

Macwo Jwumpe Nintanmpe
Jwuŋkanni
Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémɛŋi funŋɔ jwumpe e ke

Yesu cyelempyaŋi Macwo pi maha u pyi Levi ke, uru u à ŋge sémeŋi séme, múnalwɔ̀are shwofoo u mpyi u wi. Nka mà jwo u pyi Yesu cyelempya ke, u à múnalwɔ̀are shwoshwo báaraŋi yaha. Yesu karenkwooni kántugo nìnyìŋi na, Macwo à Yesu kapyiŋkii séme, si li cyêe sùpyaŋi shiŋi u jyɛ Yesu ke, si li cyêe mú na Shwofooŋi kyaa Kile mpyi a jwo na u sí n-pa ke, uru u jyɛ Yesu.

Yyee nìnyahagii funŋ'i Yahutuubii mpyi na Kile Nìɲɔwɔ̀nrɔ̀ŋi pi Shwofooŋi mpaŋi sigili. Kile túnntunmpil'à jwo uru Shwofooŋi mpaŋi kyaa na. Macwo sémeŋ'à li cyêe na pyàŋi u à si Bɛtilɛhemu kànhe e, ná u mɛge jyɛ Yesu ke, uru u jyɛ uru Shwofooŋi. Karigii cyi à li cyêe na Yesu u jyɛ uru Shwofooŋi ke, Macwo sémeŋ'à cyire puni kyaa jwo. Jwumpe Kile túnntunmpil'à jwo fo tèemɔ̀ni i ke, Macwo à núru puru pà kurugo maa li cyêe na nde Yesu mpyi na mpyi ke, Kile túnntunmpil'à jwo lire kyaa na mà jwo u pa ke.

Macwo mú à li cyêe na Yesu u jyɛ Yahutuubii saanŋi ŋgemu u à Kile Saanre jwɔ̀ cù jìŋke na ke. Mpii pi à taha u fye e ke, pyiŋkanni na Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u pyi ke, u maha pire kálali lire na. Ti jyɛ saanre sannte fiige mɛ. Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u Kile kyaa táan uy'á u tòro wyérenŋi na, nde u

la nyε sùpyire sannte t'a mpyi ur'á ke, u raa lire pyi t'á (7.12) u u zàmpeεnbii kyaa táan uy'á mú (6.44).

Nyε sùpyir'à Yesu bò, ñka Kile à u ñè. Lire kàntugo Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi a Jwumpe Nintanmpe yu ññke supyishĩji pun'á.

Mà jwo Yesu u si ke, Kile mpyi a jwo na u mege sí n-pyi: «Emanuweli». Kuru mege ñwòhe ku nyε: «Kile na nyε ná wuu e» (1.23). Yesu cye kurugo, Kile à pa sùpyire shwòhòl'e. Mpe jwumpe p'à tég'a sémeñi ñùñò kuu na: «Mii na nyε ná yii e canña maha canña fo si sà nò diñyēñi tèekwooni na» (28.20).

*Yesu Kirisita à fworò mpiimu i ke, pire meyi
(Luka 3.23-38)*

¹ Nyε Yesu Kirisita à fworò mpiimu i ke, pire meyi yi nyε ñje: Yesu à fworò saanji Dawuda e, Dawuda s'à fworò Ibirayima tùluge e.

² Nyε Ibirayima à Ishaka si,
ka Ishaka si Yakuba si,
ka Yakuba si Zhuda ná u sìnεεbii si,

³ Ka Zhuda si Pεεzi ná Zera si. (Pire nuñi mege mpyi Tamari.)

Ka Pεεzi si Esiròn si,
ka Esiròn si Aramu si,
⁴ ka Aramu si Aminadabu si,
ka Aminadabu si Nashòni si,

⁵ ka Salamani si Bwazi si. (Uru nuñi mege mpyi Arahabu.)

Ka Bwazi si Obedi si. (Uru nuñi mege mpyi Uruti.)
Ka Obedi si Zhese si,

⁶ ka Zhese si saanji Dawuda si.

Ka saanji Dawuda si Solomani si. (Uru nuŋi u mpyi Uri cwoŋi.)

⁷ Ka Solomani si Oroboyamu si,
ka Oroboyamu si Abiya si,
ka Abiya si Azafu si.

⁸ Ka Azafu si Zhozafati si,
ka Zhozafati si Zhoramu si,
ka Zhoramu si Oziyasi si.

⁹ Ka Oziyasi si Zhoyatamu si,
ka Zhoyatamu si Akazi si,
ka Akazi si Ezekiyasi si,

¹⁰ ka Ezekiyasi si Manase si,
ka Manase si Amōni si,
ka Amōni si Zhoziyasi si,

¹¹ ka Zhoziyasi si Zhekoniya ná u s̄iŋɛbii si. (Lire tēni i Babilōn shiinbil'à Izirayeli shiinbii kul'a kàre piye yyére.)

¹² Nyɛ pi à pi cye yaha Babilōn i, ka pi i núr'a pa ke,
ka Zhekoniya si Salatiyeli si,
ka Salatiyeli si Zorobabeli si,
ka Zorobabeli si Abiyudi si,

¹³ ka Abiyudi si Eliyakimu si,
ka Eliyakimu si Azori si,
ka Azori si Sadōki si,

¹⁴ ka Sadōki si Akimu si,
ka Akimu si Eliyudi si,
ka Eliyudi si Eliyazari si,

¹⁵ ka Eliyazari si Matan si,
ka Matan si Yakuba si,

¹⁶ ka Yakuba si Yusufu si.

Nyɛ Yusufu cwoŋi mɛge mpyi Mariyama. Uru u à Yesu si, ŋgemu pi maha yiri Kile Njɛcwɔnrɔŋi ke.

17 Mà lwó Ibirayima tèni na mà pa nɔ saanɔi Dawuda wuuni na, tulyeye ke ná sicyεεr'á tòro. Mà lwó saanɔi Dawuda tèni na fo mà sà nɔ tèni i Babilɔn shiinbil'á Izirayeli shiinbii kul'a kàre piye yyére ke, ka tulyeye ke ná sicyεεre si ntòro mú. Mà lwó Izirayeli shiinbii tèecûni na Babilɔn shiinbil'á, mà sà nɔ Kile Nijcwɔnrɔɔi tèesini na, ka tulyeye ke ná sicyεεre si ntòro mú.

Yesu ziji kani
(Luka 2.1-7)

18 Nyε Yesu Kirisita siɔkanni l'à pyi nde: Mariyama u nyε u nuɔi ke, uru na mpyi Yusufu tàcwo. Nka mà jwo Yusufu u u lèɔe ke, u yacere wu u mpyi Kile Munaani sífente cye kurugo. 19 U tànɔɔi Yusufu mpyi a tíi, u la nyε a mpyi si Mariyama mεge kèεge mε. U la mpyi si u nàmbage fylinne ηwɔhɔre e.

20 Mà u yaha ná tire sɔ̀nɔ̀re e, ka Kafoonɔi Kile mèlɛkɛɔi wà si uye cyêe u na ηɔɔge k'e, maa jwo: «Dawuda tɔ̀luge shinɔi Yusufu, ma hà raa fyáge si ma tàcwoɔi Mariyama lèɔe mε, jaha na yε yaceni li nyε u á ke, Kile Munaani sífente cye kurugo u à li ta.

21 U sí n-pa si pùnambile, maa li mεge le Yesu*, jaha na yε uru u sí n-pa u shiinbii kapegigii yáfa pi na, si pi shwɔ.» 22 Ncyii karigii pun'à pyi bà li si mpyi Kafoonɔi Kile à u tũntunɔi tun ná jwumpe mpemu i ke, puru si fũnɔ mε. U mpyi a jwo: 23 «Yii lógo, pùcepyinɔcembraala sí n-pa laa lwó si pùnambile si, uru pyàɔi mεge sí n-le Emanuweli†» kuru mεge jwɔhe ku nyε: «Kile nyε ná wuu e.»

* 1:21 Yesu mεge jwɔhe ku nyε: «Kafoonɔi Kile u nyε Shwofoonɔi.»

† 1:23 Ezayi 7.14

²⁴ Nyε Yusufu à pa nè ke, maa li pyi bà Kafoonji Kile mèlekeñi mpyi a yi jwo με, maa Mariyama lèñe mà pyi u cwo. ²⁵ Nka u nyε a sínni ná Mariyama i με, fo mà sà nɔ u tètigeni na. U à tíge pùnambile, ka Yusufu si li μεge le Yesu.

2

Ncèfeebii píl'à sà fwordo Yesu na, maa u pèe

¹ Nyε Yesu à si Zhude kùluni i, Bètìlèhemu kànhe e. L'à pyi Saanji Erɔdi tɛni i. Ka ncèfeebii pìi si yìri canñafyinmpe e mà pa Zheruzalɛmu kànhe e, ² maa yíbe: «Yahutuubii saanji u à si numε ke, taa u nyε ke? Wuu à u woni nya mà wuu yaha canñafyinmpe e. Lire e wuu à pa mpa u pèe.» ³ Saanji Erɔdi à puru jwumpe lógo ke, ka lire kani si u ná Zheruzalɛmu shiinbii puni funñɔ wwòñɔ sèl'e. ⁴ Ka u u Kile sáragawwuubii nùñufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii puni bínni maa pi yíbe na Kile Nijcwɔnrɔñi kyaa l'à jwo ke, taa ur'à yaa u si ke? ⁵ Ka pire si u pyi: «U à yaa u si Bètìlèhemu kànhe e, Zhude kùluni i. Yire Kile tùnntunñ'à sémε na ⁶ «Bètìlèhemu u nyε Zhude kùluni kànhe kà ke, kuru bà ku nyε Zhude kùluni kànyi puni nimbileni mà dε! Naha kurugo ye nùñufoonji wà sí n-pa fwordo k'e, ñgemu u sí n-pyi mii sùpyire, Izirayeli shiinbii nùñɔ na ke*.»»

⁷ Nyε ka Erɔdi si ncèfeebii ñwòh'a yyere, maa pi yíbe na tɛni ndire e won'à fwordo ye. ⁸ Nyε lire kàntugo ka u u pi yaha a kàre Bètìlèhemu kànhe e, pi sà yíbe pyàñi kyaa na sèl'e, pi aha u nya, pi i

* 2:6 Mishe 5.1

mpa yi jwo ur'á, uru sí n-sà u pêe mú. ⁹ U à puru jwo ke, ka ñcèfeebii si ñkàre. Pi mpyi a fyâha a woni ndemu ñya canñafyinmpe e ke, lire ninuun'à fwooro pi yyaha na, maa pi yyaha cû. Cyage e pyàñi mpyi ke, l'à nɔ wani ke, maa yyére kuru cyage ñiñyi na. ¹⁰ Ñcèfeebil'à li ñya l'à yyére ke, ka pi funñyi si sàa táan. ¹¹ Ka pi i jyè bage e, mà pyàñi ná u nuñi Mariyama ñya, maa ñiñkure sín maa pyàñi pêe. Lire kàntugo maa pi yaayi ñwɔ múgo, maa sɛɛn† ná wusuna‡ ná miri§ kan pyàñ'á. ¹² Lire kàntugo ka Kile si yi jwo pi á ñɔɔge k'e, na pi àha núru ñkàre Erɔdi yyére mɛ. Ñye ka pi i kuni labɛɛ lwó a kàre pi k̀ni i.

Yesu sifeebil'à fê a kàre ná u e Misira k̀ni i

¹³ Ñye ñcèfeebii karenkwooni kàntugo, Kafoonji Kile mèlɛkenji wà à uye cyêe Yusufu na ñɔɔge k'e, maa u pyi: «Yîri, maa pyàñi ná u nuñi lwó, maa fî maa si Misira k̀ni i, maa ntèen wani fo mii aha mu pyi ma núru ma a ma tènì ndemu i ke, ñaha na ye Erɔdi na pyàñi caa raa bùu.» ¹⁴ Ñye ka Yusufu si yîri numpilage e, maa pyàñi ná u nuñi lwó mà kàre Misira k̀ni i. ¹⁵ U à kwôro wani fo saannji Erɔdi à pa ñkwû. Lire pyiñkanni na, nde Kafoonji Kile mpyi a jwo u t̀nntunñi cye kurugo ke, lir'à f̀nñɔ. U mpyi a jwo: «Mii à na Jyañi yyer'a yige Misira k̀ni i*.»

¹⁶ Ñye saannji Erɔdi à pa li kàanmucya mà li ñya na ñcèfeebil'à uru ñwɔhɔ yaha ke, ka u l̀uni si yîri

† **2:11** Sɛɛnñi: uru na ñye yaaga ñkemu pi mpyi maha ñkan saann'á ke. ‡ **2:11** Wusunanj: uru na ñye yaaga ñkemu pi mpyi maha ñkan Kile á ke. § **2:11** Miri: Uru na ñye yaaga ñkemu pi mpyi maha ntèg'a buñi bégele si u tò ke. * **2:15** Oze 11.1

sèe sèl'e. Maa jwo na pùnampyire ti nyε Bεtilεhemu kànhe ná ku kwùumpe kànyi na, ná pi sàha ntòro yyeε shuunni na mε, na pi pire puni bò, nahà na yε mà tàanna ná jicèfeebii jwumpe e, uru pyàñi mpyi a yaa u ta cyire yyeegii shuunniñi jwòhòntaan pùnampyire e. ¹⁷ Nde Kile túnntunñi Zheremi mpyi a jwo ke, lir'à fûññò, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Mejwul'à fworò Arama kànhe e, myahigil'à sú maa yamεeni sú sèl'e.

Araseli u nyε na u pyìibii yamεeni súu,

u la nyε wà sù uru fòññò mε,

nahà na yε u pyìibil'à wíl'a fô†.»

¹⁹ Nyε saanñi Eròdi à pa ñkwù ke, ka Kafoonñi Kile mèlεkεñi wà si uye cyêe Yusufu na ñòoge k'e, mà u yaha Misira kìnì i. ²⁰ U à jwo Yusufu á: «Yíri ma a pyàñi ná u nuñi lwó ma a nùru ma a sù Izirayeli kìnì i, nahà na yε mpii pi mpyi na pyàñi caa raa bùu ke, pire saha nyε mε.» ²¹ Nyε ka Yusufu si yíri maa pyàñi ná u nuñi lwó a nùr'a kàre Izirayeli kìnì i.

²² Nka Yusufu à pa lógo na Arikilasi à tèn nùñufente na Zhude kùluni i u tunñi Eròdi kwùñkwooni kàntugo ke, ka lire si u pyi u u fyáge takarege e wani. Nyε ka Kile si nùr'a jwo ná u e ñòoge k'e. Ka u u yíri wani mà kàre Galile kùluni i, ²³ maa sà ntèn kànhe kà na, kuru mεge nyε Nazareti. Lire pyiñkanni na, Kile túnntunmpii jwump'à fûññò. Pi mpyi a jwo: «U sí raa yiri Nazareti shinñi.»

† 2:18 Zheremi 31.15

3

Yuhana Batizelipyinji na kuni bégeli Yesu yyaha na
(*Marika 1.1-8; Luka 3.1-20; Yuhana 1.19-28*)

¹ Nye yyee nijyahagil'à tòro ke, ka Yuhana Batizelipyinji si uye cyêe Zhude kùluni síwage e maa Kile jwumpe yu. ² U mpyi maha ñko: «Kile Saanre tèn'à byanhara, yii yii toronkanni kêenñe.» ³ Yuhana kyaa Kile tùnntunji Ezayi mpyi a jwo, tènì i u à jwo na:

«Sùpya mejwuu na fwore síwage e fànha na
“Yii kuni yaa Kafoonji mee na,
yii kumpyere nintiire yaa u á*.”»

⁴ Nye Yuhana vâanntinñke mpyi a yaa ná jwòhòñji shire e, u mpyi a uye pwò ná seepwòge e. U njyñji mpyi kampèenñyi ná tuwyiyi seere. ⁵ Zheruzalem u kànhe shiinbii ná Zhude kùluni kànyi sanñyi shiinbii puni ná Zhurudèn bañi taan shiinbii puni mpyi maha fwore na sì u yyére. ⁶ Maa ntèn li taan na pire kapyiñkii nyé a tíi me, Yuhana sí i pi batizeli Zhurudèn bañi lwòhe e.

⁷ Farizheñbii ná Sadusiibii nijyahara mpyi na ma si mpa piye batize u yyére. Yuhana à pire nya pi i ma ke, maa jwo: «Yii màcwòn fiige sùpyiibii, jofoo u à yii pyi na batizeliñi kanni sí n-jà yii shwò Kile lùyirini nimpani na ye? ⁸ Yii a katiigii pyi, lire sí li cyêe na yii zòmpil'à kêenñe. ⁹ Yii àha ñkwò raa sònñi na li tegeñi li nyé yii tulyage ku nyé Ibirayima

* **3:3** Ezayi 40.3

mà dε! Naha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kēenne n-pyi Ibirayima nampyire†.

¹⁰ Yii li cè na kaciig'à céll'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku nyε ku nyε na yasεε nijcenne seni με, kuru sí n-kwòn n-wà nage e. ¹¹ Mii wi ke, mii na yii batizeli lwøhe e si li cyêe na yii toronkann'à kēenne, nka wà sí n-pa mii kântugo, uru tayyéreg'à fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhanyi mεere sànhà, mii nùnk'à cyéε lire mpyinjì i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e. ¹² U ntanhe nyε u cye e, u u u sùmanji nimbwønñi fwu. U sí u sùmapyanji le bwùnni i, si sìmwohønke súugo nafugombaage e.»

*Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize
(Marika 1.9-11; Luka 3.21-22)*

¹³ Nyε ka Yesu si yîri Galile kùluni i, mà kàre Yuhana yyére Zhurudεn banji nwoge na, si sà uye kan u batize. ¹⁴ Nka Yuhana la mpyi si jcyé maa u pyi: «Mu u à yaa mu u mii batize, ka mu u núr'a pa mii á la?» ¹⁵ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à yi jwo με, jεε wuu u yi pyi amuni numε, naha na ye lire cye kurugo wuu sí Kile jwumpe kuni naara si nò li tεgeni na.» Nyε ka Yuhana si jεε maa u batize. ¹⁶ Yesu à batize a kwò ke, maa ntíl'a fworò lwøhe e. Lire tènuuni i, ka nìnyinjì si múgo. Ka u u Kile Munaani nya li i ntîri mpánmpørøgø fiige, mà pa ntèen u na, ¹⁷ ka mejwuu si fworò nìnyinjì i na: «Ŋge u nyε mii Jyanji, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiinkil'à táan mii á mú.»

† **3:9** Yahutuubii mpyi na sônñi na Kile sí pire shwò, mà lire nùñke pyi pir'à fworò Ibirayima e. Yuhana 8.33, 37, 39: yii yire cyeyi kàla.

4

Sitaanniŋi na ɲcaa si Yesu sòn u kapii pyi
(Marika 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Lire kàntugo ka Kile Munaani si Yesu yyaha cù mà kàre síwage e, bà Sitaanniŋi si mpyi si u sòn ɲgíi kampyi u sí ɲεε kapii pyi mε. ² Ka u u súnɲi le a ta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni, ka katege si nta a u ta. ³ Sitaanniŋi u maha zòɲɲi pyi ke, ka uru si file u na maa jwo: «Ná Kile Jyaɲi sí u ɲye mu, yi jwo ɲje kafaay'á na yi kêɛɲɲ'a pyi bwúuru.» ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na

“Yalyire kanni bà ti ɲye na sùpyaɲi ɲwɔ caa mε, ɲka jwumpe puni pu ɲye na fwore Kile ɲwɔge e ke*.”»

⁵ Nyε lire kàntugo ka Sitaanniŋi si ɲkàre ná Yesu i Kile kànhe ɲɲcwɔnrɔge Zheruzalemu i, maa sà dùgo ná u e Kileɲaarebage ɲùɲcyage e, ⁶ maa jwo: «Ná Kile Jyaɲi sí u ɲye mu, kwòn a cwo ɲɲke na, ɲaha na ye y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na “Kile sí u mèlekεεbii pyi pi mu cwɔhɔ ná pi cyeyi i, bà li si mpyi kafaaga kà ɲkwɔ mu tɔɔge kà banni mε†.”»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i mú na “Ma hà raa ma Kafoonɲi Kile ɲwɔ cwôre mε†.”»

⁸ Lire kàntugo ka Sitaanniŋi si ɲkàre ná Yesu i ɲaɲke kà nintɔɔntɔɔngɔ ɲuɲ'i, maa diɲyeɲi kɪrigii puni nàfuuɲi cyêe u na, ⁹ maa jwo: «Mu aha ɲen'a ɲɲkure sín mii á maa mii pêe, mii sí ɲcyii

* **4:4** Duterɛnɔmu 8.3 † **4:6** Zaburu 91.11, 12 ‡ **4:7** Duterɛnɔmu 6.16

kìrigii ñùñufente puni kan mu á.» ¹⁰ Nyε ka Yesu si jwo «Sitaanna wà we, yîri na taan! Y'à séme Kile Jwumpe Semεñi i na “Ta ma ñiñkure sínni ma Kafoonji Kile á, ma a uru kanni pêreŞ.”»

¹¹ Nyε lir'à pyi ke, ka Sitaanninji si láha Yesu na, ka Kile mèlekekεebii pii si file u na, yaayi kyaa li mpyi u na ke, maa yire kan u á.

Bèenme nimbwom'à fwordo

¹² Nyε Yesu à pa lógo na pi à Yuhana Batizelipyinji cû a le kàsunji i ke, ka u u núr'a kàre Galile kùluni i.

¹³ Nka u nyε a sà ntèen Nazareti kànhe e me, maa ñkàr'a sà ntèen Kapereñamu kànhe e. Kuru kànhe na nyε bañi ñwoge na, Zabulon ná Neñitali taare e. ¹⁴ Nyε lire pyiñkanni na, ka Kile túnntunji Ezayi jwumpe si fûññɔ. U mpyi a jwo:

¹⁵ «Zabulon tùluge taare ná Neñitali tùluge taare, ti nyε Galile kùluni i, bañi ñwoge na, Zhuruden bañi canñacwumpe e ke, Yahutuubii ná supyishinji sanñi shiinbii, pi à tèn t'e ke,

¹⁶ pire mpyi numpini i,
bèenme nimbwom'à fwordo pi á,
pi mpyi a tèn kùluni i, kwùñi numpini i,
bèenme nimbwom'à fwordo pi á* .»

¹⁷ Mà lwó lire tèn na, ka Yesu si li ñwɔ cû na Kile jwumpe yu, maa yi yu sùpyir'á na: «Kile Saanre tèn'à byanhara, yii yii toronñkanni kêenñε.»

*Yesu à fyaacumii sicyεere yyer'a pyi u cyelemppyii
(Marika 1.16-20; Luka 5.1-11)*

§ 4:10 Dutereneñmu 6.13 * 4:16 Ezayi 8.23–9.1

18 Canŋka mà Yesu yaha u u jaare Galile baŋi ɲwɔge na, u à sɪŋɛɛ shuunni ɲya, Simɔ pi maha mpyi Pyeri ke, ná Andire. Pi mpyi na cwòo wàa baŋi i. Fyácyaa pi mpyi pi pi. 19 Ka Yesu si pi pyi: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa mɛ, mii sí yii taanna, yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.» 20 Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

21 Nyɛ pi à ta naha vili yyaha na sahaŋki ke, ka Yesu si núr'a sɪŋɛɛ shuunni ɲya, pire pi mpyi Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebedi mpyi a tɛɛn bakwɔge funŋke e, na pi cwòobii takegyi yaa. Ka Yesu si pi yyere, 22 ka pi i ntíl'a kàntugo wà bakwɔge ná pi tunji na, maa ntaha u fye e.

(Luka 6.17-19)

23 Yesu à Galile kùluni puni jaara, u mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á mà yyaha tíi ná Kile Saanre e. U mpyi maha yampii puni ná cwòhɔmɔfeebii puni cùŋi pi shwòhɔl'e. 24 Lire e u mɛge mpyi a fworɔ Siri kɪni puni i. Pi mpyi maha si ná yampii shiŋi puni i u yyére: cifwure feebii ná jɪnacyaanbii ná kɪrikirisanni feebii ná supyimuruŋyi. Yesu mpyi maha pire puni cùŋi. 25 Supyikuruŋɔ nimbwòhɔ mpyi maha ntaha u fye e, tire sùpyire na mpyi Galile shiin ná Dekapoli kùluni shiin ná Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sannii shiin ná Zhurudɛn baŋi kàmpaŋke sanŋke shiin.

5

*Joofoo wuu l'à ɲwɔ ye?
(Luka 6.20-23)*

¹ Nyε Yesu à kuru supyikurunke nyε ke, maa dùg'a tèn nanke kà na. Ka u cyelempyiibii si file u na. ² Ka u u jwumpe lwó maa sùpyire kálali na:

³ «Mpii pi à pi fànhajncyere cè Kile kàmpannke na ke, pire wuun'à nwɔ,

naha na ye Kile Saanre nyε pire woro.

⁴ Mpii pi nyε na myahii súu ke, pire wuun'à nwɔ, naha na ye Kile sí n-pa pi fɔnnɔ.

⁵ Mpii pi nyε nùmpinjefee ke, pire wuun'à nwɔ, naha na ye njnke nwɔmɛɛni Kile à lwó ke, kuru sí n-kan pi á kɔɔgɔ.

⁶ Ntiinj lage nyε mpiimu na bà njylnji ná lwɔhe lage maha mpyi wà na mɛ, pire wuun'à nwɔ, naha na ye pi sí n-pa n-tìn.

⁷ Mpii pi nyε na nùnaara taa sùpyire sannte na ke, pire wuun'à nwɔ,

naha na ye Kile sí n-pa nùnaara ta pi na.

⁸ Mpii pi nyε ná zòvynre e ke, pire wuun'à nwɔ, naha na ye pi sí n-pa Kile nyε.

⁹ Mpii pi nyε na sìsure leni sùpyire shwɔhɔl'e ke, pire wuun'à nwɔ,

naha na ye Kile sí n-pa raa pi yiri uru pyìibii.

¹⁰ Mpii sùpyire nyε na nkyérege pi Kile nwɔmɛɛcuni kurugo ke, pire wuun'à nwɔ,

naha na ye Kile Saanre nyε pire woro.

¹¹ Sùpyire na yii mpiimu cyere, marii yii kyérege, marii kafinare ná jwumpimpe shinj puni yu yii na, mii mɛge kurugo ke, yii wuun'à nwɔ.

¹² Lire ká mpyi, yii a yógore, yii i mpyi funntange e, naha na ye Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mɛɛ na nìnyinj na.

Kile t̀̀nntunmpii pi à tòro yii yyaha na ke,
amuni pi à pire kyérege.

*Yesu wuubii nyε suumɔ ná b̀̀enmε fiige
(Marika 9.50; Luka 14.34-35)*

¹³ Yii pi nyε d̄inyɛɲi suumpe. Nyε suumpe t̄ipoompe ká fworɔ p'e, ɲaha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahan̄ki ye? Pu saha sì n-jà yafyin ɲwɔ mε, pu sí n-wà cyíin̄ɲi na, s̀̀pyire s'a pu tánh̄ani.

¹⁴ Yii pi nyε d̄inyɛɲi b̀̀enmpe. Kànhe k'á t̀̀en ɲaɲa ɲuɲ'i ke, kuru sì n-jà ɲwɔh̄ɔ mε. ¹⁵ Wà nyε na f̀̀kina m̄ini si u le ɲcyígile cere ɲwɔh̄'i mε. N̄ka u maha d̀̀rugo yaage kà ɲuɲ'i, bà u b̀̀enmpe si mpyi s'a n̄oni bage shiin̄bii puni na mε. ¹⁶ Lire pyin̄kanni na, yii b̀̀enmp'á yaa p'a ɲí s̀̀pyire puni ɲyii na, pi raa yii kac̄en̄kii ɲaa, s'a yii Tuɲi n̄ɲyi wuɲi p̀̀ere.

Yesu à jwo Musa Saliyaɲi kyaa na

¹⁷ Yii àha raa s̀̀n̄ɲi na mii à pa mpa Kile t̀̀nntun̄ɲiMusaSaliyaɲi ná Kile t̀̀nntunmpii sanmpii jwumpe fyin̄ne mε. Mii nyε a pa mpa pu fyin̄ne mε, ɲka mii à pa mpa pu f̀̀n̄ɲɔ. ¹⁸ S̀̀en̄i na mii sí yi jwo yii á, fo mà sà n̄ɲyiɲi ná ɲin̄ke kwà, Saliyaɲi sémeɲi gyanrampe pà, lire nyε mε u sémebilini là sì n-s̀̀i n-p̄in̄ni mε, fo mà sà n̄ karigii puni t̄egeni na. ¹⁹ Lire e ke shin maha shin ká ɲge Saliyaɲi tabilere nin̄kin k̀̀ege, maa s̀̀pyire sannte leni lire kumpiini i ke, urufoo u sí n-pyi Kile Saanre shiin̄bii puni nimbileni. N̄ka shin̄ɲi u nyε na uru Saliyaɲi kurigii ɲaare marii s̀̀pyire sannte taanni u na ke, urufoo sí n-pyi shinbwo Kile Saanre e. ²⁰ Mii sí yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyε na Kile Saliyaɲi kurigii ɲaare mà tòro Kile Saliyaɲi cyelentiibii ná Farizh̄en̄bii na mε, yii sì n-jà n-jyè Kile Saanre e mε.

Yesu à pi sânnɔ̀ lùyirini kyaa na

²¹ Yii à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà sùpya bò mε. Shin maha shin u à sùpya bò ke, urufoo sí n-yíbe lire na*.” ²² Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u lùu yîrige u shinɲεε taan ke, urufoo sí n-yíbe lire na. Ngemu ká u shinɲεε pyi “Sìɲcoɲɔ̀!” ke, yukyaala kurunke sí urufoo yíbe. Ngemu ká u shinɲεεɲi pyi “Sìcyerefoo!” ke, urufol'à yaa u wà nafugombaage e.

²³ Lire e ke mu aha a si sárage wwû Kile á, ka li i ntíge mu funɲ'i na mu shinɲεεɲi wà à mu la wwû, ²⁴ tíl'a sárage yaayi yaha sárayi tawwuge taan ma a núr'a sà jwo a bê ná urufol'e, ma a nta a pa ma sárage wwû.

²⁵ Wà ha mu yyere fànhe e, ka yii i wá na ɲkèεge wani, mu à yaa mu u jwumabenɲe cya fwɔfwɔ ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanɲi cye e, uru si ma le u báarapyiɲi cye e, pi i ma le kàsunɲi i mε. ²⁶ Sèenɲi na mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu ɲye a lire pyi mε, mu sì n-sìi n-fworo wani ná mu ɲye a urufoo fwooni tò feefee mà ye!

Yesu à jwo jacwɔ̀re ná cýahani kyaa na

²⁷ Yii à yi lógo na y'à jwo “Ma hà zínni ná wabere cwo e mε†.” ²⁸ Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ceewe wíi fo ká tasinnage wuuni si sà ntíge urufoo funɲ'i ke, urufol'à jacwɔ̀rɔ̀ pyi a kwò ná u e u zòmbilini na. ²⁹ Mu kànɲε nyibilini ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwûl'a wà tatɔ̀nge e. Naha na ye mu u mpɔ̀ɔ̀n ma cyeere cyage kà niɲkin i, lire sí n-pwɔ̀rɔ̀ mu á pi mu cyeere puni

* **5:21** Ekizodi 20.13 † **5:27** Ekizodi 20.14

wà nafugombaage e. ³⁰ Mu kàniŋe cyege ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà tatəonge e. Naha na ye mu u mpòon ma cyeere cyage kà niŋkin i, lire sí n-pwórə, mu cyeere puni ti ŋkwò a sà jyè nafugombaage e.

³¹ Y' à jwo mú na “Ŋgemu ká u cwonji nàmbage kwò ke, urufol' à yaa u cíyaha séme kan u á†.” ³² Ŋka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwonji nàmbage kwò, mà li ta jacwərə jùŋə taan bà u à ku kwò me, li maha mpyi mu à jwo urufol' à kuni kan u á, u a jacwəre pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèŋe ke, urufoo mú à jacwəre pyi.

Yesu à pi sòŋŋə kàage kyaa na

³³ Yii mú à yi lógo na y' à jwo yii tulyey' á na “Ma hà raa ŋkàre tawage e me, ŋka mu aha jwəfaaga fáa Kafoonji Kile á, mu à yaa mu u ku wwú.” ³⁴ Ŋka mii sí yi jwo yii á, yii jye a yaa yii a ŋkàre punə punə me. Yii àha raa ŋkàre nìjyiŋi na me, jaha na ye uru u jye Kile fànhe tatəenge. ³⁵ Yii àha raa ŋkàre jùŋke na mú me, jaha na ye kuru ku jye u tooyi tatahage. Yii àha ŋkwò ŋkàa Zheruzalemu kànhe na me, jaha na ye kuru ku jye “Saanbwəhe kànhe.” ³⁶ Yii àha raa ŋkàre yii jùjyi na me, jaha na ye yii wà sà n-jà u jùjjuŋke kà niŋkin kèenŋe mpyi nivyinge, lire jye me niŋgwəhə me. ³⁷ Kani ndemu ká mpyi “Ɔon” kyaa ke, yii jwo “Ɔon” ndemu sí ká mpyi “Ɔnhə” wuu ke, yii jwo “Ɔnhə” kàaga baa. Mpemu ká ntaha puru na ke, pur' à fworə Sitaanniŋi i.

*Yesu à jwo na wuu àha raa ŋkoonjgwuure pyi me
(Luka 6.29-30)*

† 5:31 Duterənəmu 24.1

38 Yii à yi lógo na y'à jwo “Wà ha wà nyii jya, urufoo wuuni mú à yaa li jya, wà ha wà nykyaan wwû, urufoo wuuni mú à yaa li wwû\$.” 39 Nka mii sí yi jwo yii á, wà ha kawaa pyi yii na, yii àha li nkooŋi wwû u na mε. Wà ha kantawaa bwòn mu mùmpenge k'e, ku sanŋke kēεnŋε urufol'á*. 40 Wà la ká mpyi si mu yyere fànhe yyére si mu vāanntinmbileni shwə mu na, ma vāanntinmbwəhe kan u á mú†. 41 Wà ha tuguro kárama a tège mu ŋuŋ'i mà sà yaha culumetiri niŋkin na‡, ti tugo mà sà yaha culumetirii shuunni na, ná urufol'e. 42 Wà ha mu jáare, urufoo kan. Wà ha mu cyeyaaga jáare si là pyi ná k'e si nuru mpa ku kan mu á, ma hà ŋcyé mε.

Yesu à jwo na wuu wuu zàmpεenbii kyaa táan wuy'á

(Luka 6.27-28, 32-36)

43 Yii à yi lógo na y'à jwo “Mu kyal'à táan ŋgemu á ke, na ma uru kyaa táan may'á, mu kyal'à pεn ŋgemu á ke, maa uru kyaa pεn may'á.” 44 Nka mii sí yi jwo yii á, yii yii zàmpεenbii kyaa táan yiy'á, yii raa Kile jáare yii kyérefeebil'á. 45 Lire e yii sí n-pyi yii Tuŋi nìnyì wuŋi pyi. Naha na ye

§ 5:38 Ekizodi 21.24; Levitiki 24.20; Duterenomu 19.21 * 5:39 Yahutuubil'á, mà kantawaa bwòn sùpya e, lire mpyi mu à jwo mu à urufoo cyahala sèe sèl'e. † 5:40 Yahutuubii yyére, vāanntinŋke pi mpyi maha le a taha ŋwəhə woge na ke, kuru pi mpyi maha ntég'a piye tò numpilage e. Lire kurugo canŋke kanni i pi mpyi maha já a kuru nìnyì vāanntinŋke kan wà á, nka numpilage e bà mε (Ekizodi 22.26; Duterenomu 24.13). ‡ 5:41 Kuni mpyi a kan Ɔromu sòrolashiibil'á pi pi yaayi tugure tège sùpya ŋuŋ'i pi i u pyi u culumetiri niŋkin ná taaga jaara ná t'e.

uru u maha canḡaḡyiini pyi li i fwore shinpiibii ná shincenmpil'á, maa zàḡhe kaan shintiibii ná shintiimbaabil'á. ⁴⁶ Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, sàraḡi ḡgire yii sí n-ta lire e Kile yyére ye? Múnalwǎre shwofeebii mú ḡye na lire pyi mà? ⁴⁷ Yii aha a yii c̀nmpyiibii kanni shéere, lire ḡye kakyanhala kyaa la? Kile-cembaabii mú ḡye na lire pyi mà? ⁴⁸ Lire e ke yii pyi ḡgire cyaga baa, yii Tuḡi ǹḡyi wuḡi fiige.

6

Yesu à jwo f̀ḡḡfeebii tēgēḡkanni kyaa na

¹ Yii a yiye kàanmucaa, yii àha raa kacēḡkii pyi s̀ḡpyire ḡyiḡyage na mē. Lire baare e yii sí sàra ta yii Tuḡi ǹḡyi wuḡi'á mē.

² Lire e mu aha a si b̀ḡḡye pyi f̀ḡḡfooḡi wà na, mp̄ii pi à fỳnme tò wwomǎ na ke, ma hà li pyi pire fiige mē. Pi maha t̀nmp̄e pyi maa piye cyére Kile Jwumpe kàlambayi ná kàḡhe kaḡwǎḡ tateḡnyì i, bà s̀ḡpyire si mpyi s'a pi metange yiri mē. Ǹka s̀eḡi na mii sí yì jwo yii á, pir'à pi sàraḡi ta a kwǎ. ³ Ǹka mu aha si b̀ḡḡye pyi wà na, mu kàmenē cyēge ḡye a yaa ku mu kàḡḡe cyēge kapyiini c̀e mē, ⁴ bà mu b̀ḡḡyēḡi si mpyi sí ḡwǎḡ mē. L'aha mpyi amuni, mu Tuḡi u ḡye na kaḡwǎḡḡii ḡaa ke, uru sí mu sàra.

Yesu à pi taanna Kileḡarege pyiḡkanni na

(Luka 11.2-4)

⁵ Yii aha a si raa Kile ḡáare, mp̄ii pi à fỳnme tò wwomǎ na ke, yii àha raa li pyi pire fiige mē. Na yyérelì Kile Jwumpe kàlambayi ná kuḡarigil'e maa Kile ḡáare, bà s̀ḡpyire si mpyi s'a pi ḡaa mē, lire l'à táan pi á. Ǹka s̀eḡi na mii sí yì jwo yii á,

pir'à pi sàranji ta a kwò. ⁶ Mu wi ke, mu aha a si raa Kile jáare, jyè ma bage funŋke e maa ku tò, maa ma Tunji Kile jáare kuru taŋwòhoge e. Lire ká mpyi, mu Tunji u nyε taŋwòhoge e, maa karigii niŋwòhigii puni jaa ke, uru sí mu sâra. ⁷ Mu aha a Kile jáare, ma hà raa núruli jwumpe kurugo, bà Kilecembaabii maha li pyi mε. Naha na yε pi maha sônŋi na pire jwunyahampe pu sí Kile yaha u pire jarege shwò. ⁸ Lire e yii àha mpyi pi fiige mε. Yii li cè na yaage ŋkemu kyaa ku nyε yii na ke, mà jwo yii pi ku jáare ke, yii Tunji Kile maha ku cè. ⁹ Lire e ke yii aha a Kile jáare, yii jwo
 “Wuu Tunji u nyε niŋyiŋi na ke,
 mu mεge ku táan.

¹⁰ Ma pyi saanwa sùpyire puni jùŋò na.

Mu nyii wuuni li pyi niŋke na,
 bà li nyε na mpyi niŋyiŋi na mε.

¹¹ Wuu niŋjaa niŋyiŋi kan wuu á.

¹² Wuu kapegigii yàfa wuu na,
 bà wuu maha wuu shinŋεebii wogigii yàfani pi na
 mε.

¹³ Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kēŋŋε
 kapegil'á mε,

maa wuu shwò Sitaanniŋi na.

[Naha na yε mu u nyε fànhe ná síŋi ná pèentefoo,
 fo tèekwombaa.

Amiina.]”

¹⁴ Yii li cè na sùpyir'à kapegigii ncyiimu pyi yii na ke, yii aha cyire yàfa ti na, yii Tunji niŋyi wuŋi mú sí yii wogigii yàfa yii na. ¹⁵ Nka yii aha mpyi yii nyε na ŋεeg'a sùpyire kapegigii yàfa ti na mε, yii Tunji mú sì yii wogigii yàfa yii na mε.

Yesu à jwo súnŋi kyaa na

16 Yii aha súnŋi le, mpíi pí à fyìnme tò wwoṃṃ na ke, yii àha yyahayi tanha pìre fiige me, pìre maha lí pyi sùpyire sí ñcè na pí à súnŋi le. Nka sèenŋi na mii sí yí jwò yii á, pí r'á pí sàranŋi ta a kwò. 17 Mu wí ke, mu aha súnŋi le, ma yyahe jyé, maa làtikolo le ma ñùŋke e, 18 bà sùpyire sí mpyi t'àha ñkwò mu súnleni cè me, fo mu Tuŋi u ñye taŋwòhoyi i ke, uru kanni. Lire ká mpyi, mu Tuŋi u ñye na kaŋwòhigii ñaa ke, uru sí mu sàra.

*Nàfuunŋi sèe wuŋi kani ná karigii cyi ñye cyi ñye a yaa cyi sùpyanŋi funŋò pen me
(Luka 12.22-34)*

19 Yii àha raa nàfuunŋi caa raa bégeli yiye mee na ñùŋke na me. Ntòonŋi ná zúnŋi maha u kèege, nàŋkaabii maha bayi fúruge marii u lwúu. 20 Nka yii nàfuu tabegege ññcennŋe yaa yiye mee na ñiŋyiŋi na. Wani ntòonŋi ná zúnŋi ñye na nàfuu kèege me, nàŋkaabii mú ñye na u lwúu me. 21 Naha na ye cyage e sùpyanŋi nàfuunŋi ñye ke, wani u sònŋore maha mpyi.

22 Sùpyanŋi ñyiigii cyi ñye u bèenmpe. Ngemu u ñyii cyi à ñwò ke, urufoo puni maha mpyi bèenmpe e mú. 23 Ngemu wogigii sí cyi à kèege ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i. Mu aha jwò na mu na ñye bèenmpe e, mà lí ta numpini i mu ñye, tahala maha ntaha lire numpini na!

24 Yii lí cè na báarapyiŋi sì n-sì n-jà raa báare ñùŋufee shuunn'á me. Lire ká mpyi, u sí ñùŋufoonŋi wà kyaa táan uy'á, sí u sanŋi kyaa pen uy'á. U mú sí n-kúu wà na, sí kántugo wà u sanŋi na. Ñye amuni lí ñye, nàfuunŋi lag'à tateenge fô yii mpiimu na ke, yii sì n-jà n-pyi Kile báarapyii me.

25 Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí, ná vâanɲyi yii sí raa leni ke, yire taɲkanni kà yii funɲo pɛn mɛ. Tá sùpyaɲi múnaani tayyérege ɲye a fâha tò yalyire na, ka u cyeere tayyérege mú sí fâha tò vâanɲyi na mɛ? 26 Yii saɲcyɛɛnre wíi kɛ! Ti ɲye na ɲɛmɛ núru mɛ, ti ɲye na sùma kwùun mɛ, ti ɲye na sùma bégeli bwùunni i mɛ. Nka yii Tuɲi u ɲye niɲyiɲi na ke, uru na ti ɲwɔ caa. Tá yii ɲye a pwóro saɲcyɛɛnre na sèl'e mɛ? 27 Funmpɛɛnre sí n-jà yii jofoo pyi u já a nimbilere bâra u shìɲi canmpyaagii na ye?

28 Naha na yii à vâanɲyi nindeyi kani tɛg'a yiye funɲo pɛn ye? Yafwɔhɔfwɔhɔyi yi maha fyîn sige e maa yafyɛɛnre nisinante yaa ke, yii sônɲo yire kyaa na kɛ! Yi ɲye na báara pyi mɛ, yi mú ɲye na kòonɔ pînni mɛ. 29 Nka saanɲi Solomani ná u nàfuufente puni i, u vâanndenɲke kà lemɛ ɲye a já a ɲwɔ mà ɲke yafwɔhɔfwɔhɔge kà niɲkin yafyɛnre kwɔ mɛ. 30 Yafwɔhɔfwɔhɔyi yi ɲye sige e niɲjaa, ná nùmpaɲɲa yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire lemɛ pyi p'à ɲwɔ amuni, yii ɲye a li cè na nàkaana baa Kile sí vâanya kan yii á mà? Yii dáníyaɲ'à cyére dɛ! 31 ɲye yii àha funɲyi pɛn s'a ɲko “Naha wuu sí n-lyí ye? Naha wuu sí n-bya ye? Taa wuu sí vâanya ta n-le ke?” mɛ. 32 Kilecambaabii pi maha funɲyi pɛn ná yire yaayi kani i tɛrigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li ɲye yii na ke, yii Tuɲi Kile à yire puni cè. 33 Mà jwo yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage niɲcyiig'à yaa ku pyi Kile Saanre ná ntiiɲi. Lire ká mpyi, Kile sí yire yaayi saɲɲyi puni kan yii á. 34 Yii àha karigii nimpaanɲkii tɛge yiye funɲo pɛn mɛ, naha na ye nùmpaɲɲke sí raa sônɲi kuye na.

Canja maha canja ná ku kawaagii cyi nyε.

7

*Yii àha raa pi sanmpii cêεge mε
(Luka 6.37-38, 41-42)*

¹ Yii àha raa pi sanmpii cêεge mε, lire ká mpyi Kile mú sì yii cêεge mε. ² Naha na ye bà yii na sùpyire sannte cêεge mε, amuni Kile mú sí yii cêεge. Cùŋkanni na yii nyε na sùpyire sannte cwôre ke, amuni Kile mú sí yii cû. ³ Naha na mu nyε na nyèsenni naa ma cìmpworonji nyiini i, mà li ta bànnanji u nyε mu wuuni i ke, mu nyε na uru naa mà ye? ⁴ Mà tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworonj'á na u yyére ma a nyèsenni wwû u nyiini i, mà li ta bànnanji nyε mu wuuni i ye? ⁵ Mu u à fyìnme tò wwomɔ na ke, fyânha a bànnanji wwû ma nyiini i, lire ká mpyi, mu sí raa naa raa ncwúu nyèsenni tawwuge e ma cìmpworonji nyiini i.

⁶ Yaayi yi nyε Kile wuyo ke, yii àha raa yire kaan pwuunbil'á mε, lire baare e pi sí n-jà n-yîri yii kurugo si yii sulugo. Yii àha raa yii kóonji lonjara wunji cyáan caabii taan mε, lire baare e pi sí raa u tánhani.

*Kile maha u pyiibii nareyi shuu
(Luka 11.9-13)*

⁷ Yii a Kile náare, u sí yii kan, yii a ncaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

⁸ Yii li cè na shin maha shin u nyε na náare ke, uru maha ntaa.

Shin maha shin u nyε na ncaa ke, uru maha naa.
Shin maha shin ká bàrage kúu ke, ku sí múgo urufol'á.

⁹ Jofoo u nyε yii shwəhəl'e, ηgemu u sí nyε kafaaga kan u pyān'á, mà li ta bwúuru u à nǎare u á ye?

¹⁰ Lire nyε mε, mà wwò kan u á mà li ta fya u à nǎare ye? ¹¹ Nyε yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacεnyε kan yii pyìibil'á ke, yii nyε a cè a jwo na yii Tunji u nyε nìnyinji na ke, ur'à bégel'a tòro yii taan si yacεnyε kan u nǎarafeebil'á mà?

¹² Lire e yaaga maha yaaga yii la nyε sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii lire pyi pi á mú. Yire Kile túnntunji Musa Saliyanji ná Kile túnntunmpii sanmpii sémbil'à jwo.

Kurigii shuunninji kani

(Luka 13.24)

¹³ Yii jyè tajyinjwəge nimbileni i. Naha kurugo ye kuni li maha kakyaare nɔ sùpyanji na ke, lire tajyinjwəg'à pēe, lire kùn'à pēe, lire e shinnyahara nyε na naare. ¹⁴ Nka kuni li maha shìnji ninjkwombaanji kaan ke, lire tajyinjwəg'à cyéεε, li narama à pεn, li naarafeebii nyε a nyaha mε.

Cige maha ncè ku yasεεε e

(Luka 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Kafinivinibii pi maha piye pyi Kile túnntunmii fiige ke, yii a yiye kàanmucaa pire na. Pi aha a ma yii á, pi maha piye pyi mpàa fiige, mà li ta pi funny'à pi sige yaayi fiige. ¹⁶ Yii sí pi cè pi kapyiinjkii cye kurugo. Wà sí n-jà εεzen cige yasεε kwòñ ηguro cige na la? Lire nyε mε, mà fizhiye cige yasεε kwòñ ηguro cige na la? ¹⁷ Lire pyinjkanni na, cicεnke yasεεr'à jwə, cipege woore s'à pi. ¹⁸ Cicεnne si n-jà raa yasεε nimpere seni mε. Cipege mú si n-jà raa yasεε nijcenne seni mε. ¹⁹ Cige maha cige ku nyε ku nyε na yasεε nijcenne

seni mε, ku sí n-kwòn n-wà nage e. ²⁰ Lire e ke yii sí pi cè pi kapyiĩkil'e, bà cige maha ɲcè ku yasεere e mε.

²¹ Mpii puni pi ɲyε na mii pyi “Kafoonji, Kafoonji” ke, pire puni sì n-ɲyè Kile Saanre e mε, mii Tunji nìɲyi wuɲi ɲyii wuuni pyifeebii kanni pi ɲyε jyifeebii. ²² Kuru canɲke ká nɔ, shinɲyahara sí n-pa mii pyi “Kafoonji, Kafoonji, wuu mpyi na Kile tũnnture yu mu mεge na, marii jínabii kàre na yige mu mεge na, marii kabwɔhii nìɲyahagii pyi mu mεge na mà?” ²³ Lire tènì i, mii sí yi jwo tire sùpyir'á “Mii ɲyε a sàa yii cè mà ɲya mε. Yii yîri na taan, yii kapimpyiibii!”

*Yákilifoonji ná funɲɔ baa shinɲi kani
(Luka 6.47-49)*

²⁴ Shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa pu kurigii ɲaare ke, urufoo sí n-jà n-tàanna ná yákilifoonji w'e ɲgemu u à u bage faanra kafaafoge ɲuɲ'i ke. ²⁵ Kuru bage faanraɲkwooni kàntugo, zànbwɔh'à cwo, ka dùyi si ɲî na fwu na fwore, ka kafεεge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ɲɔɲi, ɲka ku ɲyε a cwo mε, ɲaha na yε ku nintaani na ɲyε kafaafogo ɲuɲ'i.

²⁶ ɲka shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa mpyi u ɲyε na pu kurigii ɲaare mε, urufoo na ɲyε mu à jwo funɲɔ baa shin, ɲgemu u à u bage faanra nticyɛɲi ɲuɲ'i ke. ²⁷ Kuru bage faanraɲkwooni kàntugo, zànbwɔh'à cwo, ka dùyi si ɲî na fwu na fwore, ka kafεεge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ɲɔɲi, ka ku puni si mpi a wu.»

²⁸ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u kàlanji pyiɲkanni si sùpyire kàkyanhala. ²⁹ ɲaha

na yε u mpyi na pi kâlali ná Kile sífente e. U kàlanji pyinƙanni ná Kile Saliyanji cyelentiibii wunji pyinƙanni mpyi ninƙin mε.

8

Yesu à tògofoo cùuŋɔ

(Marika 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yesu à tîge ɲanƙe na ke, ka shinɲyahara si ntaha u fye e. ² Ka tògofoonji wà si file u na maa ninƙure sín u fere e maa jwo: «Kafoonji, mu aha ɲεε, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii fíniɲε.» ³ Nyε ka Yesu si u cyεge sànhha maa bwòn u na maa jwo: «Mii à ɲεε, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na. ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cû ma ɲwɔge na, ma hà yaaga jwo sùpya á mε, ɲka ta sì, maa sà maye cyêe sáragawwuŋi na u u ma kàanmucya, sárage kyaa Kile túnntunŋiMusa à jwo tògofeebii kyaa na ke, maa kuru wwû. Lire li sí li cyêe na mu à cùuŋɔ*.»

Yesu à sòrolashiibii ɲùufoonji wà báarapyi cùuŋɔ

(Luka 7.1-10; Yuhana 4.43-54)

⁵ Mà Yesu yaha u u jyè Kapereɲamu kànhhe e, Ɔromu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà à file u na maa u ɲáare na: ⁶ «Kafoonji, mii báarapyinji nizinninji na wá bage e. U à múruŋɔ, maa ɲkyaali sèl'e.» ⁷ Ka Yesu si u pyi: «Mii u sà u cùuŋɔ la†?» ⁸ Ka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi si jwo: «Kafoonji,

* **8:4** Tògofoonji ká ɲcùuŋɔ, sáragawwuŋi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si ɲcè kampyi u à cùuŋɔ, u u nta a uye cyêe sùpyire na. † **8:7** Mà tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, shinŋi u ɲyε u ɲyε pi Kile kuni i mε, Yahutu ɲyε a mpyi a yaa u jyè uru pyenge e mε. U aha lire pyi, u mpyi maha ɲwóhɔ Kile yyahe taan.

mii ñùŋk'à cyére mu u jyè mii pyenge e. Mu aha jwuŋkanŋa ninŋin jwo, kuru sí mii báarapyiŋi cùuŋɔ. ⁹ Mii wi ke, sòrolashiibii pìi na ñye mii ñùŋɔ na, mii sí ñye pìi ñùŋɔ na. Mii aha wà pyi “Ta sì” u maha ñkàre. Mii aha waberε pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na biliŋi pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

¹⁰ Yesu à yire lógo ke, ka li i u kàkyanhala. Mpii pi mpyi u fye e ke, ka u u jwo pir'á: «Sèŋi na mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntêl'a sùpya ñya ná ŋge dáníyaŋi fiige e Izirayeli shiinbii shwəhəl'e mε! ¹¹ Mii sí yi jwo yii á, shinŋyahara sí raa yîri canŋafworompe ná canŋajyimpe e, si mpa lyî ná Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba e Kile Saanre e. ¹² Ŋka Izirayeli shiinbii mεε na Kile Saanre à bégele ke, pire pìi sí n-wà cyíŋŋi na numpini i. Wani pi sí raa myahigii sùu s'a ŋkyànhigii kùru.»

¹³ Ñye Yesu à puru jwo ke, maa sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi pyi: «Ta sì pyenge. Ná mu à dá mii na, nde mu à cya ke, lire li pyi.» Ka u báarapyiŋi si ntíl'a cùuŋɔ lire tènuuni i.

*Yesu à Pyeri nafεŋcwonŋi cùuŋɔ
(Marika 1.29-34; Luka 4.38-41)*

¹⁴ Ñye Yesu à kàre Pyeri pyenge mà sà Pyeri nafεŋcwonŋi ta tasinnage e cifwuro cye e. ¹⁵ Ka Yesu si bwòn u cyεge na, ka cifwure si láha u na. Ka u u yîri, maa ñjyì kan Yesu á.

¹⁶ Yàkoŋk'à nɔ ke, ka pi i wá na ma ná jínacyaanbii ñiŋyahamil'e Yesu á. Ka u u jínabii kòr'a yige pi e ná u ñwəjwumpe e, maa yampii puni cùuŋɔ. ¹⁷ Ñye lire pyiŋkanni na, ka Kile tünntunŋi Ezayi jwumpe si fûŋŋɔ, u mpyi a jwo: «U à jyè wuu ná wuu

cwòhòmppe shwòhòl'e, maa wuu yampe láha wuu na†.»

*Mpii la ku nyε si ntaha Yesu fye e ke
(Luka 9.57-62)*

¹⁸ Nyε shinnyahara mpyi a pa Yesu kwúulo, lire kurugo ka u u u cyelempyiibii pyi pi baŋi jyiile ná ur'e. ¹⁹ Ka Kile Saliyaŋi cyelentuŋi wà si file u na maa u pyi: «Cyelentuŋi, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.» ²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Wyigii na nyε sigepwuunbil'á, shèere mú sí nyε sanɔyεεnr'á. Nka tashwòngò nyε Supyaŋi Jyaŋi á mε.» ²¹ Ka u cyelempyaŋi waberε si u pyi: «Kafooni, yyére, mii aha na tuŋi tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.» ²² Ka Yesu si u pyi: «Taha mii fye e, maa kwùubii yaha pi a piye tùni.»

*Yesu à kafeebwòhe yyéneŋe baŋi nuŋ'i
(Marika 4.35-41; Luka 8.22-25)*

²³ Nyε Yesu à jyè bakwòoge e, ka u cyelempyiibii si jyè u fye e. ²⁴ Ka kafeebwòhò si yîri na fwu baŋi nuŋ'i, fo lwòhe na ŋko si bakwòoge tò. Lir'à Yesu ta u u ŋwúuni. ²⁵ Ka pi i file u na, maa u jè maa jwo: «Kafooni, yîri maa wuu shwò, lire baare e wuu sí n-kwôro lwòhe e.» ²⁶ Ka u u pi pyi: «Naha na yii na fyáge ye? Naha na yii dáníyaŋ'à cyére ye?» Maa yîr'a yyére maa fànha cyán kafεεge ná baŋi lwòhe na. Ka yi puni si yyére siu! ²⁷ Ka pi puni si wá na ŋkyáli u na, maa jwo: «Naha supyifiwe u nyε ŋge nàŋi, fo ka kafεεge ná lwòhe si ntèen u wuuni taan ye?»

*Yesu à jínacyaan shuunni cùuŋò
(Marika 5.1-20; Luka 8.26-39)*

† 8:17 Ezayi 53.4

28 Nyε ka Yesu si banji jyiil'a sà nɔ Gadara shiinbii kùluni i. Ka jínacyaan shuunni si fworó fanɲyi i§ mà u ɲùŋɔ bê. Pi mpyi a pi sèe sèl'e, fo wà sàha mpyi na jà a tòro kuru kuuge e mε. 29 Ka pi i wá na yu fànha na: «Kile Jyaŋi, ɲaha mu ɲyε na ɲcaa wuu á yε? Mu à pa mpa kawaa pyi wuu na mà ta tènì sàha nɔ mà?»

30 Nyε lir'à caakurumbwɔhɔ ta ku u lyí pi byanhampe e. 31 Ka jínabii si Yesu ɲáare sèl'e na: «Mu aha wuu kàr'a yige mpíi sùpyiibil'e, ma a wuu yaha wuu sà jyè mpíi caabil'e.» 32 Ka u u pi pyi: «Yii a sî.» Ka pi i fworó pire nàmbaabii shuunniŋi i, maa sà jyè pire caabil'e, ka caakurunke puni si sùrug'a yîri ɲanke numpenge na, mà cwo cwo banji i mà kwû. 33 Ka cáanahabii si fê a kàre kànhe e, ɲcyii cyi à pyi ke, maa sà cyire yyaha jwo, mà cye cyán jínacyaanbii wogigii na. 34 Ka kànhe shiinbii puni si ntíl'a fwor'a kàre Yesu ɲùŋɔ tabenji i. Pi à sà u ɲya ke, maa u ɲáare sèl'e na u fworó pire kùluni i.

9

Yesu à supyimuruŋɔ cùuŋɔ maa ku kapegigii yàfa ku na

(Marika 2.1-12; Luka 5.17-26)

1 Nyε ka Yesu si jyè bakwɔɔge e, maa banji jyiil'a kàre u yabilinji kànhe e. 2 Ka pi i mpa u á ná yaŋi w'e u yasinninke e, u mpyi a múruŋɔ. Yesu à pi ɲya pi à dá uru na ke, maa jwo supyimuruŋk'á: «Na jya, màban le maye e! Mu kapegigil'à yàfa mu na.»

§ 8:28 Yahutuubii maha pi fanɲyi wwú kafaayi ɲun'í. Pi maha ku ɲwɔge yal'a yaa fo maha tatεenŋɔ yaa mú.

³ Nye Kile Saliyani cyelentiibii pi mpyi wani ke, ka pire pìi si wá na sônñi piye funñ'i na Yesu na Kile mege kèege. ⁴ Ka Yesu si ntíl'a pi sônñore cè, maa jwo pi á: «Naha na yii nye ná nte sônñopeere shiñi i ye? ⁵ Maa jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yîri, ma a ñaare” yii nyii na, cyire kapyaagii mú shuunni i, ndire jwumɔ p'à táan ye? ⁶ Nka yii pi li cè na síñi na nye Supyani Jyani á naha ñinke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimuruñk'á: «Yîri, maa ma yasinninke lwó, maa sì pyenge.» ⁷ Ka u u ntíl'a yîr'a kàre pyenge. ⁸ Sùpyir'à lire nya ke, ka pi i fyá maa Kile pèe, uru ñgemu u à ñge síñi fiiginji kan sùpyir'á ke.

*Yesu à lyî ná mepenge shiinbil'e
(Marika 2.13-17; Luka 5.27-32)*

⁹ Yesu à yîri wani ke, u à sà múnalwɔore shwofoonji wà nya u à tèn u báarañi tapyige e, u mege mpyi Macwo. Ka Yesu si u pyi: «Yîr'a taha na fye e.» Ka u u yîr'a taha u fye e.

¹⁰ Nye lire kântugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà ntèn na lyî Macwo bage e ná mepenge shiinbii niñyahamil'e mu à jwo múnalwɔore shwofeebii ná piiberii. ¹¹ Farizhɛɛnbii pìl'à lire nya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentuñi na lyî ná múnalwɔore shwofeebii ná mepenge shiinbii piiberil'e ye?» ¹² Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùuñɔ ke, wempyiñi kyaa nye pire na me, mpii pi na yà ke, pire na u kani nye. ¹³ Kile à jwo u Jwumpe Semɛñi i “Yii a ñùñaara taa yii shinñɛebii na, lir'à táan mii á mà tòro sáragawwuuni na*.” Nye yii sônñɔ puru jwumpe ñwɔhe na. Naha na ye mpii

* 9:13 Oze 6.6

pi nyε na piye sônñi na pir'à tí ke, mii nyε a pa ññke na pire tayyerege e mε. Nka mpii pi à li cè na pire nyε a tí mε, pire tayyerege e mii à pa.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na

(Marika 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴ Lire kàntugo Yuhana Batizelipyiñi cyelempyi-ibil'à pa Yesu yíbe na ñaha na pire ná Farizhεnñii maha súnñi leni, Yesu cyelempyiibii sí nyε na u leni mà yε? ¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Cipooni ceveebii sí n-jà yyaha tanha, mà pi yaha ná cipoonì i cikwōnre na la? Nka tēni là na ma, cipoonì sí n-pa n-yige pi shwōhōl'e. Lire tēni i pi sí n-ta raa súnñi leni.

¹⁶ Wà nyε na vāanvōññō taha na vāanñjyεga tacwōngō jwooli mε. Lire ká mpyi, vāanvōññke maha vāanñjyεge kēεge, tacwōng'a sì nāara a pēe. ¹⁷ Wà mú sí nyε na sinmpurugo leni seeye boolyεgil'e† mε. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a sì ñkēεge. Pi maha sinmpuruge leni seeyi boofōñkil'e, yire mú shuunñi y'à bē.»

Yesu à ceñi wà cùññō, maa Zharusi pworonji buwuñi jè

(Marika 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, Yahutuubii ññufoonì wà à pa ññkure sìn u taan maa jwo: «Yesu! Mii pworon' à kwû numε. Maye sanña yaha, maa mpa ma cyeyi taha u na, u sí jè.» ¹⁹ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si yíri na ñkēεge ná u e.

† **9:17** Seeyi boni na nyε boro, Yahutuubii maha ndemu jwoolo ná yatōre seeyi i maa lwohe, lire nyε me ññjirimpe, lire nyε me εezen sinmpe leni l'e ke.

20 Mà pi nin̄karibii yaha, ceen̄ji wà à file Yesu na maa bwòn u v̄aan̄tin̄ŋke zhwòore na. Lùwulin̄kwombaayi mpyi uru ceen̄ji na yye ke ná shuun̄ni fun̄ŋ'i. 21 U mpyi na yu uye fun̄ŋ'i: «Mii aha bú jà a bwòn u v̄aan̄ŋyi na, mii sí n-cùuŋo.» 22 Ka Yesu si yyaha k̄êen̄ŋ'a wíl'a u nya, maa jwo u á: «Na pworo, ma hà raa fyáge m̄e, naha na ye mu d̄ániyaŋ'à mu cùuŋo.» Ka ceen̄ji si ntíl'a cùuŋo.

23 Yesu à sà n̄o uru n̄uŋufoon̄ji pyenge e, maa kwùge t̄in̄mpirigii wyl̄feebii ná supȳin̄yahare nya ti i nyàha na wùruge tiye e ke, maa jwo pi á: 24 «Yii caala a ȳiri naha, p̄uceebilini n̄ye a kwù m̄e, li na ŋwúuni.» Ka pi i wá na n̄cyàhali u na. 25 Sùpyir'à fwor'a kwò pyenge e ke, ka Yesu si jyè bage e, maa pyàŋi buwuŋi cù cyege na, ka u u ȳiri. 26 Ka lire kani si n̄caala lire kùluni puni i.

Yesu à f̄yin̄mii shuun̄ni ná búbu cùuŋo

27 Yesu à fworo wani na ŋk̄ège ke, ka f̄yin̄mii shuun̄ni si ntaha u fye e maa wá na yu f̄anha na: «Dawuda Tuluge Shin̄ŋi, n̄uŋaara ta wuu na!» 28 U à sà jyè pyenge e ke, ka pire f̄yin̄mpii si file u na. Ka u u pi pyi: «Yii à dá na mii sí n-jà yii cùuŋo la?» Ka pi i jwo: «Ɔon, mu sí n-jà, kàfoon̄ji.» 29 Ka u u bwòn pi nyiigii na maa jwo: «Li sí n-pyi yii á mà tàanna ná yii d̄ániyaŋi i.» 30 Ka pi i ntíi na n̄aa. Ka u u yi jwo a waha pi á na pi a piye k̄aan̄mucaa, pi àha wà yaha u li cè m̄e. 31 N̄ka pi à ȳiri wani ke, pi à kàr'a sà a lire kani yu lire kùluni puni i.

32 N̄ye pir'à ȳiri Yesu taan ke, ka p̄i si mpa ná búbu e. J̄inaŋi wà u mpyi u e. 33 Yesu à j̄inaŋi k̄òr'a yige ke, ka búbuŋi si ntíi na yu. Supȳin̄yahare ti mpyi wani ke, ka lire si tire k̄àkyanhala, ka ti i wá na

ηκο: «Wuu sàha ηkwò a nde kani fiige nya Izirayeli k̀ini i me!» ³⁴ Nka Farizhεεnbil'à jwo na j́nabii ǹn̄ufooηi f̀anhe cye kurugo, Yesu ηye na j́nabii k̀ore na yige pifeebil'e.

S̀umakwòg'`a p̀e, ηka s̀umakwònbil'à cỳeε

³⁵ Nye Yesu mpyi na jaare na m̀are k̀anbwoyi ná k̀anpyεere puni na. U mpyi na s̀upyire k̀alali Kile Jwumpe k̀alambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu m̀a yyaha tí ná Kile Saanre e, maa yampii puni ná cwòhòmfēebii puni c̀uηi. ³⁶ U à supyiηyahare nya ke, ka pi ǹnaare si u ta s̀el'e, naha na ye ti mpyi a k̀anha maa ηcwònrò, mu à jwo mpàa pi ηye piye ǹn̄ò kurugo. ³⁷ Ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «S̀umakwòg'`a p̀e, ηka s̀umakwònbil'à cỳeε. ³⁸ Lire e ke yii kεεge foo jaare, u u p̀i bàra s̀umakwònbii na.»

10

*Yesu à u cyelempyiibii yyer'a tun
(Marika 3.13-19; Luka 6.12-16)*

¹ Lire k̀antugo ka Yesu si u cyelempyiibii kε ná shuunniηi yyere, maa f̀anhe kan pi á, pi ja pi a j́nabii k̀ore pi a yige pifeebil'e, pi raa yampii puni ná cwòhòmfēebii puni c̀uηi. ² T̀unntunmpii kε ná shuunniηi m̀eyi yi ηye ηje: n̄ncyiηi u ηye Simò pi maha mpyi Pyeri ke, ná u s̀ηεεηi Andire ná Zebede jyaabii Yakuba ná u c̀oηηi Yuhana ³ ná Filipi ná Baritelemi ná Tomasi ná Macwo ηge u mpyi na m̀unalwòare shuu ke, ná Alife jyanj Yakuba

ná Taadi* 4 ná Simo pi maha mpyi Zeloti† ke, ná Zhudasi Isikariyoti nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Marika 6.7-13; Luka 9.1-6)

5 Pire shiin ke ná shuunniŋi Yesu à yeɛ maa nta a pi tun. U à jwo pi á: «Yii àha njyè Samari shiinbii kànyi ná supyishiŋi sanŋi wuy'e me, 6 ŋka yii a sì Izirayeli shiinbii yyéɛ, pire mpiimu pi nyɛ mu à jwo mpàpinniŋi ke. 7 Mà yii niŋkaribii yaha, yii a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á na Kile Saanre tèn'à byanhara. 8 Yii raa yampii cùuŋi, yii raa kwùubii nèni, yii raa tògofebii cùuŋi, yii raa jínabii kòre yii a yige sùpyire e. Yii à ti ta mana, yii a ti kaan mana. 9 Yii àha seen, lire nyɛ me wyéɛɛ, lire nyɛ me wyéɛpya lwó si nde yii dufaabil'e me. 10 Yii àha kùshebórii lwó me, yii àha vàanntinyɛ shonwuyo lwó me, yii àha tanhanyi yaberɛ lwó mbâra yii tooyi wuyi na me, yii àha kàbii lwó me. Yii li cè na báarapyiŋ'à yaa u a ŋkaan u a lyí.

11 Yii aha jyè kànbwòh'e, lire nyɛ me kànbilere e, yii sùpya cya ŋgemu u sí nyɛ yii sunmbage na ke. Yii aha uru sùpya ta, yii i ŋkwôro wani fo yii sà nɔ yii tèekani na. 12 Yii aha jyè pyenge maha pyeng'e ke, yii pi shéere “Kile u yyeŋiŋke kan yii á.” 13 Kuru pyenge shiin ká yii fwùŋi shwò, pi sí kuru yyeŋiŋke ta. Ŋka pi aha mpyi pi nyɛ a yii fwùŋi shwò me, pi sì kuru yyeŋiŋke ta me.

14 Yii aha ŋkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi nyɛ a nɛn'a yii jwumpe lógo me, yii nivworobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanŋi

* **10:3** Taadi, kuru ku nyɛ u mege shonwoge. Mege niŋcyiige ku nyɛ Zhudasi (Luka 6.16). † **10:4** Zeloti: kuru mege jwòhe ku nyɛ: «kìni kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke».

kwòro kwòr'a wu wani[†]. ¹⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiin'kil'e ke, nde li sí yire kànyi sùpyire ta ke, lire sí n-waha mà tòro Sòdòmu kànhe ná Gòmòri kànhe shiinbii wuuni na.»

(Marika 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii lógo! Mii sí yii tun, njka yii sí n-pyi sùpyire shwòhòl'e mu à jwo mpàa pi nyε sige yaaya shwòhòl'e. Yii a yiye kàanmucaa bà wwòo nyε με, yii pyi tatεennugo sùpyii mpánmpòròyò§ fiige. ¹⁷ Yii a yiye kàanmucaa sùpyire na, njaha na ye pi sí n-kwò n-pa raa yii yiri yukyaabii yyére, s'a yii bwùun ná kàsòrigil'e pi Kile Jwumpe kàlambayi i. ¹⁸ Pi mú sí n-kwò raa yii cwòre raa si fànhafeebii ná saanbii yyére, mà li njùjke pyi na yii na nyε mii cyelempyii. Lire cye kurugo yii sí mii kyaa jwo Yahutuubil'á, sí mii kyaa jwo supyishinji sanj'á mú. ¹⁹ Njka tènì i pi sí n-pa raa yii leni cye e ke, jwumpe yii sí n-jwo, ná pyinjanni na yii sí pu jwo ke, yii àha lire tège yiye funjò pèn με. Jwumpe yii à yaa yi jwo ke, lire tènì yabilinji i, puru sí n-tìge yii funj'i. ²⁰ Yii li cè na yii yabilimpil'e bà puru jwumpe sí n-fworo με, yii Tunji u nyε Kile ke, uru Munaani li sí raa yu yii cye kurugo.

²¹ Pii sí n-pa raa pi cìnmpyibii kaan pi a bùu, tiibii pìi sí n-pa raa pi pyìbii kaan pi a bùu, pyìbii pìi mú sí n-pa n-yìri pi sifeebii kurugo si pi kan pi bò.

²² Yii kyaa sí n-pèn sùpyire pun'á mii μεge kurugo.

[†] **10:14** Mà tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu kànha na: lire njwòhe ku nyε, wuu nàzhan à fworo yii karigil'e, yii njùjò tuguro ti. Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi. **§ 10:16** Yahutuubii mpyi maha mpánmpòròyi wíi fyinme ná tatεennugo sanjcyεnrε.

Nka ngemu ká jà a uye waha maa ntèen Kile kuni i fo mà sà nɔ tɛgeni na ke, urufoo sí n-shwɔ. ²³ Pi aha yii kyérege kànhe k'e, yii fê a fworokur'e, yii raa sì kabɛr'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mà jwo yii pi Izirayeli shiinbii kànyi puni jaara a kwò ke, Supyaŋi Jyaŋi sí núru n-pa.

²⁴ Cyelepɔyaŋi sì n-jà n-pêe n-tòro u cyelentuŋi na mɛ, biliwe mú nyɛ a pèe u kàfoonji na mɛ. ²⁵ Li tɛgeni li nyɛ cyelepɔyaŋi u pa mpyi cyelentuŋi fiige, biliŋi mú sí mpa mpyi u kàfoonji fiige. Ná pi à jà a pyengefoo tàanna ná jínabii nùŋufoonji Belizebuli i, mpìi pi nyɛ pyengefoo shiinbii ke, pire wuuni sì n-tòro mà?

(Luka 12.2-9)

²⁶ Lire kurugo yii àha raa fyáge pi na mɛ. Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à nɔwɔhɔ ke, cyire puni sí n-pa raa ja. Kyaa maha kyaa li nyɛ numpini i ke, lire là mú sì n-kwôro jɔcɛmbaa mɛ. ²⁷ Mii aha jwumpe mpemu jwo yii á numpini i ke, yii a puru yu canŋke e. Mpe mii à jwo yii á katilwɔhɔre e ke, yii dùgo yii a puru jáare katanɔyi nɔŋ'i. ²⁸ Mpìi pi maha jà a sùpyaŋi cyeere bò, ná pi sì n-jà u múnaani bò mɛ, yii àha raa fyáge pire na mɛ. Kilenji u maha jà a sùpyaŋi múnaani ná u cyeere shi bò nafugombaage e ke, uru na yii à yaa yii a fyáge.

²⁹ Tá zíziine shuunni maha mpéere daashi ninŋin kanna mɛ? Nka lire zíziini là ninŋin sì n-kwù yii Tuŋi Kile pàama mɛ. ³⁰ Yii pi ke, ali nùŋjoore ti nyɛ yii nùnyi i ke, Kile à tire puni pèrege cè. ³¹ Lire kurugo yii àha núru kyaa tɛge yii yiye funŋɔpen mɛ! Yii shin maha shin kan'à waha Kile na mà tòro tire zíziine ninyahara na.

³² Shin maha shin ká yyére li na sùpyire nyii na na uru na nyε mii wu ke, mii Tunji u nyε nìnyinji na ke, mii mú sí n-yyére li na uru nyii na na urufoo na nyε mii wu. ³³ Nka ngemu ká mii cyé sùpyire nyii na ke, mii Tunji u nyε nìnyinji na ke, mii mú sí urufoo cyé uru nyii na.

(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yii àha raa sônji na mii à pa si mpa jwum-abenke le sùpyire ná tiye shwəhəl'e nìnke na mà de! Mii nyε a pa ná yyeninke e με, ná kàshige e mii à pa. ³⁵ Naha kurugo yε mii à pa mpa “jyafooji ná tufooji láha piye na, si pworofooji ná nufooji láha piye na, si napworoji láha nacwoji na. ³⁶ Pii u zàmpe nmii sí n-pa n-pyi pi pyenge shiinbii yabilimpíi*.” ³⁷ Shinji u à u tunji, lire nyε με u nuji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo nyε a yaa ná mii cyelempyigire e με. Shinji u à u jyanji, lire nyε με u pworoji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo nyε a yaa ná mii cyelempyigire e με. ³⁸ Shinji la ku nyε si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méε mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo nyε a yaa ná mii cyelempyigire e με. ³⁹ Ngemu la ká mpyi si u nijjaaji yaa nwə ke, urufoo nùmpañke sí n-kèεge, nka ngemu ká kàntugo wá u nijjaaji'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

(Marika 9.41)

⁴⁰ Shin maha shin ká yii cùmu lemε nwə ke, urufoo mú à mii cùmu lemε nwə, ngemu sí ká mii cùmu lemε nwə ke, urufoo mú à mii tunvooji cùmu lemε nwə. ⁴¹ Ngemu ká Kile tùnntunji wà cùmu lemε

* **10:36** Mishe 7.6

ƚwɔ, mà lire ƚùŋke pyi na u na Kile tùnture yu ke, tònŋi Kile sí n-pa n-kan Kile tùntumpil'á ke, uru tònŋi Kile sí n-kan urufol'á. Sùpyire ti ƚye na fyáge Kile na ke, wà ha tire tà cùmu lemε ƚwɔ, mà lire ƚùŋke pyi na ti na fyáge Kile na, Kile sí urufoo sâra tire fiige. ⁴² Nǵemu ká lùŋŋε fùŋcwoƚwɔyaga kan ŋge nàŋkocyaanŋi wà á, mà lire ƚùŋke pyi na u na ƚye mii cyelempya ke, sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sii lire tònŋi ta.»

11

¹ ƚye Yesu à kwò yire yεyεi ŋkanŋi na u cyelempyiibii ke ná shuunnŋ'á ke, maa ŋkàr'a sà a sùpyire kálali, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á pi kànyi na.

*Yuhana Batizelipyiŋi à tùntunmii tun Yesu á
(Luka 7.18-35)*

² ƚye mà Yuhana Batizelipyiŋi yaha kàsunŋi i, u mpyi a Kile Nŋcwoŋrŋŋi kapyiŋkii kyaa lógo. Ka u u u cyelempyiibii pi tun Yesu á ³ pi sà yíbe na: «ŋge kyaa l'à jwo na u sí n-pa ke, mu u ƚye u wi laa, wuu a wabεε sigili?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu ƚya ke, yii a sí, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na ⁵ “Fyinmpii naha na ƚaa, tonkεgyifēebii sí i ƚaare, tógofēebii na ƚcùŋŋi, ƚùŋcunnibii sí i núru, kwùubii sí i ƚèni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fòŋofēebil'á. ⁶ ƚye mii kapyiŋkii ká mpyi cyi ƚye a ŋgemu pyi u à cye láha mii na mε, urufoo wuun'à ƚwɔ.»

⁷ ƚye Yuhana cyelempyiibil'à kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à jwo: «Canŋke yii ná ŋkàre síwage e ke, taha ƚyεge yii mpyi a kàr'a

sà wíi kafεεge sí i ku nyàha la? ⁸ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wíi ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpii pi maha vàansinayi leni ke, pire maha mpyi saanbii bayi i. ⁹ Lire sannì i ke, naha yii mpyi a sà wíi ye? Kile túnntunṅo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fànha tò Kile túnntunṅo na. ¹⁰ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semεṅi à jwo ṅgemu kyaa na na
 “Wíi, mii sí na túnntunṅi tun

u sà mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,
 uru túnntunṅi u nyε Yuhana. ¹¹ Sèṅi na mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ṅkwò a si ṅgemu u à fànha tò Yuhana Batizelipyiṅi na mε, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'à fànha tò Yuhana na.

¹² Mà lwó Yuhana Batizelipyiṅi Kile jwumpe tèejwuuni na, mà pa nò numε na, mpii la ku nyε si jyè Kile Saanre e ke, shinpiibii na pire kyérege, pi s'à piye waha si jyè t'e. ¹³ Kile túnntunṅi MusaSaliyaṅi ná Kile túnntunmpii sanmpil'à jwo Kile Saanre kyaa na, fo mà pa nò Yuhana tēni na. ¹⁴ Kampyi yii sí n-jà n-dá pu na, Elini mpaṅi shεεnre Kile Jwumpe Semεṅi a jwo ke, yii li cè uru u nyε Yuhana. ¹⁵ ṅgemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niṅgyigigii cyán sèl'e.

¹⁶ Ná naha shi i mii sí nte sùpyire shiṅi tàanna ye? Ti na nyε mu à jwo nàṅkopyire, ntemu ti nyε na bâhare kâfuge na ke, tà na bâhare maa ṅko ti shèrεfeebil'á ¹⁷ “Wuu à tīnmpini wyi yii á, yii nyε a ṅεn'a kwôhò mε. Wuu à jáhampe myahigii cêe yii á, yii nyε a ṅεn'a mεε sú mε.” ¹⁸ Yii li cè, Yuhana à pa ke, u mpyi na njyitwɔn wu lyi mε, u mú mpyi

* **11:10** Malaki 3.1

na sinme byii me, ka pi i jwo na jina u nye u e.
 19 Nye Supyaŋi Jyaŋi à pa, maa lyí maa byii, ka pi i jwo na u sònŋore nye a taha yaage kabere na me, fo nyiŋi ná sinmbyaani kanni, maa núr'a pyi mepenge shiinbii cevoo mu à jwo múnalwøore shwofeebii.

Nka yákilifente Kile maha ŋkaan ke, tire ká mpyi wà á, li maha jçè urufoo kapyiŋkil'e.»

Yesu à kànyi yà faha

(Luka 10.13-15)

20 Nye kànyi na Yesu à tòro maa kakyanhala karii niŋyahagii pyi, ka yire kànyi shiin si mpyi pi nye a ñen'a pi toroŋkanni kèenŋe me, ka Yesu si wá na yire shiinbii fare. 21 U à jwo: «Yii Korazen kàhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Yii Betisayida kàhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Naha na ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kàhe ná Sidon kàhe e†, cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toroŋkanni kèenŋe maa láha kapegigii na fo tèmoni i, maa cafuborigii le mà pyi pi vaaŋyi, maa cwøonre wu piye na. 22 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, nde li sí n-pyi yii na ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kànyi wuuni na.

23 Yii Kaperenamum kàhe shiinbii pi ke, yii na sònŋi na yii sí n-kàre Kile yyére niŋyiŋi na be? Lire mpyi nye me, yii sí n-si n-tírige fo niŋke ñwøho shiinbii cyage e. Naha kurugo ye kakyanhala karigii

† 11:21 Tiri ná Sidon na mpyi kànbwoyo shuunni njemu y'à cè ná kapegigii mpyiŋi i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoueli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Sɔdɔmu kànhe e cyire mpyi a pyi, ku shiinbii mpyi na sí n-yyére pi kapegigii na. Ku mú mpyi na sí n-pyi wani fo mà sà nɔ nɪnjaa na. ²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canḡke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiḡkil'e ke, nde li sí yii Kaperɛnamu kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha n-tòro Sɔdɔmu kànhe shiinbii wuuni na.»

*Yesu u maha taḡḡke kan sùpyar'á
(Luka 10.21-22)*

²⁵ Nyɛ Yesu à kwò puru na ke, maa jwo: «Tufooni Kile, nɪnyɪni ná nɪḡke Kafooni, mii fwù nyɛ mu na, ḡaha na yɛ kani mu à ḡwòhò yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyêe nàḡkopyire na. ²⁶ Sèe wi, Tufooni, mu à lire pyi mà tàanna ná ma ḡyii wuuni i.»

²⁷ Lire kàntugo maa jwo sùpyir'á: «Mii Tuḡi à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyɛ a Jyafooni cè Tufooni baare e mɛ. Sùpya mú nyɛ a Tufooni cè Jyafooni baare e mɛ, fo Jyafooni la ká mpyi si u cyêe ḡgemu na ke.

²⁸ Yii a ma mii yyére, yii pi à kànha maa ntugo ke, mii sí taḡḡḡ kan yii á. ²⁹ Yii a báaraḡi pyi mii á, yii i na yaha s'a yii kêɛnḡi. Lire ká mpyi, yii sí taḡḡḡ ta, ḡaha na yɛ mii nyɛ ḡùmpɪḡɛfoo, mii karigii mú sí nyɛ a waha mɛ. ³⁰ Mii báaraḡi pyim'à táan, tugure mii sí n-tɛḡɛ yii ḡuḡ'i ke, tir'à faha.»

12

*Nje Yesu à jwo canḡḡke kyaa na ke
(Marika 2.23-28; Luka 6.1-5)*

¹ Nyε canŋka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e, kuru canŋke na mpyi canŋŋŋ. Cyelempyiibii katege wuubii pi mpyi, ka pi i sùmaŋcahayi yà kwòŋ na mínage na ŋkùru*.

² Farizheenbii pìl'à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, mu cyelempyiibii na canŋŋke kafuunŋkii pyi†!»

³ Ka u u pi pyi: «Nde Saanŋi Dawuda à pyi ke, yii nyε a lire kâla mà? Canŋka mà u ná u fyèŋwòhòshiiinbii katege wuubii yaha,⁴ u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruŋi wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèŋwòhòshiiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruŋi kyà.

⁵ Taha yii nyε a li kâla Kile Jwumpe Semɛŋi i na sáragawwuubii ká báara pyi Kileŋaarebage e canŋŋke e, lire nyε na ntòre kapegigil'e mε? ⁶ Mii sí yi jwo yii á, wà na nyε naha ŋgemu u à pèe Kileŋaarebage na ke. ⁷ Jwumpe Kile à jwo na yii aha a nùŋaara taa yiye na, na lir'à táan ur'á mà tòro sáragawwuuni na‡ ke, kampyi yii mpyi a puru ŋwòhe cè, sùpyire ti nte yii à ti cêεε mà li ta ti nyε a yaaga pyi mε, yii mpyi na sì ŋεε lire pyi mε. ⁸ Supyaŋi Jyaŋi ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tíi ná canŋŋke e ke, li sì n-jà n-tòro lire na mε.»

*Yesu à cyenkwugofoo cùŋŋŋ canŋŋke e
(Marika 3.1-6; Luka 6.6-11)*

* **12:1** Kile Jwumpe Semɛŋi à li cyèe na wà katege wu ká a ntùuli kerεge e, na u sí n-jà sùmaŋi wà kwòŋ ná cyεge e, si njiyi wani kerεge e (Duterenomu 23.25). † **12:2** Mà tàanna ná Farizheenbii sòŋŋŋkanni i, mu aha sùma kwòŋ ná cyεge e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cêεε na pi à báara pyi canŋŋke (Ekizodi 34.21). ‡ **12:7** Oze 6.6

⁹ Lire kàntugo Yesu à yîri wani, maa ñkàre kuru cyage shiin Kile Jwumpe kàlambage e. ¹⁰ Lir'à nàñi wà ta wani ná cyenkwuge e. Ka pi i Yesu pyi: «Mà sùpya cùñᵛ canᵛñke e, tá lir'à yaa ná mpyi iŝ?» Kañᵛñ pi mpyi na ñcaa ná kuru yibige e, si nta tìgìre cyán Yesu na. ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Jofoo u ñye yii shwòhòl'e, ná mpà ñinᵛkin na ñye u á, ka uru mpàñi si ñcwo wyige e mà bê ná canᵛñke e, urufoo sí ñee u yaha wwùmbaa ye? ¹² Yii ñye a li cè na sùpyañi tayyéreg'à pèe mpàñi woge na sèe sèl'e mà? Yii li cè, mà tàanna ná Kile Saliyañi i, kacenni mpyiñ'à ñwò canᵛñke e.» ¹³ Ñye u à kwò puru na ke, maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyege sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u ñcùñᵛ ku sanᵛke fiige.

¹⁴ Ñye Farizhèenbii pi mpyi wani ke, ka ñire si fwor'a kàr'a sà piye taanna Yesu bonᵛkanni na.

Kile báarapyiñi ñinᵛcwànrəñi u ñye Yesu

¹⁵ Yesu à pa yire cè ke, maa yîri kuru cyage e, u ñinᵛkareñi, shinᵛnyahara mpyi a taha u fye e, ka u u yampii puni cùñᵛ. ¹⁶ Maa yi jwo a waha pi á na pi àha sùpya yaha u yi cè mε. ¹⁷ Lire pyiñkanni na, Kile tùnntunᵛñi Ezayi jwump'à fùñᵛ, u mpyi a jwo: ¹⁸ «Kile à jwo:

“Mii báarapyiñi u ñye ñge, mii à u cwànrə.
U kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiinᵛkil'à táan mii á mú.

Mii sí na Munaani pyi li tèen u e,
u sí raa supyishinᵛñi sanᵛñi leni kuni nintiini i.

¹⁹ U si raa jwumò ñirili ná wà e mε, u si raa sère wà na mε.

§ 12:10 Farizhèenbii u sòñᵛñkanni i, shinᵛñi u ñye na múnaa tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tège canᵛñke.

Wà sì u jwunyahama lógo sùpyire tabinniye i mε.

²⁰ Ali kan̄kyaange, u sì ku kebe mε,
fùkinan̄ji u nyε na tafuguyo caa ke, u sì uru fùgo mε.
U sí n-kwôro pur'e,
fo si nt̄in̄ji kuni le sùpyire puni taan.

²¹ Supyishin̄ji puni sí n-pa pi sòn̄n̄ore taha u na*.”»

Pyin̄kanni na Yesu maha jínabii kòre ke

(Marika 3.22-30; Luka 11.14-23)

²² Nyε lire kàntugo, ka pi i mpa ná jínacyan̄ji w'e Yesu á. Uru n̄an̄ji mpyi na jaa mε, maa mpyi búbu. Ka Yesu si u cùun̄o u à jà na yu maa jaa. ²³ Ka li i sùpyire puni bilibili fo pi na piye yíbili maa ŋko: «Taha Dawuda Tuluge Shin bà u nyε ŋge n̄an̄ji mε?» ²⁴ Nyε Farizhen̄bil'à yire lógo ke, ka pi i jwo: «Ŋge n̄an̄ji nyε a s̄i na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná fànhe kab̄e'e, jínabii jùŋufoon̄ji Belizebuli woge kàntugo na mε!»

²⁵ Ná Yesu sí mpyi a pi funz̄on̄ore cè, ka u u jwo pi á: «Kìre maha k̀re li nyε na liye t̀nni ke, lire maha mpa jya. K̀nhe ŋkemu, lire nyε mε pyenge ŋkemu shīn ká ȳri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú. ²⁶ Sitaann̄in̄ji ká a u báarapyiibii k̀re, u na uye t̀nni. Lire ká mpyi, u saanre s̄i n-kwò mà? ²⁷ Yii aha jwo na mii na jínabii k̀re na yige pifeebil'e ná jínabii jùŋufoon̄ji Belizebuli fànhe e, lire sann̄i i ke, yii shīnbii pi nyε na pi k̀re ke, ná jofoo u fànhe e pire maha pi k̀re ye? Yii shīnbii yabilimp̄ii pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jun̄'i. ²⁸ Ŋka yii li cè na mii na jínabii k̀re na yige pifeebil'e ná Kile Munaani fànhe e, lir'à li cyèe na Kile Saanre à n̄o yii na mà kwò. ²⁹ Wà s̄i n-jà n-nyè

* **12:21** Ezayi 42.1-4

fànhanyahagafoo bage e, si u yaayi lwó, ná u nyε a bage foo pwɔ a cyán maa nta a jyè mà yε. Urufoo ká já a u pwɔ a cyán, lire e u maha já a bage yaayi pyi u nyεmpe.

Sùpyanji sí n-yíbe u jwɔjwumpe kurugo

³⁰ Shinji u nyε u nyε ná mii i mε, urufoo nyε mii zàmpeɲ, ɲgemu u nyε u nyε na mii tère na sùpyire wàa tiye na mε, urufoo na ti jùɲɔ kyáŋge.

³¹ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: kapegigii shinji puni ná Kile mεkεεge jwumpe puni sí n-jà yàfa sùpyire na. Nka ɲgemu ká Kile Munaani mεge kèεge ke, lire sù n-sii yàfa urufoo na mε. ³² Wà ha jwumpimε jwo Supyanji Jyanji na, lire sí yàfa urufoo na. Nka ɲgemu ká jwumpimε jwo Kile Munaani na ke, lire kapiini sù yàfa urufoo na ɲge tiiɲi i mε, li mú sù yàfa urufoo na tiiɲi nimpanji i mε.

(Luka 6.43-45)

³³ Cige ká jwɔ, ku maha yasεε ɲiɲcenne pyi. Cige ká mpyi ku nyε a jwɔ mε, ku nyε na yasεε ɲiɲcenne pyi mε. Cige shinji maha jɲcè ku yasεεre cye kurugo. ³⁴ Yii màcwɔn fiige sùpyiibii! Mà pege yaha yii funɲ'i, yii sù n-sii n-jà jwɲɲcɛnme jwo mε. Sùpyanji zòmbilin'à ɲí ndemu na ke, lire u jwɔge maha yu. ³⁵ ɲgemu u zò u à jwɔ ke, uru maha jwɲɲcɛnmpe yu. ɲgemu u nyε ná zòmpe i ke, uru maha jwumpimpe yu. ³⁶ Mii sí yi jwo yii á, canɲke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiin'kil'e ke, jwumɔ maha jwumɔ sùpyir'à jwo, ná pu nyε laaga baa ke, Kile sí ti yíbe puru puni na. ³⁷ Shin maha shin jwɔjwumɔ kurugo, Kile sí n-jwo na u à tí, lire nyε mε u à cêεge.»

Yesu tayyéreg'à fànha tò Zhonasi woge na, nka sùpyire nyε a u n̄wəməeni cū mε

Marika 8.11-12; Luka 11.29-32

³⁸ Nyε ka Kile Saliyaŋi cyelentiibii p̄i ná Farizhεεnbii p̄i si jwumpe lwó maa jwo: «Cyelentuŋi, wuu la naha maa kani là pyi a cyêe wuu na, ndemu li sí li cyêe na mu à fworó Kile e ke.» ³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à pi, maa kântugo wà Kile na ke, pire maha n̄caa si kakyanhala kani là n̄ya tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile t̄unntunŋi Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha sì n-pyi n-cyêe pi na mε. ⁴⁰ Yii li cè, bà Zhonasi a canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fyabwəhe funŋke e mε, amuni Supyaŋi Jyaŋi mú sí canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fanŋke e. ⁴¹ Canŋke Kile sí sùpyire puni s̄ara si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, Ninive kànhe shiinbii sí n-pa n-ȳiri n-yyére si pire kapimpyiibii c̄εεge, naha na ye Zhonasi à sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toroŋkanni k̄εεnŋε. Mà li ta wà na nyε naha, ŋgemu u tayyérege k'à fànha tò Zhonasi woge na ke, pire kapimpyiibii sí nyε a n̄en'a pi toroŋkanni k̄εεnŋε mε.

⁴² Kuru canŋke, saancwoŋi u mpyi Sheba k̄ini n̄uŋə na ke, uru mú sí n-pa n-ȳiri n-yyére si pire kapimpyiibii c̄εεge, naha na ye uru saancwoŋi mpyi a ȳiri diŋyeŋi n̄uŋke kà na, mà sà saanŋi Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na nyε naha, ŋgemu u yáki u à p̄e Solomani wuŋi na ke, pi sí nyε a n̄en'a lógo uru n̄wə na mε.

(Luka 11.24-26)

⁴³ Jína ká fworó sùpya e, u maha sà n̄aara síwage yyaha kurugo maa tatεεnge cya. U aha mpyi u nyε

a kà ta mε, ⁴⁴ u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.” Nyε u aha nùr'a pa urufoo ta bawaga fiige, nkemu k'à pwó, maa ku funŋke bégel'a jwɔ ke, ⁴⁵ u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwó a bâra uye na, mpíi pí à pí mà tòro u yabiliŋi na ke, maha mpa jyè urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyiŋkanni nivɔnn'a sî nâar'a pí mà tòro niŋjyeeni na. Amuni pire kapimpyiibii wuuni mú sí n-pyi.»

*Mpii pi nyε Yesu nuŋi ná Yesu cìmpyiibii ke
(Marika 3.31-35; Luka 8.19-21)*

⁴⁶ Mà Yesu yaha puru jwumpe na ná sùpyire e, u nuŋi ná u cìmpyiibil'à pa yyére cyínni na, maa jcaa si jwo ná u e. [⁴⁷ Ka wà si Yesu yyere maa jwo: «Mu nuŋi ná mu cìmpyiibii naha cyínni na, pí naha na mu kyaa pyi.»] ⁴⁸ Ka Yesu si urufoo pyi: «Mpire pí nyε mii nuŋi ná mii cìmpyiibii ye?» ⁴⁹ U à puru jwo ke, maa cyεge sàŋha u cyelempyiibii kàmpañke na, maa jwo: «Mii nuŋi ná mii cìmpyiibii pí nyε mpíi. ⁵⁰ Yii li cè na mii Tuŋi u nyε niŋyiŋi na ke, ŋge u nyε na uru nyii wuuni pyi ke, uru u nyε mii cìmpworonji ná mii nuŋi.»

13

*Nεenugunji bàtaage
(Marika 4.1-20; Luka 8.4-15)*

¹ Kuru canŋke yabiliŋi i, Yesu à fworro bage e maa ŋkàr'a sà ntèen baŋi jwɔge na. ² Ka shinnyahara si mpa bínni u taan, li nyε a pa jwɔ mε, ka u u jyè a tèen bakwɔge k'e lwɔhe juŋ'i, ka sùpyire si yyére kùmpoge na. ³ Ka u u ti kâla kariii niŋyahagii na ná bàtaay'i. ⁴ U à jwo: «Nεenugunji wà u ná fwor'a kàre jεεmε tanuguge e. Mà u yaha u u sùmashiŋi wàa

fini fiige, wà à cwo kuni jwəge na, ka saŋcyεenre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworo niŋyahara mpyi kuru cyage e mε. Ka uru si fyîn wahawaha, ŋaha na ye u mpyi a jyè ñiŋke e sèl'e mε. ⁶ Nyε canŋk'à pa fworoké, ka yifyinre si fàan maa waha, ndire kuunji na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ŋgurotaha na, ka ŋgure si yîr'a uru cû.

⁸ Nka wà tacwug'à pa bê ná ñiŋke niŋcεnŋke e, maa fyîn, maa lyε, maa se. Sùmacire tà à sùmapyaŋji se mà nɔ ŋkuu ŋkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi beŋjaaga ná ké ké.

⁹ Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niŋgyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Ka Yesu cyelempyiibii si file u na, maa u yíbe: «Naha na mu nyε na bàtaayi yu sùpyir'á ye?» ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tíi ná Kile Saanre e, ná cyi à ŋwəhə ke, yii á cyire ŋcèŋ'à kan, u sí nyε a kan sùpyire sannt'á mε. ¹² Naha kurugo ye ŋgemu u à yaaga cè ke, là sí n-bâra urufoo u tacεŋke na sèl'e. Nka ŋgemu u nyε u nyε a yaaga cè mε, urufoo bá na sônŋi na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwə urufoo na. ¹³ Lire kurugo mii na bàtaayi yu pi á, ŋaha na ye pi nyiigil'à cwôro, ŋka pi nyε na ŋaa mε, niŋgyigigii na nyε pi á, ŋka pi nyε na núru mε, pi nyε na kariii yyaha cini mε. ¹⁴ Kile túnntunŋi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo ke, pur'à fûnŋə pi kâmpañke na. U mpyi a jwo:

“Yii sí raa núru, ŋka yii sì raa yafyin yyaha cini mε. Yii nyiigii sí n-cwôro ŋka yii sì raa yafyin ŋaa mε.

¹⁵ Yii li cè, nte sùpyire niŋgyigigil'à waha,

pi à pi nin̄gyigigii tò, maa pi nyiigii tò,
 bà pi si mpyi pi àha raa naa s'a nùru mε,
 pi yákilibii mú ká raa kariii yyaha cini mε.
 Naha kurugo ye pi la nyε sù nùru mpa mii yyére, mii
 i pi shwə mε*.”

¹⁶ Nka yii pi ke, yii wuun'à jwə, naha na ye
 yii na naa yii nyiigil'e, maa nùru yii nin̄gyigigil'e.
¹⁷ Sèen̄ji na mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa
 ndemu lógo ke, Kile tùnntunmii nin̄yahamii ná Kile
 jwəmεεcuvée nin̄yahamii la mpyi si lire nya, si li
 lógo. Nka pi nyε a jà a li nya, maa li lógo mε.

¹⁸ Nyε kuru bàtaage k'à jwo mà yyaha tíi ná
 jεεnugun̄ji i ke, yii ku jwəhe lógo. ¹⁹ Kuni jwəge
 na, sùmashin̄ji tacwug'à pa bē ke, kuru ku nyε mu à
 jwo shin̄ji u à Kile Saanre kani jwumpe lógo, maa
 mpyi u nyε a pu yyaha cè mε, ka Sitaann̄ji si mpa
 pu wwū u fun̄n̄ji i ke.

²⁰ Kafaafoge jwə'ni sùmashin̄ji tacwug'à pa bē ke,
 kuru ku nyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo
 maa ntíl'a jεε pu na ná funntange e ke. ²¹ Nka pu
 nyε a jà a ndire le t'e mε, ti jwəmεeni kèngεmε nyε
 a pεn mε. Kawaa, lire nyε mε yyefugo kyaa ká ti ta
 Kile jwumpe kurugo, ti maha fwordo Kile kuni i.

²² Ngure shwəhəl'e sùmashin̄ji tacwug'à pa bē ke,
 kuru ku nyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo,
 ka dijnyen̄ji karigii funmpεεnre ná nāfuun̄ji lage si pu
 cwənrə, pu nyε a jà a yasεε pyi mε.

²³ Nin̄ke nin̄cenn̄ke na sùmashin̄ji tacwug'à pa bē
 ke, kuru ku nyε mu à jwo sùpyire ti nyε na Kile
 jwumpe nùru maa pu yyaha cini ke. Tire sùpyire
 na nyε sùmaseñε fiige, sùmacire tà à sùman̄ji se mà

* **13:15** Ezayi 6.9-10

nɔ ŋkuu ŋkuu (100) na, ka tà si se mà nɔ beetaanre taanre (60) na, ka tà si se mà nɔ beɲjaaga ná ke ke na.»

Nyèpege bàtaage

²⁴ Nyɛ Yesu à núr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre à fworɔ nde kani kurugo: faapyiŋi wà à sùmashi niɲcɛnɲe nûgo u kerɛge e. ²⁵ Mà sùpyire yaha ŋɔmpɛ na numpilage e, u zàmpeɲɲi wà à pa nyèpege kà shi wà kerɛge e maa núr'a kàre. ²⁶ Nyɛ ka ku ná sùmaŋi si fyîn maa lyɛ siɲcyan.

²⁷ Kerɛge foo báarapyiibil'à sà kerɛge ta amuni ke, ka pi i sà u pyi “Nùɲufoonɲi, sùmashiɲi mu mpyi a nûgo ma kerɛge e ke, taha u bà mpyi a jwɔ mɛ? Nyèpege sí ku wá kerɛge e ke, taa kur'à yîri ke?”

²⁸ Ka kerɛge foo si jwo “Mii zàmpeɲɲi wà u à ŋke báarapege pyi amɛ.” Ka báarapyiibii si u pyi “Mu la nyɛ wuu u sà ku kòɲg'a wwû sùmaŋi shwɔhɔl'e la?” ²⁹ Ka kerɛge foo si jwo “Yii ku yaha wani, lire baare e, ku takòɲge e yii sí raa sùmaŋi kòɲge ná k'e. ³⁰ Yii ku ná sùmaŋi yaha u a lyɛge siɲcyan, sùmakwɔngigii ká nɔ, mii sí yi jwo sùmakwɔnbil'á pi i kuru nyèpege kwòn a yige sùmaŋi i, pi pɔɔ pɔɔ pi i ku súgo fɔlɔ, pi i nta a sùmaŋi kwòn a le na bwùunni i.”»

Kile Saanre maha sù nimbilere maa mpêre (Marika 4.30-34; Luka 13.18-21)

³¹ Nyɛ Yesu à núr'a bàtaage kà jwo pi á. U à jwo: «Kile Saanre na nyɛ mu à jwo mutaridi cige pyà nàɲi wà à ŋgemu nûgo u cikòɲge e ke. ³² Kuru cige pyàɲ'à yîlege cire sannte puni wuɲi na. Nka u aha nûgo, u maha fyîn maa mpyi cibwɔhɔ mà tòro

kaɲyεge yawyεere puni taan, fo saɲcyεenre maha ti shèere yaa ku ɲkényi i.»

³³U à núr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre na ɲyε mu à jwo bwúuruɲi yírigeɲirige yaani. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyìme ɲiɲyaham'i mà cwònhò, li maha puru mbyìmpe ɲiɲcwònhòmpe puni yírige.»

³⁴ɲyε Yesu à puru jwumpe puni jwo bàtaay'i sùpyir'á. Bàtaayi jwumpe baare e, u mpyi na pabεε yu ná t'e me. ³⁵Lire e jwumpe Kile tùntunɲi mpyi a jwo ke, pur'à fùɲɲò, u mpyi a jwo:
«Bàtaayi mii sí raa yu pi á,
karigii cyi à ɲwòhò fo diɲyεɲi tasiige e ke, cyire mii sí raa yu pi á†.»

Yesu à ɲyèpege bàtaage ɲwòhe jwo

³⁶ɲyε Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa jyè bage e, ka u cyelempyiibii si file u na, maa jwo: «Bàtaage mu à jwo mà yyaha tíi ná ɲyèpege e sùmaɲi shwòhòl'e ke, kuru yyaha jwo wuu á.»

³⁷Ka u u pi pyi: «Sùmashiɲi ɲiɲcɛɲɲi nùgufooɲi u ɲyε Supyaɲi Jyaɲi. ³⁸Kεεge e sùmashiɲi ɲiɲcɛɲɲi'à nùgo ke, kuru ku ɲyε diɲyεɲi. Sùmashiɲi ɲiɲcɛɲɲi u ɲyε mpíi pi à ɲεε Kile Saanre na ke, ɲyèpege ku ɲyε Sitaanniɲi fyèɲwòhòshiinbii. ³⁹Zàmpɛɲɲi u à ɲyèpege wà sùmaɲi shwòhòl'e ke, uru u ɲyε Sitaanniɲi. Sùmakwòɲre ti ɲyε diɲyεɲi tèekwooni, sùmakwòɲbii pi ɲyε Kile mèlεkεεbii. ⁴⁰Pyiɲkanni na ɲyèpege maha ɲkòɲg'a wwù sùmaɲi shwòhòl'e maa ku súgo ke, amuni li mú sí n-pyi diɲyεɲi tèekwooni. ⁴¹Kuru canɲke Supyaɲi Jyaɲi sí u mèlεkεεbii tun. Yaaga maha yaaga ku ɲyε na

† 13:35 Zaburu 78.2

sùpyire nùñò kyáŋge Kile na, ná mpíi pí maha Kile Saliyaŋi kèege ke, pí sí píre puni cwòonrò n-yige Kile Saanre e, ⁴² si ñgà nafugombaage e. Wani pí sí raa mεε súu s'a ñkyànhigii kùru. ⁴³ Nka mpíi pí à Kile ñwòmεeni cù ke, píre sí raa bèenmpe yige canña ñyii fiige pí Tuŋi Saanre e. Nǵemu la ká mpyi sí karii yyaha cè ke, urufoo u u ñiŋgyigii cyán sèl'e.»

Nàfuuŋi ñiŋwòhòŋi ná kóonŋi kani

⁴⁴ Kile Saanre na ñye sahaŋki mu à jwo nàfuu ñǵemu u à ñwòhò kεεge k'e ke. Nàŋi wà à sà fworò uru nàfuuŋi na taŋwòhòge e, maa u yal'a ñwòhò sahaŋki. U funntanga wuŋi, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni pèr'a tég'a kuru kεεge shwò.

⁴⁵ Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: cwòhòŋi wà u mpyi na kóon nisinaŋa caa. ⁴⁶ U à kóonbile lonǵara wu ñya ke, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni père, maa li shwò.

Nde li sí n-pyi ñiŋyeŋi tèekwooni i ke

⁴⁷ Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: fyacu-umpii píi mpyi a cwò wà lwòhe e, ka uru cwòŋi si fyaabii shiŋi puni cù. ⁴⁸ U à ñi ke, ka pí i u ñi'r'a yige kùmpoge na, maa ntèen maa fyaabii ñiŋcεnmpii cwòonr'a le yalenke e, maa tòn baa wuubii wà. ⁴⁹ Nye amuni li mú sí n-pyi ñiŋyeŋi tèekwooni i. Kile mèlekεεbii sí shinpiibii cwòonrò si ñǵwù shincεnmpil'e, ⁵⁰ si pí wà nafugombaage e. Wani pí sí raa mεε súu s'a ñkyànhigii kùru.

⁵¹ Yesu à puru jwo ke, maa u cyelemphyiibii yíbe na pí à mpe jwumpe lógo la? Ka pí i jwo: «òon, wuu à pu lógo.» ⁵² Ka Yesu si jwo: «Kile Saliyaŋi cyelentuŋi cyε k'à le mà yyaha tíi ná Kile Saanre

e ke, uru maha kàla nivənnə ta maha bâra niŋjyeni na maha yaha uye e, mu à jwo nàfuruŋə na yiŋe na ŋkaan.»

*Yesu kàñhe shiinbil'á cyé u na
(Marika 6.1-6; Luka 4.16-30)*

⁵³ Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yîri wani,
⁵⁴ maa ŋkàre u tukanhe na. U à nɔ wani ke, maa jyè pi Kile Jwumpe kàlambage e, maa sùpyire kâlali. U kàlaŋi pyiŋkanni mpyi a sùpyire kàkyanhala fo pi na ŋko: «Di u à pyi maa mpyi yákilifoo ye? Di u à pyi maa kakyanhala karigii pyi ye? ⁵⁵ Taha cíkyangaŋi tooyo wuŋi bà u jye u wi me? Taha u nuŋi bà u jye Mariyama me? U cìmpyiibii bà pi jye Yakuba ná Yusufu ná Simə ná Zhude mà? ⁵⁶ U ná pùcëribii pi jye nu na ke, pire jye naha ná wuu e mà? Di u s'à pyi maa ja na jcyii karigii pyi ye?» ⁵⁷ Nyë tire sòŋŋər'à pi pyi pi à jùŋə tugo Yesu na. Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile tünntunŋə maha le njire e cyeyi puni i fo u tukanhe ná u tupyenge ye!»
⁵⁸ Nyë pi dánabaare kurugo, Yesu jye a kakyanhala kariii niŋyahagii pyi wani me.

14

*Yuhana Batizelipyiŋi kwùŋkanni
(Marika 6.14-29; Luka 9.7-9)*

¹ Nyë saanŋi Erədi à pa a Yesu shənre núru ke,
² maa jwo u báarapyiibil'á: «Yuhana Batizelipyiŋi wi, u à jè à fwordo kwùŋi i, lire kurugo u à ja na kakyanhala karigii pyi amε.»

³⁻⁴ Yii li cè na Erədi mpyi a u sijnεŋi Filipi cwonji kwòn a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenji mege na mpyi Erədiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Erədi á na u

nyε a yaa u u sɪɲɛɲi cwɔɲi shwɔ u na mε. Ka puru jwumpe si waha Erɔdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cû a pwɔ a le kàsɔɲi i. ⁵ Erɔdi la mpyi si Yuhana bò, ɲka u mpyi na fyáge Yahutuubii yyaha na, ɲaha na ye pi puni mpyi a li cè na Yuhana na nyε Kile tũntunɲɔ.

⁶ Nyε Erɔdi canzeg'à pa mâhana a nɔ lire yyeeni ke, ka u u pii yyere maa kataan pyi. Nyε mà pi yaha lire kataanni na, Erɔdiyadi pworɔɲ'à pa a ɲkwɔhɔli shinyyerebii shwɔhɔl'e, ka lire si ntáan Erɔdi e, ⁷ fo u à kâa pùcwɔɲ'á na u aha yaaga maha yaaga ɲáare ur'á ke, kuru sí n-kan u á. ⁸ Ka pùcwɔɲi nuɲi si jwo a kan pùcwɔɲ'á na u sà jwo saanɲ'á na u Yuhana Batizelipyiɲi ɲùɲke kwɔ̀n a le ɲkunan'i, u pa ɲkan ur'á. ⁹ Ka puru jwumpe si saanɲi yyahe pyi k'à tanha. ɲka u mpyi na si n-jà n-cyé mε, ɲaha na ye u mpyi a kâa u shinyyerebii nyii na. Nyε ka u u pii pyi pi sà Yuhana ɲùɲke kwɔ̀n kàsɔɲi i pi pa ɲkan pùcwɔɲ'á. ¹⁰ Nyε ka pi i Yuhana ɲùɲke kwɔ̀n ¹¹ mà le ɲkunan'i, mà kan pùcwɔɲ'á, ka u u ku kan u nuɲ'á.

¹² Nyε lir'à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si mpa u buwuɲi lwó mà sà ntò, maa sà u sànge wyi Yesu á.

Yesu à shiin kampwɔhii kanjkuro ɲwɔ cya

(Marika 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)

¹³ Nyε Yesu à puru jwumpe lógo ke, maa yîri kuru cyage e, maa jyè bakwɔɔge k'e, mà kàre sige funɲke e. Sùpyir'à pa u saha cè ke, maa fworɔ pi kànyi i, maa ɲkàre u fye e tɔ̀re na. ¹⁴ Yesu à fworɔ bakwɔɔge e mà pi ɲya pi à ɲyaha sèl'e ke, ka pi ɲùɲaare si u ta sèl'e, yampii pi mpyi tire sùpyire shwɔhɔl'e ke, ka u u pire cùuɲɔ.

15 Nyε yàkoŋk'à pa nɔ ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Cyelentuŋi! Sige funŋke e wuu nyε, canŋke s'à kwɔ̀ a kwɔ̀. Sùpyire cye yaha bà ti si mpyi si sà njyì shwɔ̀ njwɔ̀kurugo kànyi i mε.» 16 Ka Yesu si pi pyi: «Lire nyε a pi kakarala kwɔ̀ mε, yii yabilimpïi pi pi kan pi lyî.» 17 Ka pi i u pyi: «Bwúuru njùnyɔ̀ kan̄kuro ná fyapyaa shuunni kanna cyi naha wuu njɔ̀'i.» 18 Ka u u pi pyi: «Yii a ma ná y'e.»

19 Nyε pi à pa ná y'e ke, ka u u sùpyire pyi t'à tɛɛn nyεge njɔ̀'i. Pi à tɛnn'a kwɔ̀ ke, ka u u bwúuru njùnyɔ̀ kan̄kuruŋi ná cyire fyapyaaagii shuunniŋi lwɔ̀, maa yyahe yîrige niŋyini i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na. Maa bwúuruŋi kwɔ̀n kwɔ̀n a kan u cyelempyiibil'á, pi à kan sùpyir'á. 20 Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyî a tìn. Ka pi i ŋkwɔ̀ maa shàhii kε ná shuunni jî njyìpaanyi na. 21 Pire lyilyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwɔ̀hii kan̄kuro (5.000) kwɔ̀, cyeebii ná nàŋkopyire nyε a tɔ̀rɔ̀ mε.

Yesu à jaara lwɔ̀he njɔ̀'i

(Marika 6.45-52; Yuhana 6.16-21)

22 Nyε lire njwɔ̀hɔ̀ na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwɔ̀oge e, maa baŋi jyiile u yyaha na. 23 Nyε Yesu à ti cye yaha ke, maa ŋkàr'a sà Kile jáare jaŋke kà na, u kanni. U à kwɔ̀ro wani fo mà pa nɔ yàkoŋke na.

24 Nyε bakwɔ̀oge e cyelempyiibii mpyi na baŋi jyiili ke, lir'à kuru ta ku u byanhare lwɔ̀he niŋke na. Ka kafεεge si wá na fwu na lwɔ̀he tère na bakwɔ̀oge ŋɔ̀ŋi na wàa kàmpannyi puni na. 25 Nyε numpilag'à pa lyε ke, ka Yesu si yîri na jaare na ŋkèεge pi fye e lwɔ̀he njɔ̀'i. 26 Cyelempyiibil'à u nimpanji nya lwɔ̀he njɔ̀'i ke, maa fyá sèl'e fo na

nyεenni maa jwo: «Buŋi wà fwòngò ku nyε ŋke!»
Mà pi fyagara wuubii yaha, pi mpyi na kwuuyi
wàa. ²⁷ Mà pi yaha pur'e, ka Yesu si ntíl'a jwumpe
lwó maa pi pyi: «Yii yákilibii tìŋε, yii àha vyá mε, mii
wi.»

²⁸ Ka Pyeri si jwo: «Kampyi mu u nyε u wi, na
yaha si jaara lwòhe ŋuŋ'i, si ma òŋò bê.» ²⁹ Ka
Yesu si u pyi: «Ta ma.» Ka u u fworò bakwòge e
na jaare na Yesu òŋò bēni lwòhe ŋuŋ'i. ³⁰ Nka u
à pa kafεεge nya k'à pēe maa fyá ke, ka u u li ŋwò
cú na ntíri lwòhe ŋwòh'i, maa ŋkwúuli: «Kafoonji, na
shwò!» ³¹ Ka Yesu si ntíl'a cyεge sàha, maa u cú
maa jwo: «Mu dáníyaŋ'à cyére dε! Naha na mu nyε a
funŋke pyi niŋkin mà yε?» ³² Ka Yesu ná Pyeri si jyè
bakwòge e, ka kafεεge si ntíl'a yyére. ³³ Nyε lir'à pyi
ke, mpíi pi mpyi bakwòge e ke, ka pire si niŋkure
sín Yesu á maa jwo: «Nàkaana baa, Kile Jyaŋi u nyε
mu.»

*Yesu à yamii cùuŋò Zhenzaréti kàmpanyyi na
(Marika 6.53-56)*

³⁴ Nyε Yesu ná u cyelempyiibil'à baŋi jyiile ke,
maa jyè Zhenzaréti kùluni i. ³⁵ Kuru cyage shiinbii
mpyi a Yesu cè, lire e pi à Yesu mpaŋi jwo puru
màhampe puni i. Ka sùpyire si wá na ma ná yampii
shinŋi puni i Yesu á. ³⁶ Pi mpyi na Yesu jáare na
u pire yaha pi i bwòn u vāanntinŋke zhwòore na
kanna. Yampii pi mpyi maha bwùun u na ke, pire
puni mpyi maha ŋcùuŋi.

15

*Karigii cyi nyε na wuu ŋwóre Kile yyahe taan ke
(Marika 7.1-23)*

¹ Nye canŋka Farizheɛnbii pìi ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii pìl'à yîri Zheruzalɛmu kànhe e mà pa Yesu yyéere, maa u yíbe: ² «Naha na mu cyelempyi-ibii nyɛ na wuu tulyeyi làdaabii karigii leni njire e mà yɛ? Naha na pi aha a si raa lyî, pi nyɛ na pi cyeyi jyíi mà tàanna ná pire làdaabil'e mà yɛ*?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii à kàntugo wà Kile toŋ'á, maa ntaha làdaabii fye e yɛ? ⁴ Yii li cè na Kile à jwo “Ma tunji ná ma nunji pêe†. Ngemu ká jwumpimɛ jwo a wà u tunji, lire nyɛ mɛ u nunji na ke, urufoo sí n-bò‡.” ⁵ Nka yii pi ke, yii maha yi yu sùpyir'á na “Wà ha jà a jwo u sifeebil'á na yaayi uru mpyi a yaa u tɛg'a pi tɛgɛ ke, na ur'à yire kan Kile á mà kwò, ⁶ na urufoo méɛ ká mpyi u nyɛ na yaaga kaan u sifeebil'á sahaŋki mɛ, na tapege nyɛ yire e mɛ.” Mà tàanna ná lire e, yii à kàntugo wà Kile jwump'á, maa ntaha yii làdaabii fye e. ⁷ Yii pi à fyinmɛ tò wwomɔ na ke! Kile tūntunŋi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. U mpyi a jwo na

⁸ “Kile à jwo ‘Nte sùpyire na mii père jwɔyi i kanna, mà li ta pi zòompìi laag'à tɔn mii na.

⁹ Pi na mii père tawage e,
 naha na yɛ kàlaŋi pi nyɛ na ŋkaan ke,
 ur'à lwó a pwɔ sùpyire làdaabii kanni na§.’ »

* **15:2** Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyî, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyiŋkanni là na maa sɔnŋi na lire jyiŋkanni maha pire finiŋɛ Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, ŋka Farizheɛnbil'à jwo na shin maha shin u nyɛ na Kileŋarege pyi ke, na pire pun'à yaa ná l'e. † **15:4** Ekizodi 20.12; Duterɛnɔmu 5.16 ‡ **15:4** Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9 § **15:9** Ezayi 29.13

10 Puru ƚwǎhǎ na, Yesu à sùpyire yyere maa jwo t'á: «Yii nĩngyigigii pεεε, yii raa núru sèl'e. 11 Yaaga maha yaaga ku ƚye na jyè sùpyañi ƚwǎge e ke, kuru kà ƚye na jà a u ƚwǎhǎ mε. Nka nje yi ƚye na fwore sùpyañi ƚwǎge e ke, yire yi maha jà a u ƚwǎhǎ.»

12 ƚye Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Mu ƚye a cè na mu jwump'à waha Farizhεεnbii na mà?» 13 Ka Yesu si pi pyi: «Cige maha cige ku ƚye ku ƚye a cεnme mii Tunji nĩnyi wuñi cye kurugo mε, yire puni sí n-kò n-wà. 14 Yii Farizhεεnbii yaha wani, fyinmii pi à fyinmii yyaha cù. Fyin ká u fyinƚεε kàbii cù, pi mú shuun-nĩni sí n-tĩge wyige k'e.»

15 Ka Pyeri si jwo: «Puru jwumpe ƚwǎhe jwo wuu á.» 16 Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimp̄ii, ali numε yákilitan ƚye yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii ƚye na puru núru mà? 17 Yii ƚye a li cè na yaaga maha yaaga ku maha jyè sùpyañi ƚwǎge e ke, na u yaceni i kuru maha ƚkàre, u aha shà yaare e, k'a s̄i fworo mà? 18 Nka nje yi ƚye na fwore sùpyañi ƚwǎge e ke, u zòñi i yire maha fwore, yire mú sí yi maha u ƚwǎhǎ Kile á. 19 Yii li cè na sùpyañi zòñi i s̄on̄ɔpeere maha fwore, mu à jwo: supyibuuni ná jacwǎre ná silege baa karigii ná n̄n̄kaage ná kafinare ná jwoore. 20 Cyire karigii cyi maha sùpyañi ƚwǎre Kile á. Lire baare e mà yalyige lyí cyeyi njyĩmbaa, lire ƚye na j̄in'a sùpya ƚwǎhǎ mε.»

*Supyishĩni san̄ni cwon̄i wà à dá Yesu na
(Marika 7.24-30)*

21 Ka Yesu si ȳiri wani mà kàre Tiri ná Sid̄on kànyi kàmpan̄ke na. 22 Mà pi yaha wani, Kana

shiinbii cwoŋi* wà à pa Yesu á, maa jwo fàŋha na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinŋi! Nùŋaara ta na na, maa sà na pworonji kàanmucya. Jínaŋi wà u wá a u τεεnmε πεn.» ²³ Yesu ŋye a ŋen'a u ŋwə shwə mε. Ka cyelempyiibii si jwo Yesu á: «ŋge ceenji cye yaha, ŋaha na ye u na ŋkwúuli wuu ŋwəh'i.» ²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Izirayeli shiinbii kanni mεε na Kile à mii tun, pire mpiimu pi ŋye mpàa nimpinnimii fiige ke.»

²⁵ Ŋka lire ná li wuuni mú i, ceen'á pa niŋkure sín Yesu taan maa jwo: «Kafoonji! Cye le na á.» ²⁶ Ka Yesu si jwo: «Mà nàŋkopyire yalyire lwó a wà pwunmpyir'á†, lire ŋye a ŋwə mε.» ²⁷ Ka ceenji si jwo: «Kafoonji, yire ŋye sèe, ŋka pyengefoo ká a lyí, ŋjyìpaanre ti maha ŋcwo ŋiŋke na ke, pwunmpyire maha tire lyí.» ²⁸ Ŋye ceen'á yire jwo ke, ka Yesu si jwo: «Ceewe, ŋka mu naha a dá mii na dε! Nde mu à cya mii á ke, lire sí n-pyi mu á.» Ŋye ka u pworonji si ntíl'a cùuŋə.

*Yesu à shiin kampwəhii sicyεεre ŋwə cya
(Marika 8.1-10)*

²⁹ Ŋye lire kàntugo Yesu à yíri kuru cyage e maa ŋkàre Galile baŋi ŋwəge na, maa dùg'a tēen ŋaŋke kà ŋuŋ'i. ³⁰ Ka supyikurumbwəhə si mpa u á. Kuru supyikuruŋke e, pìi mpyi a pa ná dīshiyifel'e, pìi s'á pa ná fyinmil'e, pìi sí ŋye ná yatannkegeyefel'e, pìi sí ŋye ná búbul'e, pìi sí ŋye ná yampii shi niŋyahamil'e. Pi mpyi na ma ná pire yampil'e Yesu

* **15:22** Ŋge ceen'á fworo supyishinji w'e, ŋgemu u mpyi a fyánha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke. † **15:26** Sùpyiibii pi ŋye pi ŋye Yahutuu mε, Yahutuubii mpyi maha pire wíi pwuun fiige.

á, ka u u pi cùuŋɔ. ³¹ Li mpyi a sùpyire bilibili mà búbuubii nya pi à jà na yu, yatanŋkegyifeebii sí i ŋcùuŋi, dìshiyifeebii sí i ŋaare, fyinmpii sí i ŋaa, lire kurugo pi à Izirayeli shiinbii u Kilenji kêe.

³² Nyɛ ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo: «Ŋke supyikuruŋke nùŋaare naha mii na, naha na ye pi canŋke taanre woge ku nyɛ naha mii taan, yalyire nyɛ pi á mɛ. Mii la nyɛ si pi cye yaha ŋjyimbaa mɛ, lire baare e katege sí pi fànha kwò kuni na.» ³³ Ka cyelempyiibii si jwo: «Di wuu si n-jà ŋjyì ta naha ŋke síwage e, si ntège ŋke supyikuruŋke fiige ŋwɔ cya ye?» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Bwúuru nùnyɔ jùuli yi wá yii ŋuŋ'i ye?» Ka pi i jwo: «Bwúuru nùnyɔ baashuunni ná fyapyire ti naha wuu ŋuŋ'i.» ³⁵ Ka u u sùpyire pyi t'à tèn ŋiŋke na, ³⁶ maa bwúuru nùnyi baashuunniŋi ná tire fyapyire lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn mà kan u cyelempyiibil'á, ka pire si yi táa ti na. ³⁷ Kuru supyikuruŋke pun'à lyí a tìn, ka pi i ŋkwò maa saanya baashuunni ŋí ŋjyìpaanyi na. ³⁸ Pire lyilyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi kampwòhii sicyɛere (4.000) cyeebii ná nàŋkopyire nyɛ a tɔrɔ mɛ. ³⁹ Nyɛ lire ŋwòhɔ na, u à ta a sùpyire cye yaha, maa jyè bakwòoge k'e, mà kàre Magadan kùluni i.

16

*Farizhɛnbii ná Sadusiibil'à jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyêe na u à fworò Kile e ke
(Marika 8.11-21; Luka 12.54-56)*

¹ Nyɛ canŋka Farizhɛnbii ná Sadusiibil'à file Yesu na, si u pɛrɛ ŋcù, maa u pyi na u kani là pyi ndemu l'à li cyêe na u à fworò Kile e ke.

[² Ka Yesu si pi pyi: «Yii aha kilenji yyahe nya k'à náanja yàkonke, yii maha jwo na zànze sì n-pa nijnjaa mε. ³ Nyège na, yii aha kilenji yyahe nya k'à wwò, yii maha jwo na zànze sí n-pa nijnjaa. Nyε yii à jà a cyire karigii puni tèepyiinkii cè, ka nahà si li ta ncyii cyi nyε na mpyi yii shwòhòl'e numε ke, yii nyε a jà a cyire cè mà yε?]⁴ Mpii pi à pi, maa kàntugo wà Kile na ke, pire maha ncaa si kacyele nya tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile túnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha sì n-pyi n-cyêe pi na mε.» Nyε u à puru jwo ke, maa yîri pi taan mà kàre.

⁵ Lire kàntugo ka Yesu cyelempyiibii si banji jyiil'a kàre kùmpoge sanjke na. Pi à sà nò ke, ka pi i li kàanmucya mà li ta pi funj'a wwò, pi nyε a bwúuru lwó mε. ⁶ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizhεenbii ná Sadusiibii bwúuruji yîrigeyirige yaani na.» ⁷ Ka u cyelempyiibii si pi funjyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòhòl'e: «Bà wuu à pyi wuu nyε a pa ná bwúuru i mε, lire e u à mpe jwo bε?»

⁸ Nyε Yesu à pa pi kunjke njwòhe cè ke, maa jwo: «Yii dániyanj'a cyéε dε! Naha kurugo bwúuruji wuun'à yii funjò wwòonjò yε? ⁹ Ali numε yii yákilibii sàha njkwò a múgo mà? Canjke mii à bwúuru njnyii kanjuruji tég'a nàmbaa kampwòhii kanjuruji (5.000) njwò cya, ka shàhigii dánji njgemu si njî njyìpaanyi na pi lyìnkwooni kàntugo ke, yii funj'a wwò lire na la? ¹⁰ Canjke mii à bwúuru njnyii baashuunninji tég'a nàmbaa kampwòhii sicyεerenji (4.000) njwò cya, ka yii i njkwò maa saanyi njî njyìpaanyi na pi lyìnkwooni kàntugo ke, taha yii

funṅh'à wwò lire na mú? ¹¹ Ná yii funṅhò nyε a wwò lire na mε, mii à yii pyi na yii a yiye kàanmucaa Farizhεεnbii ná Sadusiibii bwúuruṅi yîrigeyirige yaani na, ka yii i wá na sônṅi na bwúuru kyaa mii nyε na yu ke, ṅaha na yii nyε a jà a puru jwumpe ṅwòhò cè mà yε?»

¹² Nyε ka cyelempyiibii si li cè na bwúuruṅi yîrigeyirige yaani na bà Yesu à jwo pi a piye kàanmucaa mε, ṅka Farizhεεnbii ná Sadusiibii kàlanṅi kyaa li.

*Pyeri à jwo na Kile Nṅcwònròṅi u nyε Yesu
(Marika 8.27-30; Luka 9.18-21)*

¹³ Nyε Yesu à kàr'a sà nò Sezare Filipi kùluni na ke, maa u cyelempyiibii yíbe: «Jofoo sùpyire nyε na Supyanṅi Jyanṅi sônṅi yε?» ¹⁴ Ka pi i u pyi: «Pii wá na ṅko na Yuhana Batizelipyiṅi u nyε mu, pii sí i ṅko na Kile tùnntunṅi Eli u nyε mu, pii sí i ṅko na Kile tùnntunṅi Zheremi u nyε mu, pii mú sí i ṅko na Kile tùnntunṅpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u nyε mu.» ¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nyε na mii sônṅi yε?» ¹⁶ Ka Simò Pyeri si jwo: «Kile Nṅcwònròṅi u nyε mu, Kilenṅi ṅyii wunṅi Jyanṅi.»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Zhonasi jyanṅi Simò! Mu wuun'à ṅwò. ṅaha na yε sùpya bà u à ṅge sèenṅi cyêe mu na mε, mii Tunṅi u nyε nṅnyinṅi na ke, uru u à u cyêe mu na. ¹⁸ Mii sí jwo mu á, mii sí mu mεge le Pyeri (kuru ṅwòhe ku nyε kafaaga.) Mii sí kuru kafaage tège na dánafeebii kurunṅke ṅwòhò cyán, kwùṅi mú bà si n-jà yaaga pyi kuru ṅkemu na mε. ¹⁹ Mii sí Kile Saanre tirikyanhigii kan mu á. Mu aha ṅcyé kyaa maha kyaa na ṅṅke na ke, lire mú sí ṅcyè ta u à pyi lire na nṅnyinṅi na. Mu aha ṅεε

kyaa maha kyaa na ñɔŋke na ke, lire mú sí ɲɛ ta u à pyi lire na ñɔɲɔŋi na.» ²⁰ ɲɛ ka Yesu si yi jwo a waha cyelempyiibil'á na pi áha ŋkwò yi jwo sùpya á na uru u ɲɛ Kile Nɔŋcwɔnrɔŋi mɛ.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Marika 8.31-33; Luka 9.22)*

²¹ ɲɛ mà lwó fo lire tɛni na, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kálali na fànha ki uru u kàre Zheruzalɛmu kànhe e, si ŋkyaala sèl'e kacwɔnrɔŋi ná Kile sáragawwuubii ñɔŋufɛebii ná Kile Saliyanɔ cyelempyiibii cye e. Pi sí uru bò, ŋka uru kwùŋi canmpyitanrewuuni, uru sí ɲɛ. ²² ɲɛ Yesu à puru jwo ke, ka Pyɛri si u fɛɛn ŋkere na maa u cɛɛge na: «Ma hà puru jwo mɛ, Kafoonɔ! Kile u ma shwò lire na, lire fiige kà zìi ma ta mɛ.» ²³ Ka Yesu si Pyɛri wíi ná ɲyɔŋkeni i maa jwo: «Yíri na taan, Sitaanna wà we! Mu na mii ñùŋò kyáŋge. Mu ɲɛ na sòŋŋi Kile ɲyii wuuni na mɛ, fo sùpyire ɲyii wuuni!»

*Pyɔŋkanni na wuu à yaa wuu taha Supyanɔ Jyanɔ
Yesu fye e ke*

(Marika 8.34-9.1; Luka 9.23-27)

²⁴ ɲɛ ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilɔŋi ɲyii karigii na, u u ntɛɛn kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méɛ ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. ²⁵ Naha na ye ŋgemu la ká mpyi si u ñɔŋjaanɔ yaa ɲwò ke, urufoo sí ñumpanɔ ta mɛ, ŋka ŋgemu ká kàntugo wà u ñɔŋjaan'á mii kurugo ke, urufoo sí ñumpanɔ ta. ²⁶ Naha li sí ɲwò sùpyan'á mà ma ɲyii yaayi puni ta ŋge ñɔŋɛŋi i ñɔŋja, mu ñumpanɔke si sà ŋkɛɛge ye? Sùpya sí n-jà yafyin tɛge u múnaani ñùŋò wwù ñumpanɔ mɛ.

27 Yii li cè na canṅka, Supyaṅi Jyaṅi sí nùru n-pa ná u Tuṅi sìnampe ná u mèlekeɛbil'e. Kuru canṅke, u sí shin maha shin sâra si ntàanna ná u kapyiṅkil'e.
 28 Sèeṅi na mii sí yi jwo yii á, yii mpii pi nyɛ naha ke, pìi na nyɛ yii e, pire sì n-kwû ná pi nyɛ a Supyaṅi Jyaṅi saanra wuṅi nimpaṅi nya mà ye.»

17

Yesu pyiṅkann'à kɛɛnɛ
(Marika 9.2-13; Luka 9.28-36)

1 Nyɛ canmpyaa baani kàntugo, ka Yesu si Pyɛri ná Yakuba ná u cɔɔṅi Yuhana lwó, maa ṅkàre ná pire kanni i jaṅke kà nintɔngɔ juṅ'i. 2 Mà pi yaha wani, Yesu pyiṅkann'à pa ṅkɛɛnɛ pi nyii na. U yyahe mpyi na jî canṅa nyiini fiige, ka u vâanpyi si fíniṅe bèenmpe fiige. 3 Kuru tanuge e, ka tèecyiini Kile tũntunmpiiMusa ná Eli si mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre nyii na, mà pa a yu ná u e. 4 Ka Pyɛri si jwo Yesu á: «Kafoṅi, wuu à pa naha ke, lir'à jwɔ. Mu aha jɛɛ, mii sí vùnyɔ taanre kwòro naha, niṅkin sí n-pyi mu wogo, niṅkin sí n-pyi Musa wogo, niṅkin sí n-pyi Eli wogo.»

5 Mà Pyɛri yaha puru jwumpe na, ka jaṅaṅa si mpa pi tò, kuru jaṅaṅke mpyi na bèenmpe yige. Ka meɔwuu si fwooro kuru jaṅaṅke e na: «Mii Jyaṅi u nyɛ ṅge, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiṅkil'à táan mii á mú, yii a nùru u jwɔ na.» 6 Nyɛ cyelempyiibil'à lire meɔwuuni lógo ke, ka fyagare si pi ta fo pi à cwo cwo niṅke na maa yyahayi cyígile. 7 Ka Yesu si file maa bwòn pi na maa jwo: «Yii yîri, yii àha raa fyáge mɛ.» 8 Nyɛ pi à

ta naha yyahayi yîrige ke, pi saha nyε a wà nya mε fo Yesu kanni.

⁹ Mà pi yaha pi i ntîri nanke na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Nde yii à nya ke, yii àha ñkwò li jwo sùpya á mε, fo Supyañi Jyañi ká jè a fworò kwùñi i.»

¹⁰ Nyε ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyañi cyelentiibii s'à jwo na Kile túnntunñi Eli u à yaa u fyânha a pa Kile Nijcwônronñi yyaha na.» ¹¹ Ka u u pi pyi: «Sèe wi, Eli à yaa u fyânha a pa si karigii puni kurigii tí. ¹² Nka mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, sùpyire nyε a u cè mε, maa u pyi pi nyii pyiñkanni na. Lire pyiñkanni ninuuni na, pi sí Supyañi Jyañi kyérege mú.» ¹³ Nyε u à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si li cè na Yuhana Batizelipyiñi kyaa u nyε na yu.

*Yesu à pyàñi wà jína kàr'a yige u e
(Marika 9.14-29; Luka 9.37-43a)*

¹⁴ Nyε pi à kàr'a sà nò sùpyire cyage e ke, ka nàñi wà si mpa niñkure sín Yesu fere e maa jwo: ¹⁵ «Kafoonji, mii na mu jáare maa jwò na jyañi na, kirikirisaniñi u nyε u e na u kànre sèl'e, u maha u cyáan nage e tèrigii cyìl'e, maa u cyáan lwòhe e tèrigii cyìl'e. ¹⁶ Mii à pa ná u e mu cyelempyiibii yyé, ñka pire nyε a já a u cùuñò mε.»

¹⁷ Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibiibii, fo naha tère e mii sí n-kwôro ná yii e yε? Mii sí yii kapyiñkii kwú naye e n-sà nò fo naha tère na yε? Yii a ma ná pyàñi i na á.» ¹⁸ Nyε pi à pa ná pyàñi i ke, ka Yesu si fànha cyán jínañi na, ka u u fworò pyàñi i, ka pyàñi si ñcùuñò lire tèneuuni i.

19 Nyε lire kàntugo, ka cyelempyiibii si file Yesu na pi mεγε cyage e maa u yíbe na nahà na pire nyε a jà a nge jínanjì kòr'a yige pyànjì i mà yε? 20 Ka Yesu si pi pyi: «Yii dáníyanjì ncyèrɛnjì u à pa ná l'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii dáníyanjì mée n'a mpyi a cyéε mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà nke nanke pyi “Kò a yíri nahà nke cyage e” ku mú mpyi na sí lire pyi. Yaaga mpyi na sì n-jà yii jà pyige mε. [21 Kilejarege ná súnnjì baare e, nge jínanjì shinjì nyε na fwoore sùpya e mε.]»

*Yesu à u kwùnjì ná u jènjì kyaa jwo sahanjì
(Marika 9.30-32; Luka 9.43b-45)*

22 Canjka mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha sijcyan Galile kùluni i, u à jwo pi á: «Pi sí n-pa Supyanjì Jyanjì le sùpyire cye e pi bò, 23 njka u kwùnjì canmpyitanrewuuni, u sí jè.» Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e.

Yesu ná Pyeri à Kilejaarebage wyéɛnjì sàra

24 Nyε Yesu ná u cyelempyiibil'à sà nɔ Kapɛɛnamu kànhe e ke, mpii pi maha Kilejaarebage wyéɛnjì shuu ke, ka pire si file Pyeri na maa u pyi: «Taha yii cyelentunji bà nyε na Kilejaarebage wyéɛnjì sàrali mε*?» 25 Ka Pyeri si pi pyi: «U maha u sàrali kɛ!» U à jyè bage e ke, ka Yesu si jwumpe lwó yyecyiige na, maa jwo: «Simɔ, nahà mu nyε na sònnjì yε? Jofoo na nge dijnyɛnjì saanbii maha múnalwɔɔre shuu, lire nyε mε na wyéɛwwuuge cyáan yε? Pi pyiibii

* **17:24** Yahutuubil'á, shin maha shin u mpyi a nɔ yyee bejjaaga ná kàntugo na ke, yyee maha yyee uru mpyi maha yaa u wyéɛnjìwɔge kà sàra Kilejaarebage e (Ekizodi 30.11-16).

na laa, nàmpwuunbii na?» ²⁶ Ka Pyeri si jwo: «Nàmpwuunbii.» Ka Yesu si jwo: «Pi pyìibii kòni nyε a yaa pi a u sàrali mε. ²⁷ Nka ná wuu la sí nyε sì ncyé u sàraga pi lùgigii cyi kwò a yîri mε, lire e, ta sì banji n̄wɔge na, maa ma myàhani wà lwòhe e. L'aha fyanji niñcyiinjì ngemu cù ke, maa uru n̄wɔge múgo, mu sí wyéε ta wani, uru sí n-bê mii ná mu wunji na.»

18

*Sùpyanji u nyε shinbwoŋi Kile Saanre e ke
(Marika 9.33-37; Luka 9.46-48)*

¹ Nyε lire tènì i, ka cyelempyiibii si file Yesu na, maa u pyi: «Jofoo u nyε shinbwoŋi Kile Saanre e ye?»

² Nyε ka Yesu si pyànji wà yyere, maa u yyéεε pi shwòhòl'e, maa jwo: ³ «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyε a kèεnne mà pyi nànkopyire fiige mε, yii sì n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e mε. ⁴ Lire e shinji u à uye tírige nge pyànji fiige ke, uru u sí n-pyi Kile Saanre shinbwoŋi.

⁵ Shin maha shin u à n̄en'a nge pyànji fiige cùmu lemε n̄wɔ mii kurugo ke, urufol'à mii cùmò lemε n̄wɔ mú.

*Karigii cyi maha sùpyanji yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na
(Marika 9.42-48; Luka 17.1-2)*

⁶ Nte nànkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là niñkin n̄ùŋò kyán, l'à pwóro urufol'á pi kafaabwòhò pwò u yacige e, pi i u wà banji i.

⁷ Dinyeñi sùpyire wuun'à kèege pi nùnkyan karigii kurugo. Karigii cyi nyε na sùpyire nùñò kyánge ke, cyire mpyimbaa nyε mε. Nka ngemu ká mpyi kañuñò maa sùpya nùñò kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege!

⁸ Mu cyεge kà niñkin, lire nyε mε mu tóoge kà niñkin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà tatóonge e, ñaha na ye mu cye niñkin wuñi, lire nyε mε mu tóoge niñkin wuñi u jyè shìñi niñkwombaañi i, lir'à pwórò pi mu wà nafugombaage e ná ma tooyi shuunniñi ná ma cyeyi shuunniñi i.

⁹ Mu ñyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwûl'a wà tatóonge e, ñaha na ye mu ñyii niñkin wuñi u shìñi niñkwombaañi ta, lir'à pwórò pi mu wà nafugombaage e ná ma ñyiiigi shuunniñi i.»

*Mpàñi nimpinniñi bàtaage
(Luka 15.3-7)*

¹⁰ Ka Yesu si núr'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a yiye kàanmucaa de! Yii àha ñcwô ñge nàñkocyaañi w'e mε. Naha na ye mii sí yi jwo yii á, pi mèlekεebii* nyε ñnyini na mii Tuñi Kile yyahe taan tèrigii puni i. [¹¹ Mpii pi à pînni ke, Supyañi Jyañi à pa mpa pire shwò.]

¹² Naha yii nyε na sônñi ye? L'aha mpyi mu à jwo mpàa ñkuu (100) na nyε wà á, ka niñkin si mpînni pire e, tá urufoo sì pi sanmpii beecyεere ná ke ná baacyεereñi (99) yaha waber'á ñañke ñuñ'i, si sà a nimpinniñi caa mε? ¹³ Sèeñi na mii sí yi jwo yii á, u

* **18:10** Yahutuubii mpyi na sônñi na shin maha shin ná u mèleke u nyε ñnyini i, ngemu u nyε na u kàanmucaa ke, na sùpyire ti nyε ná tayyérege e ke, tire u mèlekεebii kanni pi mpyi na sí n-jà nò Kile cyage e.

aha jà a u cya a nya, u nyaŋi funntange sí n-pêe u á mà tòro pi sanmpii beecyεere ná ke ná baacyεerenji (99) woge na, pire mpiimu pi nye pi nye a pinni me.

¹⁴ Amuni li mú nye, yii Tuŋi u nye ñiŋyiŋi na ke, li nye a táan ur'á ŋge pyàŋi wà ñiŋkin si mpînni me.»

Wurugooŋi lenkanni kuntiini i

¹⁵ «Mu cìmpworo ká wurugo mu á, sà u yyer'a fêen, mu ná uru kanni, maa u kapyiini cyêe u na. U aha ñen'a lógo mu á, yii cìmpworoge sí n-tèen ku lyempe e. ¹⁶ Nka u aha mpyi u nye a ñen'a lógo mu á me, shin ñiŋkin, lire nye me shiin shuunni yyer'a bâra maye na, maa jwo ná u e, bà y'à séme na “Karigii pun'à yaa cyi cwənrə shiin shuunni taanre nyii na†” me. ¹⁷ U aha ŋcyé lógogo pir'á, sà yi yyaha jwo dánafeebii kurun'á. U aha mpyi u nye a lógo dánafeebii kurun'á me, ma hà núru raa u leni Kile kuni jaarafeebil'e me, ta u wíi mu à jwo múnalwəre shwofoo.

¹⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha ŋcyé kyaa maha kyaa na ñiŋke na ke, lire mú sí ŋcyé ta u à pyi lire na ñiŋyiŋi na. Yii aha ñee kyaa maha kyaa na ñiŋke na ke, lire sí ñee ta u à pyi lire na ñiŋyiŋi na mú.

¹⁹ Mii sí yi jwo yii á mú, sèenji na, yii shiin shuunni ká bê li na, maa yaaga maha yaaga jáare mii Tuŋi á, uru u nye ñiŋyiŋi na ke, u sí kuru kan yii á. ²⁰ Naha kurugo ye cyaga maha cyag'e shiin shuunni taanr'à bínni mii mege na ke, mii nye pi shwəhəl'e.»

Yàfambaŋi kani

† **18:16** Duterənəmu 17.6; 19.15

21 Nyε ka Pyeri si file Yesu na, maa jwo: «Kafoonji! Mii c̀̀mpworo ká ̀̀kwôro na wuruge mii á, tooyi jùuli i mii à yaa mii u yàfa u na ye? Fo tooyo baashuunni la?» 22 Ka Yesu si u pyi: «Mii si n-jwo mu á tooyo baashuunni mε. Nka mii sí n-jwo mu á tooyo beetaanre ná ke (70) tateεnyε baashuunni‡!

23 Lire kurugo Kile Saanre à fwororo nde kani kurugo: saanji wà u ná mpyi a li lwó uye funji si u báarapyiibii fwɔhigii p̀̀erege c̀̀, bà pi si mpyi si cyi sàra mε. 24 Mà u yaha cyire fwɔhigii kataanmpe na, pi à pa ná báarapyinji w'e u yyé, saanji miliyoo niyahamii fwo mpyi uru nàni na. 25 Ná lire fwooni sàrasara sí mpyi uru báarapyinji na mε, ka u ǹ̀ufuonji si jwo na pi u ná u cwonji ná u pyiibii ná u cyeyaayi puni p̀̀ere, bà lire fwooni si mpyi si ntò mε. 26 Nyε báarapyin' à yire lógo ke, maa niŋkure sín u ǹ̀ufuonji fere e maa jwo “Mii ǹ̀ufuonji! Maye sanja yaha, maa na tàanna, mii sí mu fwooni puni tò mu á.” 27 Nyε u ǹ̀naar' à jyè ǹ̀ufuonji i ke, ka u u lire fwooni puni yaha a cyán, maa u cye yaha.

28 Nyε ka uru báarapyinji si fwororo na ̀̀k̀̀εge mà sà b̀̀ ná u báarapyinεεni w'e. U wyéεbilere fwo mpyi uru na, ka u u uru cyán a cwôro yacige e, maa u pyi “Na fwooni sàra!” 29 Ka u báarapyinεεni si niŋkure sín u fere e, maa u jáare sèl'e “Maye sanja yaha maa na tàanna, mii sí mu fwooni tò.” 30 Nka u nyε a jεε mε, maa nàni tò kàsuni i, fo u aha uru fwooni tò.

31 Nyε u báarapyinεεbii sanmpil' à lire nya ke, ka li i mpen pi e sèl'e, ka pi i ̀̀kàr'a sà yire paara ǹ̀ufuonj' á. 32 Ka ǹ̀ufuonji si pi pyi pi à u yyere. U

‡ 18:22 Pii maha jwo: «tooyo beetaanre ná ke ná baashuunni (77).»

à pa ke, ka jùŋufooŋi si u pyi “Shinpi wà we! Mii à mu fwooni puni yaha a cyán, jaha na ye mu à mii jáare. ³³ Mii à mu jùŋaara ta taŋkanni ndemu na ke, mu mpyi na si n-jà jùŋaara ta ma báarapyiŋeŋi na amuni mà?” ³⁴ Nyε ka jùŋufooŋi lùyiri wuŋi si uru báarapyiŋi pyi pi à le kàsuŋi i u a ŋkyaali fo u aha uru fwooni puni tò.

³⁵ Nyε lire pyiŋkanni na li mú jye, yii shin maha shin u jye u jye na yàfani u cìmpworonji na ná u zòmbilini puni i me, amuni Kile sí urufoo cù.»

19

*Nòŋi jye à yaa u u cwonji nàmbage kwò me
(Marika 10.1-12)*

¹ Nyε Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yîri Galile kùluni i, mà kàre Zhude kùluni i, Zhurudεn baŋi kàntugo. ² Shinjyahara mpyi a taha u fye e, mpii pi mpyi na yà ke, ka u u pire cùŋə wani.

³ Ka Farizhεenbii pì si file si u pεε jɔcù ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tàanna ná wuu Saliyaŋi i, tá nòŋ' à yaa u já a u cwonji nàmbage kwò jùŋyi puni na bε?» ⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Nje y' à séme Kile Jwumpe Semεŋi i ke, yii jye a yire kâla mà? Dinyeŋi tasiige e, dinyeŋi Davooni à “sùpyaŋi yaa nò ná ceewe*.” ⁵ “Lire kurugo nòŋi sí u tuŋi ná u nuŋi yaha si mpwə u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin niŋkin†.” ⁶ Lire e pi saha si n-pyi shiin shuunni me, ŋka pi sí n-pyi shin niŋkin. Lire

* **19:4** Zhenzi 1.27 † **19:5** Zhenzi 2.24. Lire jwəhe ku jye: «Lire kurugo nòŋi ná u cwonji sí n-wwò si mpyi shin niŋkin, nòŋi ná u cwonji shwòhəŋ' à yaa u jwə mà tòro nòŋi ná u sifeebii wuŋi na.»

kurugo Kile à mpiimu pyi ninjin ke, sùpya nyε a yaa u pire láha piye na mε.»

⁷ Nyε ka Farizhεεnbii si núr'a jwo: «Lire sannii i ke, nahá na Kile túnntunjiMusa s'à jwo na nò ká a ηko raa u cwonji nàmbage kwùu, u nàmbage kwòkwò sémeηi kan ceen'á, u u nta a ku kwò ye?» ⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii njíngage kurugo, Musa à cyeebii nàmbakwooni kuni kan yii á. Lire baare e diηyεηi tèesiini i, amuni bà li mpyi mε. ⁹ Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwonji nàmbage kwò jùηke kabεε na, mà ta jacwòrò bà mε, maa ceηi wabεε lèηε ke, urufol'à jacwòrò pyi.»

¹⁰ Nyε ka cyelempyiibii si jwumpe lwó maa jwo: «Kampyi nòηi tayyérege ku nyε kure mà yyaha tí ná u cwonji i, jùηò mú bá nahá cilenεeni na mε.» ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sùpyire puni si n-jà cilenεembaani na mε, fo Kile ká li pyimε táan mpiimu á ke. ¹² Karii niηyahagii na nyε wani ηcyiimu cyi maha já a nòηi sige cilenεeni na ke. Pìi na nyε wani, pi si n-jà ceewe lèηε mε, nahá na ye pi à si amuni. Pìi u cilenεembaani jùηk'à fworò sùpyire e, nahá na ye pi à pi nànte kèεge. Pìi mú maha ηcyé cilenεeni na Kile Saanre kurugo. Nge mu u sí n-jà ηεε puru jwumpe na ke, urufoo u ηεε pu na.»

*Yesu à jwó le nàηkopyire tà á
(Marika 10.13-16; Luka 18.15-17)*

¹³ Nyε lire kàntugo, sùpyiibii pìl'à pa ná nàηkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si Kile náare t'á mε. Ka cyelempyiibii si pi faha. ¹⁴ Ka Yesu si jwo: «Yii nàηkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige na na mε. Nahá kurugo ye sùpyire t'à tiye pyi nte nàηkopyire fiige ke, Kile Saanre nyε pire

woro.» ¹⁵ Nyε u à puru jwo ke, maa u cyeyi taha ti nùnyì na maa jwó le t'á, maa nta a yîri kuru cyage e mà kàre.

Nàfuufooni kani

(Marika 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶ Nyε mà Yesu nin̄kareñi yaha, nàñi wà à file u na maa jwo: «Cyelentun̄ji! Kacenni ndire mii à yaa mii u pyi si sh̄ñi nin̄kwombaan̄ji ta ye?» ¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu nyε na mii yibili kacenni kyaa na ye? Shin nin̄kin kannu u à nwɔ. Mu la ká mpyi si sh̄ñi sèe wun̄ji ta, ta Kile ton̄ji kurigii ñaare.» ¹⁸ Ka nàñi si Yesu yibe: «Kurigii ñcyire ye?» Ka Yesu si jwo: «“Ma hà sùpya bò mε, ma hà zínni ná wabεε cwo e mε, ma hà nàñkaaga pyi mε, ma hà vini ntaha wà na mε, ¹⁹ ma tun̄ji ná ma nun̄ji pêe†.” “Ma supyiñεεñi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á mε\$.”» ²⁰ Ka nàñjiin̄ji si Yesu pyi: «Mii na cyire karigii puni pyi. Naha shi saha k'à mii fô ye?» ²¹ Ka Yesu si u pyi: «Kampyi mu la nyε si mpyi tìgirecyaga baa, ta si maa sà ma cyeyaayi puni pére, maa uru wyéεñi kan fòñofeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²² Nyε uru nàñjiin̄ji'à puru lógo ke, ka u yyetanha wun̄ji si ñkàre, ñaha na ye nàfuubwɔhɔ foo u mpyi u wi.

²³ Nyε ka Yesu si yi jwo u cyelempyiibil'á: «Sèen̄ji na mii sí yi jwo yii á, nàfuufooni jyim'à pen Kile Saanre e. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á sahan̄ki, ñwɔh̄ñi jyim'à táan músenneñi wyiini i, mà tòro nàfuufooni u jyé Kile Saanre e.» ²⁵ Ka puru si u cyelempyiibii

† **19:19** Ekizodi 20.12-16; Duterenaṃu 5.16-20 § **19:19** Levitiki 19.18

kàkyanhala fo mà tòro, ka pi i jwo: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà nùmpañja ta bε?» ²⁶ Ka Yesu si pi wíi wíi maa jwo: «Lir'à sùpyire jà, ñka kyaa ñyε na Kile jìni mε.»

²⁷ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kàntugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e! Wuu nàzhannji u ñyε ñgire yε?» ²⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yaayi puni ká mpa mpyi nivonyò tèni ndemu i ke, Supyanji Jyanji ká mpa ntèen u fànhe tatεenge nisinañke e tèni ndemu i ke, yii pi ñyε mii fyèñwòhòshiinbii ke, yii sí n-pa n-tèen fànhe tatεenyε ke ná shuunni i, s'a Izirayeli tùluyi ke ná shuunniñi shiinbii kèenji. ²⁹ Ñyε shin maha shin ká ñen'à kàntugo wà u bayi, lire ñyε mε u sìnεebii, lire ñyε mε u sifeebii, lire ñyε mε u pyìbii, lire ñyε mε u kerεyi na mii mεge kurugo ke, urufoo sí yire fiigii ñkuu (100) ta, si shìñi ñiñkwombaanji ta. ³⁰ Ñka yyahe yyére shiin ñiñyahamii sí n-pyi kàntugo yyére shiin, kàntugo yyére wuu ñiñyahamii mú sí n-pyi yyahe yyére wuu.»

20

Báarapyiibii sàranji kani Kile saanre e

¹ «Ñyε Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: kerεge fooñi wà à yíri ñyèsòoge na maa ñkàr'à sà a báarapyii caa u εrezεn cikòoge báaranji mεε na. ² Báarapyiibii kerεge fol'à ta ke, u ná pir'à bê canmpunke sàranji na. Ñyε ka u u pi yaha a kàre cikòoge e. ³ Canñk'à pa nò cyage e ke, ka kerεge foo si sà sùpyire tà ta kàfuge na pi à tèen là mpyimbaa. ⁴ Ka u u pi pyi “Yii yíri mú, yii a sì na εrezεn cikòoge e,

yii i sà a báaraŋi pyi, yii ná sàraŋi u à yaa ke, mii sí uru kan yii á.”⁵ Ka pire si ŋkàre cikòoge e. Nyε ka cikòoge foo si núr'a fwo-ro canvwuge na, maa pìi ta. Canvyinge laage e, maa núr'a pìi ta, maa pire puni pyi pi à kàre kεεge e.⁶ Yàkoŋke laage e u à pa fwo-ro sahaŋki, mà sà pìi ta pi i yyérel' a canŋke kwò là mpyimbaa ye?”⁷ Ka pire si u pyi “Mu aha li n̄ya amuni, wà nyε a wuu lwó báaraŋi na niŋjaa mε.” Ka u u jwo “Yii a s̄i na ερεzen cikòoge e.”

⁸ Nyε yàkoŋk' à pa nò ke, ka cikòoge foo si jwo u pyenge kacwònròŋ' á “Báarapyiibii yyere ma a pi sàraŋi kan pi á, ŋka báarapyiibii pi à pa kàntugo ke, ku s̄i pire na, ma a s̄i niŋcyiibil' á.”⁹ Mpii pi à pa yàkoŋke ke, pir' à canmpuŋke sàraŋi ta.¹⁰ Nyε ka báarapyiibii niŋcyiibilii si file, maa sòŋŋi na pire u nintaŋi si n̄yaha, ŋka yaaga nyε a bâra u na mε, pi shin maha shin à canmpuŋke sàraŋi ta mú.

¹¹ Nyε wyéren̄i kanŋkwooni kàntugo pi á, ka pi i wá na cikòoge foo n̄uŋke tare maa ŋko¹² “Mpii pi à pa yàkoŋke ke, tère nimbilere kanna báara pir' à pyi, ka mu u wuu ná pire u sàraŋi pyi niŋkin, mà li ta wuu à canmpuni pyi báaraŋi na, canŋke kafuge e.”¹³ Ka cikòoge foo si jwumpe lwó maa jwo pi wà niŋkin á “Na cevoo, mii nyε a cwo mu na mε. Taha canmpuŋke sàraŋi na bà mii ná mu mpyi a bê mε?”¹⁴ Ma sàraŋi shwò maa ȳiri naha. Nge u à kan mu á ke, l' à táan mii á mii i uru ninuŋi kan kàntugo yyére shinpaŋ' á.¹⁵ Lire sanni i, taha mii wu bà u nyε na wyéren̄i mε? Kacenni mii à pyi ke, taha lire yiŋcyεge ku nyε mu i?”

¹⁶ Amuni li mú nyε, kàntugo yyére shiin

ninyahamii sí n-pyi yyahe yyére shiin, yyahe yyére shiin ninyahamii mú sí n-pyi kàntugo yyére shiin.»

*Yesu saha à jwo u kwùñi ná u nèñi kyaa na
(Marika 10.32-34; Luka 18.31-34)*

¹⁷ Nyε mà Yesu nin̄kareñi yaha Zheruzalεmu kànhe e, u à u cyelempyiibii ke ná shuunniñi yyere pi mεε cyage e kuni na maa jwo: ¹⁸ «Wuu nin̄karibii pi mp̄ii Zheruzalεmu i, wani pi sí Supyañi Jyañi le Kile sáragawwuubii n̄ñufeebii ná Kile Saliyañi cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, ¹⁹ si u le Kilecembaabii cye e, pire sí u fwóh̄oro, si u bwòn ná tiripaanni i, sí u kwòro cige na si mbò. N̄ka u kwùñi canmpyitanrewuuni, u sí n̄è.»

*Zebede jyaabii yacyage
(Marika 10.35-45)*

²⁰ Nyε ka Zebede cwon̄i si file Yesu na ná u jyaabil'e, maa nin̄kure sín, maa u n̄áare. ²¹ Ka Yesu si u yíbe: «Naha shi la ku wá mu na ye?» Ka u u jwo: «Mii jyaabii pi mp̄ii ke, mu aha mpa ntèen ma saanre e t̄eni ndemu i ke, ma a wà yaha u t̄een ma kàn̄ñke na, ma a u sann̄i yaha ma kàm̄eni na.» ²² Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na n̄áare mii á ke, yii nyε a ku shi c̄e mε. Kyaage lw̄ohe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la?» Ka pi i u pyi: «Ɔon, wuu sí n-jà.» ²³ Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lw̄ohe bya mii fiige. N̄ka mà t̄een mii kàn̄ñke ná mii kàm̄eni na, mii bà u nyε yire kanvoon̄i mε. Mii Tun̄i à yire tat̄enyi bégele s̄upyire ntemu mε na ke, u sí yi kan tir'á.»

²⁴ Nyε Yesu cyelempyiibii ken̄i sann̄'à puru jwumpe lógo ke, ka pire lùgigii si yíri mp̄ii

cìmpyiibii shuunniṅi taan. ²⁵ Yesu à pa kuru cyage wíl'a nya ke, maa yi jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a nùru, yii à cè naha ṅṅke na, k̀ini ṅ̀ṅufeebii maha nt̀èen k̀ini s̀̀pyire ṅṅ'i f̀̀nhe e, k̀ini shinbwoobil'a s̀̀ wá na pi f̀̀nhe cyáan k̀ini s̀̀pyire na. ²⁶ Li ṅṅe a yaa li pyi amuni yii shwəhəl'e mε. Ṅgemu la ku ṅṅe si mpyi shinbwo yii shwəhəl'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi. ²⁷ Ṅgemu la ku ṅṅe si mpyi yii yyaha yyére shinṅi ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii biliwe. ²⁸ Naha kurugo yε Supyaṅi Jyaṅi ṅṅe a pa diṅyεṅi i s̀̀pyire si mpa mpyi u báarapyi mε. U à pa si mpa uye pyi s̀̀pyire báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinṅyahara kapegigii shwəshwə lwəɔ.»

*Yesu à f̀̀yinmii shuunni ṅṅii múgo
(Marika 10.46-52; Luka 18.35-43)*

²⁹ Yesu ná u cyelempyiibii nivworobii Zheriko k̀anhe e, supyikurumbwəhə mpyi a taha u fye e. ³⁰ F̀̀yinmii shuunni mpyi a t̀̀èen kuni ṅwəge na, pir'à pa lógo na Yesu u ṅṅe na nt̀̀uuli ke, ka pi i wá na yu f̀̀nha na: «Kafooṅi! Dawuda Tuluge Shinṅi! Ǹ̀ṅaara ta wuu na.» ³¹ Ka s̀̀pyire si pi faha na pi fyáha. Nka pi ṅṅe a ṅen'a fyáha mε, maa là bâra pi s̀̀εge na: «Kafooṅi! Dawuda Tuluge Shinṅi! Ǹ̀ṅaara ta wuu na!»

³² Ka Yesu si yyére maa pi yyere maa pi yíbe: «Naha yii la ṅṅe mii u pyi yii á yε?» ³³ Ka pi i jwo: «Kafooṅi, wuu ṅṅiigii múgo, wuu raa ṅaa.» ³⁴ Ṅṅe ka pi ṅ̀ṅaare si u ta s̀̀l'e, ka u u bwəṅ pi ṅṅiigii na. Lire t̀̀eni mujye e, ka pi i nt̀̀i na ṅaa, maa ntaha u fye e.

21

Saanŋi Yesu à jyè Zheruzalɛmu kànhe e
(Marika 11.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)

¹ Mâ pi yaha pi i byanhare Zheruzalɛmu kànhe na, pi mpyi a nɔ Bɛtifajye kànhe na, Olivye cire naŋke kàmpanŋke na. Ka Yesu si u cyelempyiibii pìi shuunni tun, ² maa pi pyi: «Kànhe ku ɲyɛ yii yyaha na ke, yii a sì k'e. Yii aha sà nɔ wani, yii sí n-tí pi ta pi à dùfaanɲcwo ná u pyà pwɔ wani. Yii i yi sàŋha, yii pa ŋkan na á. ³ Wà ha yà jwo yii na, yii i urufoo pyi “Yi kyaa li ɲyɛ Kafoonŋi na, u aha ŋkwɔ yi na, yi sí n-pa.”»

⁴ Yesu à yire dùfaanɲyi cya, bà tèecyiini Kile túnntunŋi jwumpe si mpyi si fúnŋɔ mɛ. U mpyi a jwo: ⁵ «Yii yi jwo Siyɔn kànhe shiinbil'á na: “Yii wíi! Yii saanŋi wá na ma yii yyére, u ɲùŋk'à pi sèl'e, u à dùg'a tèen dùfaanŋa ɲuŋ'i* , dùfaannuŋi pyìge kà ɲuŋ'i†.”»

⁶ Nyɛ ka cyelempyiibii mú shuunni si ŋkàre, nde Yesu mpyi a jwo ke, maa sà lire pyi. ⁷ Pi à pa ná dùfaannuŋi ná u pyìge e ke, maa pi v àanɲyi yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tèen na ŋkèege.

⁸ Sùpyire nɲyahara mpyi kuni ɲwɔge na, ka ti nɲyahara si ti v àanntinɲyi yà wwû mà pìli pìli Yesu yyaha na kuni i, ka pìli si weyi kwòn kwòn a pìli kuni i‡. ⁹ Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na ná nte ti

* **21:5** Saanwa ká dùgo dùfaanŋa na, lire li mpyi yyeɲinŋe ná maye n̄tirigenŋi saɲcyɛɛnni. † **21:5** Zakari 9.9 ‡ **21:8** Saanŋi pi ɲyɛ na mpère ke, pi maha ɲcyii karigii pyi si u bê (2 Saanbii 9.13).

mpyi u kàntugo ke, tire puni mpyi na ñkwúuli maa ñko:

«Yabwòhe! Dawuda Tuluge Shinñi wi!

Ngemu u ñyε na ma Kafoonji Kile mεge na ke, Kile u jwó le u á\$!

Pèente ti taha Kile na ñnyicyeyi puni i.»

¹⁰ Ñyε Yesu à pa jyè Zheruzalemu kànhe e ke, ka kànhe puni si yîr'a taha, fo pi na piye yîbili: «Taha joofo u wà urufoo yε?» ¹¹ Ka sùpyire si pi pyi: «Yesu wi, Kile tûntunñi u à yîri Nazarëti i, Galile kùluni i ke.»

Yesu à cwàhəmpii kàr'a yige Kileñaarebage ntàani na
(*Marika 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22*)

¹² Ñyε ka Yesu si ñkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pεrεmpe ná zhwoñi pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyéεfaabii tàbalibii ná sanmpεrεbii yatεεñyi ñooñ'a cyán cyán*. ¹³ Maa pi pyi: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kileñaarebaga†.” Yire y'à séme Kile Jwumpe Semεñi i. Ñka yii pi ke, yii à ku kêεññ'a pyi “nàñkaalii tabinniga‡”.»

¹⁴ Ka fyinmpii pìi ná dìshiyifeebii pìi si file u na Kileñaarebage e, ka u u pire cùuñɔ. ¹⁵ Ñyε Kile

§ 21:9 Zaburu 118.26 * 21:12 Yahutuubii pi mpyi maha yîri cyeyi yabere e ke, wyéεfaabii mpyi maha pire wyéεñi fare Kileñaarebage wunji na. Lire ppyiñkanni na, wyéεñwóge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha jà a kuru sàra, maa núr'a jà a ntège pyi. Yatòre ti maha yaa ti jà a pyi sàraga ke, pérémpyibii mpyi maha tire péreli pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrugo. † 21:13 Ezayi 56.7 ‡ 21:13 Zheremi 7.11

sáragawwuubii ñùñufeebii ná Kile Saliyañi cyelenti-ibil'á cyire kakyanhala karigii nya tapyige e, maa nàñkopyire nya ti i yu fànha na: «Yabwòhe! Dawuda Tuluge Shinñi wi!» ke, ka pire lùuni si yîri§, ¹⁶ maa Yesu pyi: «Nje pi ñyε na yu ke, taha mu wá na yi núru mε?» Ka Yesu si pi pyi: «Mii naha na yi núru. Taha yii sàha ñkwò a mpe jwumpe kála Kile Jwumpe Semεñi i na “Kile à u pèente jwumpe le nàñkopyire ná jirinwòrò pylibii ñwòyi i*» mε?»

¹⁷ Ka Yesu si yîri pi taan, maa fworò kànhe e, mà kàre Bétani kànhe e, maa shwòn wani.

Yesu à fizhiye cige láña

(Marika 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Kuru canña nùmpañña, Yesu ninuruñi na ñkèεge Zheruzalεmu i, ka katege si u ta. ¹⁹ Ka u u fizhiye cige nya kuni na, maa file ku na. Wyεere baare e, u ñyε a yasεε ta ku na mε†, maa jwo ku na: «Ma hà zii núru yasεε se nya mε!» Ka cige si ntíl'a waha.

²⁰ Cyelempyiibil'à lire nya ke, ka li i pi bilibili fo pi à yíbe na: «Di ñke fizhiye cig'à pyi maa waha tèenuuni i yε?» ²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèεñi na mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dániyañi pyi ná funñò ninñkin i, nde mii à pyi ñke fizhiye cige na ke, yii sí lire fiige pyi, lire kanni bà mε, yii aha jwo ñke ñañke ku kò a yîri ku tatεenge e ku sà ñcwò bañi i,

§ 21:15 «Nde l'à pi lùuni yîrige ke»: lire bà li ñyε na Yesu à pérempyiibii kòrò kanni mε, ñka u à fyinmpii ná ðishiyifeebii yaha pi à jyè Kileñaarebage e. Lire na mpyi kafuun Yahutuubil'á. * 21:16

Zaburu 8.3 † 21:19 Ñke fizhiye cige ku ñyε ná weñyahayi i yasεε baa ke, kuru na ñyε Yahutuubii ñùñufeebii fiige, mpiimu pi à fyinmε tò wwomò na ke.

lire sí n-pyi. ²²Yii aha Kile nǎare yaaga maha yaaga kurugo ná dáníyaŋi i ke, yii sí kuru ta.»

*Pi à Yesu yíbe u fǎnhe tatage kyaa na
(Marika 11.27-33; Luka 20.1-8)*

²³ Ka Yesu si jyè Kile nǎarebage e, maa sùpyire kálali. Mà u yaha lire na, ka Kile sáragawwuubii nùñufeebii ná Yahutuubii kacwǎnribii si shà u yyére, maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ncyii karigii pyi yε? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi yε?»

²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa ninjin na, yii aha mii n̄wǎ shwǎ, lire tɛni i, n̄ge u à kuni kan mii á, mii u a ncyii karigii pyi ke, mii sí n-ta urufoo cyéé yii na. ²⁵Mii à jwo yo, jofoo u mpyi a Yuhana Batizelipyiŋi tun u pa a sùpyire batizeli yε? Kile laa, sùpyire?»

Nyε ka pi i n̄kàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí n̄yε a n̄ɛn'a dá u na mà yε?

²⁶ Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire si li yaha wuu na mε, naha na yε pi pun'à tɛɛn ná l'e na Yuhana na mpyi Kile tǔnntun̄ɔ.» ²⁷ Pi à piye taanna a kwǎ ke, maa núr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shin̄ji u mpyi a u tun ke, wuu n̄yε a cè mε.»

Ka Yesu si pi pyi: «Nyε l'aha mpyi amuni, n̄ge u à kuni kan mii á, mii u a ncyii karigii pyi ke, mii mú si uru cyéé yii na mε.»

Jyafeebii shuunnin̄i kani

²⁸ Ka Yesu si núr'a jwo: «Naha shi yii n̄yε na sǎn̄ji mpe e yε? Nàn̄ji wà u ná mpyi ná jyafee shuunni i, maa jwo n̄ncyiin̄'á “Na jya, sà báara na ɛɛɛɛɛɛ cikǎge e n̄ijn̄jaa.” ²⁹ Ka jyafoon̄ji si jwo “Mii nàha

na si mε.” Nka kàntugo yyére, u à pa ntêr'a núru, maa nkàre cikòoge e. ³⁰ Ka tufoonji si puru ninumpe taha jyafoonji shònwuŋ'á, ka uru si jwo “Baa, mii sí n-kàre” nka u nyε a pa nkàre mε. ³¹ Pire shiin shuunninji i, u ngire u à tufoonji nyii wuuni pyi yε?»

Ka pi i jwo: «Jyafoonji nijcyiinji.» Ka Yesu si pi pyi: «Séenji na mii sí yi jwo yii á, múnalwòore shwofeebii ná fwòrobacyeebii sí n-nyè Kile Saanre e yii yyaha na. ³² Naha kurugo yε Yuhana Batizelipyinji à pa ntùinji kuni cyêe yii na, yii nyε a nyen'a dá u na mε. Nka múnalwòore shwofeebii ná fwòrobacyeebil'à nyen'a dá u na. Yii sí pi à lire nya ke, yii nyε a nyen'a têt'a núru maa dá u na mε.»

*Érezén kòoge faafeebii bàtaage
(Marika 12.1-12; Luka 20.9-19)*

³³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii bàtaage kà lógo sahanji. Pyengefoonji wà u ná érezén cikòogo yaa, maa ku kwûulo, érezén lwòhe maha wwû wyige nkemu i ke, maa kuru tùgo, maa nkubaga yaa cikòoge kàanmucyafoonji mεε na. Lire kàntugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasεere táali piye na, maa nta a kàre kùlutòonl'e. ³⁴ Nyε érezénji yasεere tèekwòonn'à pa nò ke, ka u u u báarapyiibii pii tun u cikòoge faafeebil'à pi sà uru nàzhan yasεere shwò pi a ma. ³⁵ Ka faafeebii si pire báarapyiibii cyán a cû, maa wà bwòn, maa wà bò, maa u sannji wà ná kafaayi i. ³⁶ Ka cikòoge foo si núr'a báarapyiibii piiberε tun pi á, pire mpyi a nyaha mà tòro nijcyiibii na, ka faafeebii si pire pyi nijcyiibii fiige. ³⁷ Ka cikòoge foo si nkànha a u yabilinji jyanji tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanji na.” ³⁸ Nka faafeebil'à cikòoge foo jyanji nya

ke, maa wá na yu piy'á “Cikɔɔge foo koolyiŋi u nyɛ
 ŋge. Yii a wá, wuu u bò, kɔɔge sí n-pyi wuu wogo.”
³⁹ Ka pi i jyafoonji cyán a cû mà wà cikɔɔge kàntugo,
 maa u bò.»

⁴⁰ Nyɛ Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe:
 «Numɛ, cikɔɔge foo ká mpa, nahá u sí n-pyi ku
 faafeebii na bɛ?» ⁴¹ Ka pi i u pyi: «Cikɔɔge foo sí
 pire shinpiibii puni bompere bò, si cikɔɔge kan
 piiberil'á, mpiimu pi sí raa ku yasɛɛre kaan u á ti
 tèewwuuni i ke.» ⁴² Ka Yesu si jwo: «Nje y'à sémɛ Kile
 Jwumpe Semɛŋi i ke, taha yii nyɛ a yire kâla mɛ? Y'à
 sémɛ:

“Bafaanribil'à cyé kafaage ŋkemu na ke,
 kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage
 mblini na.

Kafoonji Kile u à lire pyi,

l'à pyi kakyanhala wuu nyii na‡.”

⁴³ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: yii sí n-yige Kile
 Saanre e, si supyishinji wabɛɛ lèŋɛ t'e, mpiimu pi sí
 raa Kile nyii wuuni pyi ke. [⁴⁴ Nyɛ shin maha shin
 u à cwo kuru kafaage nyŋ'i ke, urufoo sí n-kyɛɛɛ
 n-kyɛɛɛɛ, kuru kafaage sí ká ncwo shin maha shin
 nyŋ'i ke, ku sí urufoo cwɔ̀nhɔ̀nɔ̀.]»

⁴⁵ Nyɛ Kile sáragawwuubii jùŋufeebii ná
 Farizhɛɛnbil'à Yesu bàtaayi lógo ke, ka pi i nta a
 cè na pire kyaa na u mpyi. ⁴⁶ Ka pi i wá na ncaa si
 u cû, ŋka pi mpyi na fyáge sùpyire yyaha na, nahá
 na yɛ sùpyire mpyi a tèɛn ná l'e na u na nyɛ Kile
 tũntunŋɔ̀.

‡ 21:42 Zaburu 118.22,23

22

Cikwɔɔnre lyimbwooni bàtaage (Luka 14.15-24)

¹ Ka Yesu si núr'a bàtaaga jwo pi á, u à jwo: ² «Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: saanji wà à kataan nimbwoo bégele u jyanji cikwɔɔnre tooy'e. ³ U à bégel'a kwò ke, mpíi pi mpyi a yyere ke, ka u u u báarapyiibii tun pi sà pire pyi pi a ma, ka pi i jcyé paŋa. ⁴ Ka u u núr'a báarapyiibii pìi tun, maa pire pyi “Yii sà yi jwo shinyyerebil'á na mii naha a lyimbwoo yaa, na mii naha a na nupyahigii cyii ná yatɔɔre sɪnme woore tà bò, na mii naha a bégel'a kwò, na pi a ma cikwɔɔnre zànnεεg'á.”

⁵ Nka pi wà jye a saanji yini lwó a wíi me. Ka wà bá si yír'a kàre u kεrege e, ka wà si ηkàre u cwòhònt'á, ⁶ ka pi sanmpii si saanji báarapyiibii cyán a cù, maa pi kyérege, maa pi bò. ⁷ Ka saanji lùuni si yíri, ka u u u kàshikwɔɔnbii yírige pi à sà pire shinbompíi bò, maa pi kànhe súgo.

⁸ Nyε ka u u núr'a jwo u báarapyiibil'á “Cikwɔɔnre njyìŋ'á bégele, ηka shinyyerebii ná uru njyìŋi mpyi a yaa me. ⁹ Yii a sè kujuyi na, yii aha shin maha shin jya ke, yii uru yyere cikwɔɔnre zànnεεge na.” ¹⁰ Ka báarapyiibii si yír'a kàre kurigii jwòyi na. Shin maha shin pi à ta wani ke, maa pire puni yyer'a pa ntèg'a cikwɔɔnre bage jí, shinpii bàra shincenmii na.

¹¹ Ka saanji si jyè si shinyyerebii wíi, mà nàŋi wà ta pi shwòhòl'e, cikwɔɔnvaanji baa. ¹² Ka saanji si u pyi “Na cevoo! Di mu à pyi maa jyè naha mà ta cikwɔɔnvaanji jye mu na mà ye?” Uru nàŋi jye a yà ta a jwo me. ¹³ Ka saanji si u báarapyiibii pyi

“Yii u tooyi ná u cyeyi pwə, yii i u wà cyínnji na numpini í, wani sùpyire maha myahigii súu marii ñkyànhigii kùru.”»

¹⁴ Yesu à bàtaage jwo a kwò ke, maa núr'a jwo: «Yii li cè na Kile à shinjyahara yyere, ñka shinjyahara jye a cwəənrə mε.»

*Pi à Yesu yíbe múnalwəəre ñkanji kyaa na
(Marika 12.13-17; Luka 20.19-26)*

¹⁵ Nyε ka Farizhεenbii si ñkàr'a sà piye taanna, si kànhaña cyán Yesu na, bà pi si mpyi si u ta j̄cû ná u yabilin̄i j̄wəjwumpe e mε. ¹⁶ Maa pi cyelem̄pyiibii p̄i ná Erədi ton̄kuni shiinbii p̄i tun Yesu á*, ka pire si sà u pyi: «Cyelentuñi! Wuu à li cè na mu jye na fyáge sèen̄i tajwuge e mε. Jwumpe mu sí jye na yu mà yyaha tíi ná Kile kuni i ke, puru na jye sèe, mu jye na fyáge sùpya na mε, mu jye a sùpya pwóəñə sùpya na mε. ¹⁷ Lire e ke ma tajyage jwo wuu á: wuu à yaa wuu a múnalwəəre kaan J̄romu saanbwəhe Sezari á la?»

¹⁸ Ñka Yesu mpyi a fworu pire cwofeebii cwòəre j̄wəhə na, ka u u pi pyi: «Yii pi à fȳln̄mε tò wwomə na ke, ñaha na yii na mii p̄ere si j̄cû ye? ¹⁹ Wyéren̄i yii jye na ntège na múnalwəəre s̄arali ke, yii uru wà cyéé na na wee.» Nyε ka pi i uru wyéren̄i t̄əəñke kà cyéé u na. ²⁰ Ka u u pi pyi: «Jofoo n̄anja ná u mεge ku jye ñge wyéren̄i na ye?» ²¹ Ka pi i u pyi: «Saanbwəhe Sezari.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyε yii a Sezari wun̄i

* **22:16** Erədi shiinbii ná Farizhεenbii mpyi na bēni mε. J̄romu shiinbii fānhe mpyi a táan Erədi shiinbil'á, ka pi i wá na s̄əñji na múnalwəəre ñgwùñ'á yaa. Farizhεenbii mpyi na s̄əñji Kafoonji Kile u jye pire j̄ñə na: lire e, mà múnalwəəre kan J̄romu saanbwəhe Sezari á, lir'á li cyéé na mu à j̄ε u fānhe na maa j̄cyé Kafoonji Kile na.

kaan Sezari á, yii raa Kile wuŋi kaan Kile á.» ²² Pi à Yesu ɲwəshwəɔre lógo ke, ka li i pi kàkyanhala, ka pi i yîri u taan mà kàre.

*Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii ɲèɲi kyaa na
(Marika 12.18-27; Luka 20.27-40)*

²³ Kuru cannuge e, Sadusiibii pi maha jwo na kwuɲɛɛ ɲye nùmpaɲa mɛ, pire pil'à file Yesu na maa jwo: ²⁴ «Cyelentuɲi! Kile tùnntuɲiMusa à jwo “Nò ká ceewe lèɲɛ maa ɲkwû mà ta u ɲye a pyà si u na mɛ, u cəɔɲɲ'à yaa u ceenɲi lèɲɛ zàɲbangara na, u u pyì si u na, u yyahafoonɲi niɲkwuɲi mɛge na.”

²⁵ ɲye sɲɛɛ baashuunni na mpyi naha wuu yyére. Pi puni niɲɲɛɲ'à ceewe lèɲɛ maa ɲkwû, u ɲye a pyà ta u na mɛ. ɲgemu u à taha u na ke, ka uru si ceenɲi lèɲɛ. ²⁶ Ka uru mú si mpa ɲkwû, u ɲye a pyà ta u na mɛ. Ka tanrewuɲi wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ɲkwò pi baashuunniɲi na. ²⁷ Pire puni kàntugo, ka ceenɲi mú si mpa ɲkwû. ²⁸ ɲye ná pire nàmbaa baashuunniɲi puni s'à uru ceenɲi lèɲ'a círi, kwùubii ɲèɲi ká bú nta sèe, pi aha bú ɲè canɲke ɲkemu i ke, pi ɲgir'á ceenɲi sí n-kan yɛ?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo, lir'à ta yii ɲye a Kile Jwumpe Semɛɲi yyahe cè, si nta ɲɲyére Kile sífente na mɛ. ³⁰ Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká ɲè a fworó kwùɲi i, nò sè ceewe lèɲɛ mɛ, ceewe mú si n-kan nò á mɛ. Ti sí n-pyi Kile mèlekeɛbii fiige.

³¹ Nje y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i kwuɲɛni kyaa na ke, yii ɲye a yire kâla mà? Kile à jwo ³² “Mii u ɲye Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenɲi†.” ɲye puru jwump'à li cyêe na pire mpíi ɲyii wuu pi ɲye

† 22:32 Ekizodi 3.6

wani Kile yyére. Sùpyire nyii woore ti maha Kile pêre, kwùubii kyaa bà mε.»

³³ Sùpyire ti mpyi na núru Yesu jwɔ na ke, u kàlan'á pire puni kàkyanhala.

Kile Saliyaŋi kabilini l'á fànha tò cyi sanŋkii na ke (Marika 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ Nyε Farizhεenbil'á pa lógo na Yesu à jwumpe cyán Sadusiibii na ke, ka pi i ŋkàr'a sà bínni Yesu taan. ³⁵ Kile Saliyaŋi cyelentuŋi wá na mpyi pi e, ka uru la si mpyi si Yesu pεre jɔcú maa u yíbe: ³⁶ «Cyelentuŋi! Saliyaŋi kabilini ndi l'á fànha tò cyi sanŋkii na ye?»

³⁷ Ka Yesu si u pyi: «“Ma Kafoonj Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini ná ma múnaani ná ma sònŋɔre puni i‡.” ³⁸ Saliyaŋi kabilini niŋcyiini li nyε lire, lire l'á fànha tò cyi sanŋkii puni na. ³⁹ Shɔnwuuni l'á taha lire na ke, lire tayyéreg'á pée niŋcyiini fiige. Lire li nyε “ma supyiŋεeŋi kyaa táan may'á bà mu kyal'á táan may'á mεŒ.” ⁴⁰ Kile Saliyaŋi kapyaaŋii sanŋkii puni ná Kile túnntunmpii jwump'á lwó a pwɔ jɔcyii kapyaaŋii shuunniŋi na.»

Kile Niŋcwɔnrɔŋi nyε Dawuda Tuluge Shin kannamε (Marika 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ Mà Farizhεenbii nimbinnibii yaha, Yesu à pi yíbe. ⁴² U à jwo: «Kile Niŋcwɔnrɔŋi kyaa l'á jwo ke, nahá yii nyε na sònŋi mà yyaha tíi ná u e ye? Jofoo túluge e u sí n-fworo ye?» Ka pi i Yesu pyi: «Dawuda Tuluge Shin wi.» ⁴³ Ka Yesu si pi pyi: «Mà Kile

‡ 22:37 Duterεnɔmu 6.5 § 22:39 Levitiki 19.18

Munaani yaha l'à Dawuda yyaha cû, naha kurugo u à u yyere uru Kafoonji ye? ⁴⁴ Yii li cè na Dawuda à jwo

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á
 “Ta ma a pa ntèen na kàniñe cyege na,
 fo mii aha mu zàmpeenbii le
 mu tooyi nwòh'i*.’ ”

⁴⁵ Ná Dawuda na Kile Nijcwónrónji yiri “Kafoonji” lir'à li cyêe na Dawuda Tuluge Shin kannna bà me, u Kafoo mú wi, sèe bàl'à?»

⁴⁶ Pi wà nye a jà a Yesu nwò shwò me. Mà láha kuru canñke na, wà saha nye a ñen'a u yíbe me.

23

Yesu à Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhèenbii cêegè

(Marika 12.38-40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹ Nye supyiñyahare ti mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u tire ná u cyelempyiibii pyi: ² «Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhèenbii nye ndemu laage e ke, lire li nye: na Musa Saliyanji yyaha yu sùpyir'á.

³ Karigii pi nye na yu yii á ke, yii cyire le barag'e yii raa cyi kurigii ñaare, ñka nde pi yabilimpïi nye na mpyi ke, yii àha raa lire pyi me. Naha kurugo ye nde pi maha yu ke, lire bà pi maha mpyi me.

⁴ Pi maha Kile Saliyanji pyi tuguro sùpyire ñuñ'i, ti sì n-jà ntemu lwó me, pi yabilimpïi sí nye na ñeeg'a sùpyire tégè ti ñjwòñi na, ali nimbilere me.

⁵ Pi kapyiinjkii puni nye sùpyire nyiñyaga karigii. Lire kurugo yaayi i pi maha Kile Jwumpe sème maha le a pwò pi byahigii ná pi cyeyi na ke, pi

* **22:44** Zaburu 110.1

maha yire pyi nitabaaya. Mà bâra lire na, pi maha pi vâanntinmbwoyi zhwòonre tòon*. 6 Wà ha pi yyere kataan njyì na, lire nyε me pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tatεenyi pi maha ncaa. 7 Sùpyire tabinniye i, pi la maha mpyi sùpyire s'a pire pére s'a pi shéere, s'a pi yiri “Cyelentuñi”.

8 Nka yii pi ke, yii àha nyε sùpya u a yii pyi “Cyelentuñi” me, naha na ye yii mú puni na nyε cìnmpyii, Cyelentu niñkin u nyε yii á. 9 Yii àha raa sùpyañi wà tufiige yiri “Tufooni” niñke na me, naha na ye Tufoo niñkin u nyε yii á, uru u nyε niñyiñi na. 10 Yii àha sùpyire yaha t'a yii pyi “Nùñufooni” me, naha na ye Nùñufoo niñkin u nyε yii á, uru u nyε Kile Niñcwónrōñi. 11 Ngemu u nyε yii shwòhòl'e shinbwoñi ke, urufoo u pyi yii sanmpii báarapyi. 12 Shin maha shin u à uye dùrugo ke, urufoo sí n-tírige, nka shin maha shin u à uye tírige ke, urufoo sí n-dùrugo.

13 Yii Kile Saliyañi cyelentiibii ná Farizhεenbii, yii pi à fyìnme tò wwomò na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii na Kile Saanre tajyìnwòge tūni, yii sì n-jyè me, mpìi la ku nyε si jyè ke, maa pire tεgeε kwòn.

[14 Yii Kile Saliyañi cyelentiibii ná Farizhεenbii, yii pi à fyìnme tò wwomò na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha lenkwucyeebii cyeyaayi shuu pi

* 23:5 Yahutuubii mpyi maha Kile Saliyañi jwumpe pà séme maha le yatòare seeyi i, maha mpwò pi byahigii na, lire nyε me kàmene cyεge na (Ekizodi 13.9; 16; Duterenomu 6.8). Pi maha zhwòore le pi vâanntinpyi nwònkunyi na, s'a piye funjò cwo pi Saliyañi na (Nomburu 15.37-41; Duterenomu 22.12). Farizhεenbil'à cyire karigii cū ná sèl'e si li cyèe na pire na Kile jáare mà tòro sùpyire sannte na.

na ná yii ɲwɔtanyi i. Yii maha Kile ɲáare na mɔni sùpyire ɲyɲyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa yii ta ke, lire sí n-waha sèl'e.]

¹⁵ Yii Kile Saliyaɲi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɲmɛ tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na yɛ yii maha ɲaare ɲɲke ná lwɔhe cyeyi puni ɲuɲ'i, maa sùpyire caa na lèɲi yii Kile kuni i. Nka yii aha wà ta, nde li sí urufoo pyi u yaa ná nafugombaage ɲyɲiɲi i fo tooyi shuunni mà tɔro yii yabilimpɲi taan ke, lire kuni yii maha le urufoo taan.

¹⁶ Yii wuun'à kèege! Naha na yɛ yii fyɲmii wuubii pi à sùpyire yyaha cù, maa ɲko pi á na sùpya ká ɲkâa Kileɲaarebage na, kuru ɲgwùɲi ɲyɛ fànha urufoo na mɛ, ɲka wà ha ɲkâa Kileɲaarebage funɲke sɛɛɲɲi na, kuru ɲgwùɲi na ɲyɛ fànha urufoo na. ¹⁷ Yii na ɲyɛ funɲɔ baa shiɲ maa mpyi fyɲmii, sɛɛɲɲi u à fànha tò laa, Kileɲaarebage k'à sɛɛɲɲi le ɲjire e ke, kuru k'à fànha tò? ¹⁸ Yii à jwo mú na sùpya ká ɲkâa sárayi tawwuge na, na yafyɲ sɪ urufoo ta mɛ, ɲka sárage yaage k'à wwúl'a yaha sárayi tawwuge ɲuɲ'i ke, na sùpya ká ɲkâa kuru na, na urufol'à yaa u kuru kàage wwû. ¹⁹ Fyɲmii pi pi! Sárage yaage k'à fànha tò laa, sárayi tawwuge ku maha sárage le ɲjire e ke, kuru ki? ²⁰ Shinɲi u à kâa sárayi tawwuge na ke, urufoo mú à kâa ku ɲùɲɔ yaayi puni na. ²¹ Shinɲi u à kâa Kileɲaarebage na ke, urufol'à kâa Kileɲaarebage ná ku foonɲi Kile na. ²² Shinɲi u à kâa ɲɲyɲiɲi na ke, urufol'à kâa Kile saanre yatɛɲɲke ná ku tɛɲfoonɲi Kile na.

²³ Yii Kile Saliyaɲi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɲmɛ tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na yɛ yii maha yii nànyɛɲi ná kaɲyeyi

yafwəhəfwəhəre sannte puni yáhaŋi wwû, mà li ta karigiï cyi à fàhha tò Saliyaŋi kapyaaɡii puni na ke, yii à cyire fənn'a yaha ŋkere na. Cyire cyi nyɛ: ntiŋi ná nùnaare ná n̄wəmɛɛfente. Cyire yii sí mpyi a yaa yii a mpyi, yii i cyi sannkii bâra cyire na. ²⁴ Fyinmii pi pi! Yii à sùpyire yyaha cû mà li ta yii yabilimpïi nyɛ na naa mɛ. Yii maha yii lùbyage fyiinne si sisonŋi wwû k'e, mà li ta yii na n̄wəhəyi jwoore k'e†!

²⁵ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɛnmɛ tò wwomə na ke, yii wuun'à kèɛge! Naha na yɛ yii maha yii yajigiyi kântuyi jyí na fíniŋi, mà li ta yi funŋy'à n̄í nàŋkaage ná sònŋopeere na. ²⁶ Yii Farizhɛɛnbii, yii na nyɛ fyinmii! Yajigiyi funŋyi yii à yaa yii fyâhha a jyé, lire ká mpyi, kântugo yyérenjì mú maha fíniŋɛ.

²⁷ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɛnmɛ tò wwomə na ke, yii wuun'à kèɛge! Naha na yɛ yii na nyɛ mu à jwo fanŋjyeye, pi à njemu fíniŋɛ ke, mu aha yi kântuge wíi, mu a sì yi lemɛ ta p'à n̄wə, yi funŋke s'à n̄í kaciiyi ná kàkyayi na‡. ²⁸ Amuni yii nyɛ, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tí sùpyire sannte nyii na, mà li ta yii à fyɛnmɛ tò wwomə na, yii funŋyi s'à n̄í pege na.

²⁹ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɛnmɛ tò wwomə na ke, yii wuun'à kèɛge!

† **23:24** Yahutuubil'á, sisonmpïi ná n̄wəhəyi'à n̄wəhə. ‡ **23:27** Yyee maha yyee, bilereŋkwoŋi kataanni ká byanhara, sùpyire maha kwənhigii fíniŋɛ, bà shinparantorobii si mpyi s'a cyi naa raa n̄cwúu, pi àha ŋkwə ntoro mbwən cyi na mɛ. Naha na yɛ pi aha bwən cyi na, pi saha nyɛ a fíniŋɛ Kile á mɛ fo mà cibilaage máhana, pi mú saha si n-jà n-pyi bilereŋkwoŋi kataanni i mɛ.

Naha na ye yii maha Kile tũntunmpii kwõnhigii yaa na faanre, sũpyire t'á tí ke, maa kacẽnkũure yaa tire kwõnhigii na, ³⁰ maa ñko “Kampyi wuu mpyi wuu tulyeyi tĩnji i, wuu mpyi na si ñe n-bâra pi na si Kile tũntunmpii bò me.”

³¹ Lire pyĩnkanni na, yii yabilimpil'à li cyêe na mp̄ii pi à Kile tũntunmpii bò ke, yii mú à pi pire fiige. ³² Nyẽ sõnke yii tulyey'à lyêele ke, yii yyaha le yii i ku fâl'a nõ ku tẽgeni na! ³³ Wwòpiyi yà ye! Yii màcwõn tũlugo sũpyiibii! Di yii sí n-jà n-shwõ n-jwo nũmpañã nage na ye?

³⁴ Lire e ke yii lógo, mii sí raa Kile tũntunmpii p̄ii ná yákilifeebii p̄ii ná Kile Saliyañi cyelentiibii p̄ii tunni yii á. Yii sí n-bò pi e, si p̄ii kwòro cige na, si p̄ii bwõn Kile Jwumpe kàlambayi i, si p̄ii kyérege kànyi yyaha kurugo. ³⁵ Lire e Kile sí n-tíge yii na pire shintiibii puni mbõñi i: Abeli u à tí ke, mà l'wó uru tèboni na, fo mà sà nõ Baraki jyañi Zakari mbõñi na, Zakari pi à bò Kileñaarebage sèecyage ná sárayi tawwuge shwõhól'e ke. ³⁶ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cêẽge tire boore puni kurugo.»

*Yesu à jwo Zheruzalẽmu kànhe kyaa na
(Luka 13.34-35)*

³⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «Ei! Zheruzalẽmu shiinbii, yii Zheruzalẽmu kànhe shiinbii, yii pi maha Kile tũntunmpii bùu, maa Kile jwumpe jwufeebii wàa ná kafaay'i maha bùu ke, y'à tooyo ñjyahaya kwò mii la mpyi si yii bínni yiye e s'a yii kàanmucaa, bà ñkũnuñi maha u pyĩre bínni tiye e, maa búru ti ñuñ'i me. Ñka yii ñye a ñe lire e me. ³⁸ Ku ke nume! Kile sí cye wwû yii kànhe taan si yii yaha

yiye kanna na. ³⁹ Yii li cè, mà lwó numε na, yii nyiini saha sì n-tègε mii na mε, fo canŋke yii sí n-pa raa ŋko “Ŋgemu u nyε na ma Kafoonji Kile mεge na ke, Kile u jwó le ur'áŦ.”»

24

Yesu à jwo na Kileŋaarebage sí n-jya
(*Marika 13.1-23; Luka 21.5-24*)

¹ Nyε mà Yesu yaha u u si raa fwoe Kileŋaarebage e, ka u cyelempyiibii si file u na maa u pyi na u Kileŋaarebage jwɔŋkanni wíi. ² Ka u u pi pyi: «Ŋke basinaŋke yii nyε na ŋan'amε ke, sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, canŋa na ma, ku puni sí n-sì n-pwɔn n-cyán, si ku ŋkunuyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nyε ka Yesu sí n-kàr'a sà ntèen Olivye cire ŋaŋke ŋuŋ'i. Ka u cyelempyiibii kanni si file u na, maa u pyi: «Wuu cyelentuŋi, ŋaha tère e cyire karigii sí n-pyi yε? Nde li sí mu tènuruni ná diŋyeŋi tèekwooni cyêe wuu na ke, lire jwo wuu á.»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmucaal! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mε. ⁵ Yii li cè na shinŋyahara sí mii mεge le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Niŋcwɔnrɔŋi kyaa l'à jwo ke, na pire pi nyε ure. Pi sí raa shinŋyahara jwɔ fáanŋi s'a wuruge. ⁶ Yii sí raa kàshiyi shenre núru yiye táan, s'a yi shenre núru laatɔnyí i, lire kà yii funŋɔ pen mε. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyε mε, ŋka lire bà li nyε diŋyeŋi tèekwooni mε. ⁷ Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kɔni là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Katibwɔhe ná ŋiŋke ŋcyèennɛŋi sí

n-pyi cyeye niḡyahay'e. ⁸ Ncyii karigii puni na ḡye kanhare tasiige, bà laani maha yîri maa nta a yaa ná li ziḡi i me.

⁹ Pi sí n-pa raa yii leni cye e, pi raa yii kyérege, s'a yii bùu, yii kyaa sí n-pen supyishiḡi pun'á mii mege kurugo. ¹⁰ Lire sí shinḡyahara pyi ti fwooro Kile kuni i, s'a tiye leni zàmpεεnbii cye e, si tiye kyaa pen tiy'á. ¹¹ Kafinivinibii pìi sí n-pa piye pyi Kile túnntunmii, si shinḡyahara wurugo. ¹² Pege mpèḡi kurugo, tàange sí n-pa n-cyéε shinḡyahara á. ¹³ Nka ḡgemu ká jà a uye waha maa ntèen Kile kuni i fo mà sà nò tεḡeni na ke, urufoo sí n-shwò.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, puru sí n-jwo diḡyeḡi supyishiḡi pun'á, bà pi si mpyi si sèḡi lógo me. Lire kàntugo diḡyeḡi tèekwooni sí n-ta nò.

¹⁵ Nye yapege k'à sàa pen Kile á, ná Kile túnntunḡi Daniyeli à ku kyaa jwo ke*, yii aha kuru ḡya Kileḡaarebage sèecyage e tēni ndemu i ke, ḡgemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu ḡwòhe cya a cè! ¹⁶ Nye lire tēni ká nò mà shin maha shin ta Zhude kùluni i ke, pifee pi a fī pi a wá ḡḡyi kàmpañke na. ¹⁷ L'aha ḡgemu ta u bage kàtanḡke ḡḡ'i ke, urufoo kà nùru ntige si yaaga lwó bage e me, u u ntíl'a tige u a fī. ¹⁸ L'aha ḡgemu ta kεrege e ke, urufoo kà nùru raa ma pyenge si mpa u vāanntinmbwòhe lwó me. ¹⁹ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifée ná pyìεεbii na sèl'e. ²⁰ Yii a Kile ḡáare, bà yii canvenḡe si mpyi k'àha mbê ná wyeere tēni i, lire ḡye me ná canḡḡke e me. ²¹ Yire canḡyi sí n-waha sèl'e. Mà lwó diḡye tasiige e, mà pa bwòn

* **24:15** Daniyeli 9.27; 11.31; 12.11

nijnjaa na, uru ngahaŋi fiige saha mpyi a nya me, fo mà sà dijnye kwò, uru ngahaŋi fiige sàha mú sà n-pyi me. ²² Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ngahaŋi tēni bere me, sùpya mpyi na sà n-shwò me. Nka u à u tēni bere u nijcwənrībii kurugo, bà pire si mpyi si shwò me.

²³ Nyε shin ká jwo yii á na Kile Nijcwənrəŋi na wá naha, lire nyε me u wá mēŋi í, yii àha ndá urufoo na me. ²⁴ Naha kurugo ye kafinivinibii pìi sí n-yîri na pire pi nyε Kile Nijcwənrəŋi, pìi sí raa ŋko na pire na nyε Kile tūntunmii. Pi sí raa kacyeenkií cyêre, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi, kampyi pi sí n-jà, s'a Kile nijcwənrībii mú bá wuruge me. ²⁵ Yii lógo! Mii à jcyii karigii jwo yii á, mà jwo cyi tēni li nò ke.»

*Yesu sí núru n-yîri nìnyinji na si mpa
(Marika 13.24-27; Luka 21.25-28)*

²⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Nyε wà ha jwo yii á na Kile Nijcwənrəŋi na wá síwage e, yii àha ŋkàre wani me. Wà ha yii pyi na u na wá bage k'e, yii àha ndá yire na me. ²⁷ Bà sùpyire puni maha kilejini nya l'à yîri dijnyeŋi nùŋke kà na, maha sà fwordo nùŋke sannke na me, amuni Supyaŋi Jyaŋi sí nya u cannuruge. ²⁸ Cyage e yakwugo nyε ke, wani cinmpunŋyi nyε na bínnini.

²⁹ Cyire canmpyaagii yyefuge ká ntòro,
“Canŋa jyiini sí n-tíi n-pyi numpire,
yiŋke sàha mú sà raa bèenme yige me.
Wərigii sí raa n-cwu,
yire kakyanhala yaayi yi nyε nìnyinji na ke,
yire sí n-cúnŋə n-cúnŋə n-yîri yi tateenyi í†.”

† 24:29 Ezayi 13.10; 34.4

³⁰ Nyε lire tɛni i, Supyaŋi Jyaŋi fyɛŋi sɪ n-ta nya nɪŋyɪŋi na, nɪŋke supyishɪŋi puni sɪ raa mɛɛ sɪu, pi puni sɪ u nɪmpanɪ nya nahanyɪ i nά fānhe nά sɪnampe nimbwompe e. ³¹ Lire kāntugo mpu-rubwɔhɔ mɛɛ sɪ n-fworo fānha na, u sɪ u mɛlɛkɛɛbii tun dɪnyɛŋi kāmpanɪŋi sicyɛɛrenɪ puni na, pi i Kile nɪŋcwɔnribii wà piye na, mà lwó dɪnyɛŋi nɪŋke kà na mà sà nɔ ku sanŋke na.»

Yii a kacyeenɲii kàanmucaa

(Marika 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Ka Yesu sɪ núr'a jwo: «Yii fizhiye cige kàanmucya a wíi kɛ! K'aha ŋkɛnyɛ nivɔnyɔ yige, maa fūn tɛni ndemu i ke, yii maha jwo na nùŋgwɔh'à byanhara. ³³ Lire pyɪŋkanni na, yii aha mpa cyire karigii puni nya cyi i mpyi, yii i ntɛɛn ná l'e na tɛn'à byanhara, li bá a nɔ. ³⁴ Sɛɛŋi na mii sɪ yi jwo yii á, mpɪi pi à dá mii na ke, pire sɪ cyire karigii nya tapyige e†. ³⁵ Nɪŋyɪŋi ná nɪŋke sɪ n-pa n-tòro, ŋka mii jwumpe sɪ n-kwòro fo tèekwombaa.»

Kile kanni u à Supyaŋi Jyaŋi Yesu tɛenuruni cè

(Marika 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶⁻³⁷ Ka Yesu sɪ núr'a jwo: «Nde li nyɛ Supyaŋi Jyaŋi nùruŋi ke, shin nɪŋkin nyɛ a sɪi ŋgemu u à u tɛenuruni ná u cannuruge cè mɛ. Ali Kile mɛlɛkɛɛbii ná Jyafoonɪ nyɛ a kuru canŋke cè mɛ. Tufoonɪ Kile kanni u à ku cè. Karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiiŋi i ke, cyire shɪŋi sɪ raa n-pyi. ³⁸ Nuhu tiiŋi i, mà jwo lùbwooni li pa ke, sùpyire mpyi na lyî marii byii, cyeebii mpyi na ŋkaan nàmbaabii'á, nàmbaabii sɪ i cyeebii lɛŋi fo mà sà nɔ canŋke Nuhu à jyè

† **24:34** Pii maha jwo: «nde tɛni shiinbii sɪ cyire karigii nya tapyige e.»

bakwɔɔge e ke, ³⁹ pi mpyi na sɔ̀nɔ̀ni yafyin na mɛ, ka lùbwooni si mpa pi puni shi bò. Nye amuni Supyani Jyani tènuruni mú sí n-pa n-pyi.

⁴⁰ Nye lire tɛni ká shiin shuunni ta kɛɛge e, wà sí n-lwó si u sanɔ̀ni yaha. ⁴¹ L'aha cyee shuunni ta pi i sùmanɔ̀ni tirili tirage na, wà sí n-lwó si u sanɔ̀ni yaha.

⁴² Lire e ke yii bégele tɛrigii puni i, ɔ̀haha na ye yii ɔ̀ye a yii Kafooni cannuruge cè mɛ. ⁴³ Yii lógo! Kàmpyi bage foo mpyi maha nà̀nkaani tɛpani cè numpilage e, u mpyi maha si ɔ̀nɛ zínni ɔ̀sɔ̀ si u yaha u kakyaare pyi mɛ. ⁴⁴ Lire kurugo yii mú à yaa yii bégel'a kwôro, ɔ̀haha na ye canɔ̀ke ku ɔ̀ye yii ɔ̀ye a tɛn ná k'e mɛ, kur'e Supyani Jyani sí n-pa.

⁴⁵ Nye báarapyiɔ̀ni na ɔ̀nɔ̀nɔ̀fooni'à dá pi sanmpii shwɔ̀hɔ̀l'e, u yákiɔ̀ni mú s'à pɛe ke, uru báarapyiɔ̀ni shiɔ̀ni ɔ̀nɔ̀nɔ̀fooni maha yaha u u pyenge karigii cwɔ̀nre, maa ɔ̀jyɔ̀ni kaan báarapyiibii sanmpil'á u tɛekanl'e. ⁴⁶ Lire e báarapyi maha báarapyi ɔ̀nɔ̀nɔ̀fooni, u à pa u ta u u báaraɔ̀ni niɔ̀cɛnɔ̀ni pyi amuni ke, uru wuuni sí ɔ̀wɔ̀. ⁴⁷ Sɛɛni na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyiɔ̀ni ɔ̀nɔ̀nɔ̀fooni sí u pyenge karigii puni ɔ̀nɔ̀nɔ̀fente le u cye e. ⁴⁸ Nka báarapyiibii kacwɔ̀nrɔ̀ni ɔ̀gemu ká mpyi shinpi maa sɔ̀nɔ̀ni uye funɔ̀ni na uru ɔ̀nɔ̀nɔ̀fooni sí mɔ̀ lire kùluni i, ⁴⁹ maa wá na u báarapyiɔ̀nɛbii bwùun, maa uye yaha ɔ̀jyɔ̀ni ná sinmbyaani laage e ná sinmbyampiye i ke, ⁵⁰ canɔ̀ke ku ɔ̀ye uru báarapyiɔ̀ni ɔ̀ye a tɛn ná k'e mɛ, ná tɛni li ɔ̀ye u ɔ̀ye a sɔ̀nɔ̀ni ná l'e mɛ, u ɔ̀nɔ̀nɔ̀fooni sí n-pâa n-pa. ⁵¹ U sí uru báarapyiɔ̀ni kyérege sèe sèl'e, mpii pi à fyinmɛ tò wwomɔ̀ na ke, si u ná pire sàraɔ̀ni pyi niɔ̀kin. Wani u sí raa mɛɛ súu s'a ɔ̀kyà̀nhigii kùru.»

25

Pùceepyire keŋi bàtaage

¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Kile Saanre njỳ̀ni sí n-fworo nde kani kurugo: pùceepyire ke ti ná fùkinabii lwó a kàre cipoonji nùŋo tabenke e. ² Pi shiin kan̄kuro na mpyi funŋo baa, pi sanmpii kan̄kuruŋi sí mpyi yákilifee. ³ Mpii pi mpyi funŋo baa ke, pir'à pi fùkinabii lwó a kàre, pi nyε a sìnme lwó piye cye e mε. ⁴ N̄ka yákilifeebil'à pi fùkinabii lwó maa sìnme pà lwó piye cye e.

⁵ Nyε cipoon'jà mɔ u nyε a pa mε, ka ηɔmpe si pi puni jà, ka pi i ηó. ⁶ Nyε n̄ŋk'à pa n̄i ke, ka mejwuu si fworo fànha na “Cipoonji u ηge! Yii fworo, yii i u nùŋo bê!” ⁷ Ka tire pùceepyire keŋi si n̄e ηɔmpe na, maa pi fùkinabii bégele. ⁸ Ka funŋo baa wuubii si wá na yákili wuubii pyi “Yii sìnme pà kan wuu á, naha na ye wuu fùkinabii naha na sí raa fùre sìnŋkuunji na!” ⁹ Ka pire si pi pyi “Ná sìnme e wuu naha a pa ke, puru naha na sì n-jà wuu ná yii ta mε. Yii a sì sìnmperebii yyére, yii i sà pà shwɔ.”

¹⁰ Nyε mà pi yaha pi i ηkèege sìnme tashwɔge e, ka cipoonji si mpa. Mpii pi mpyi a bégele ke, ka pire si jyè ná u e cikwɔnre bage e, ka pi i ku shwôhɔ.

¹¹ Nyε tèr'à pyi ke, ka pùceepyire kan̄kuruŋi sannji mú si mpa maa jwo “Nùŋufoonji, nùŋufoonji! Nwɔge múgo wuu á.” ¹² Ka u u pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii nyε a yii cè mε.”»

¹³ Nyε ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii bégele tèrigii puni i, naha na ye yii nyε a Kafoonji cannuruge ná u tèepani cè mε.»

Báarapyiibii taanrenji bàtaage
(Luka 19.11-27)

¹⁴ Ka Yesu si núr'a jwo: «Li sí n-pyi mu à jwo nàñi wà kùshe wu u à u báarapyiibii yyere, maa u nàfuunji le pi cye e. ¹⁵ U à wyérefyinñi tǝnyǝ ñkwuu kañkuro (500) kan wà niñkin á, maa ñkwuu shuunni (200) kan wà á, maa ñkuu (100) kan tanrewuñ'á. U à wyérefyinñi kan pi á mà tàanna ná pi shin maha shin pèrege e, pi raa tǝn caa u na, maa ñkàre. ¹⁶ Wyérefyinñi ñkwuu kañkurun'á kan ñgemu á ke, ka uru si ntíl'a kàr'a sà a cwǝhǝnte pyi, maa ñkwuu kañkuro tǝn ta mà bàra u wyérefyinñi na. ¹⁷ Ñkwuu shuunniñ'á kan ñgemu á ke, ka uru mú si li pyi amuni, maa ñkwuu shuunni tǝn ta mà bàra u wyérefyinñi na. ¹⁸ Ñkuun'á kan ñgemu á ke, ka uru si ñkàr'a sà wyii kwǝn jññke na, maa u jññufooñi wyérefyinñi le a ñwǝhǝ.

¹⁹ Tère nimbwol'à tòro ke, ka pire báarapyiibii jññufooñi si núr'a pa, maa pi puni yíbe pi wyérefyinñi báarañkanni na. ²⁰ Wyérefyinñi ñkwuu kañkurunji mpyi a kan ñgemu á, ka u u ñkwuu kañkuro tǝn ta mà bàra u na ke, ka uru si file maa jwo “Ññufooñi, wyérefyinñi tǝnyǝ ñkwuu kañkuro mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu kañkurunji wabere ta. U we.” ²¹ Ka jññufooñi si jwo “L'à jwǝ, mu na jye báarapyi niñcennje maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabwǝhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro sijncyan.”

²² Nyé wyérefyinñi ñkwuu shuunniñi mpyi a kan ñgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Ññufooñi, wyérefyinñi tǝnyǝ ñkwuu shuunni mu mpyi a kan

mii á, mii à u báara mà ñkwuu shuunniñi wabere ta. U we.” ²³ Ka ñùñfooñi si u pyi “L'à ñwɔ, mu na ñye báarapyi ñiñcennɛ maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabwəhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro siñcyan.”

²⁴ Ñye wyérefyinni ñkuunji mpyi a kan ñgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Ñùñfooñi, mii mpyi a li cè na mu kataanmp'à waha, mu ñye a kerɛge ñkemu nûgo mɛ, mu maha kuru sùmanji kwɔn, mu ñye a sùmashi wà cyage ñkemu i mɛ, mu maha kuru sùmanji bégele. ²⁵ Lire kurugo mii à fyá, maa sà wyige tũgo, maa mu wyérenji le a ñwəhɔ ñiñke e. Mu wyérenji u ñge, u shwɔ.” ²⁶ Ka ñùñfooñi si u pyi “Mu ñye báarapyi ñiñcennɛ mɛ, kayamafoo u ñye mu. Taha mu mpyi a cè na mii ñye a kerɛge ñkemu nûgo mɛ, na mii maha kuru sùmanji kwɔn, na mii ñye a sùmashi wà cyage ñkemu i mɛ, na mii maha kuru sùmanji bégele la? ²⁷ Ñye mu à yire puni cè, ñaha na mu sí ñye a mpyi a jà a mii wyérenji yaha wyérenji bwùunni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tɔnnji ta.

²⁸ Yii wyérefyinni ñkuunji shwɔ u na, yii kan kampwooni (1.000) fol'á. ²⁹ Yii li cè, shin maha shin u ñye ná yaage e ke, kà sí n-bâra urufoo woge na, ku u ñyaha. Ñka shin maha shin cyengayi wu u ñye ke, yaaga si n-kan urufol'á mɛ. Nimbileni urufoo bá na sônñi uye cye e ke, lire sí n-shwɔ u na. ³⁰ Yii ñge báarapyiñi laaga baa wunji wà cyiññi na numpini i, kuru cyage e sùpyire maha mɛ sùu maa ñkyànhigii kùru.”»

Ñumpanña karigii cwəñrəñkanni

31 Ka Yesu si núr'a jwo: «Supyaŋi Jyaŋi ká mpa ná u sìnampe ná u mèlɛkɛɛbii puni i tɛni ndemu i ke, u sí n-tɛɛn u fànhe tatɛɛnge nisinaŋke e. 32 Supyishinji puni sí n-pa bínni u taan, u sí pi cwɔɔnrɔ si ŋgwû piye e, bà yatonahaŋi maha mpàabii cwɔɔnr'a wwû sikyaabil'e mɛ*. 33 U sí mpàabii yaha u kàniŋɛ cyɛge na, si sikyaabii yaha u kàmɛnɛ woge na. 34 Nyɛ mpíi pi nyɛ kàniŋɛ cyɛge na ke, saanji sí n-jwo pir'á “Yii a ma naha, mii Tuŋi à jwó le yii á. Yii pa jyè u Saanre e, u à tire ntemu bégel'a yaha yii mɛɛ na fo diŋyɛŋi tɛesiini i ke. 35 Naha kurugo yɛ tɛni i katege mpyi mii na ke, yii à mii kan mii à lyí, byag'à mii ta ka yii i mii kan mii à bya. Mii mpyi nàmpɔnnte e, ka yii i mii sunmbage lèŋɛ. 36 Vàanŋkuuŋi mpyi mii na, ka yii i v àanya kan mii á. Mii mpyi na yà, ka yii i sà mii k àanmucya. Mii mpyi kàsuni i, ka yii i sà fworó mii na.”

37 Nyɛ pire shintiibii sí n-jwo “Kafoonji, jaha tère e wuu à mu katege wuŋi jya, maa mu kan mu à lyí, lire nyɛ mɛ mà mu byaga wuŋi jya, maa mu kan mu à bya yɛ? 38 Naha tère e wuu à mu nàmpɔnŋɔ wuŋi jya, maa mu sunmbage tîrige, lire nyɛ mɛ mà mu jya v àanŋkuuŋi i, maa v àanya kan mu á yɛ? 39 Naha tère e wuu à mu yaŋgwuŋi, lire nyɛ mɛ mu kàsujye wuŋi jya, maa sà fworó mu na yɛ?” 40 Saanji sí pi pyi “Sèɛŋi na mii sí yi jwo yii á, yii aha jcyii kacɛnŋkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbileni là na, yii li cè na mii na yii à cyi pyi.”

* 25:32 Yahutuubii yyére, yatonahampii maha mpàabii ná sikyaabii nàhe siŋcyan. Numpilage e, mpàabii la maha mpyi si sínni ntàani na, bage zinninji sí u à táan sikyaabil'á. Nyɛ yatonahampii maha pi cwɔɔnr'a wwû piye e.

⁴¹ Lire kàntugo mpìi pí nyɛ u kàmɛnɛ cyɛgɛ na ke, u sí pire pyi “Yii à láŋa, yii laaga tɔɔn na na, yii raa sí nafugombaage e, kuru ŋkemu k'à bégel'a yaha Sitaanniŋi ná u mèlɛkɛɛbii mɛɛ na ke. ⁴² Naha kurugo yɛ katege mpyi mii na, yii nyɛ a mii kan mii a lyí mɛ, byage mpyi mii na, yii nyɛ a mii kan mii a bya mɛ. ⁴³ Mii mpyi nàmpɔnnte e, yii nyɛ a nyɛn'a mii sunmbage lèŋɛ mɛ, vɔanŋkuuŋi mpyi mii na, yii nyɛ a nyɛn'a vɔanya kan mii á mɛ. Tèni i mii mpyi na yà, ná tèni i mii mpyi kàsuni i ke, yii nyɛ a nyɛn'a sà fworɔ mii na mɛ.”

⁴⁴ Nyɛ pire mú sí u yíbe “Kafoonɔ, naha tère e wuu à mu katege wuŋi ná mu byaga wuŋi ná mu nàmpɔnŋɔ wuŋi ná mu vɔanŋkuu wuŋi ná mu yangwuŋi ná kàsujye wuŋi nya, maa mpyi wuu nyɛ a mu tɛgɛ mà yɛ?” ⁴⁵ U sí pí pyi “Sèenɔ na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyɛ a cyire kacɛnŋkii pyi mii cìmpyiibii puni nimbileni là na mɛ, yii mú nyɛ a cyi pyi mii na mɛ.” ⁴⁶ Nyɛ pire sí n-pyi yyefuge niŋkwombaage e, ŋka mpìi pí à tíi ke, pire sí n-pyi shìŋi niŋkwombaanɔ i.»

26

Pi à vùnŋɔ pwɔ Yesu na, si u bò

(Marika 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

¹ Nyɛ Yesu à kwɔ puru jwumpe puni na, maa jwo u cyelempyiibil'á: ² «Yii à li cè na cyi sannkii nyɛ canmpyaa shuunni bilereŋkwonɔ kataanni sí nɔ, pí sí Supyanɔ Jyanɔ le cye e, si u kwɔro cige na si mbò.»

³ Nyɛ ka Kile sáragawwuubii nùŋufɛebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si sà piye bínni Kile sáragawwuubii nùŋufembwɔhe Kayifu pyɛnge e, ⁴ maa bê li na si

Yesu cya ꞑcû ná cwòore e, si u bò. ⁵ Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li ꞑye a yaa li pyi kataanni tooy'e me, lire baare e sùpyire sí n-cânra.»

Ceenji wà à sìnme nùguntanga wumə wu Yesu jùṅke na

(Marika 14.3-9)

⁶ Yesu na mpyi Bētani kànhe e tògofoonji* Simə bage e. ⁷ Mà pi yaha talyige e, ceenji wà à file u na ná lonḡaracwol'e†, li mpyi a jî sìnmppe nùguntanga wumpe lonḡara wumpe pà na, maa puru sìnmppe wu Yesu jùṅke na. ⁸ ꞑye u cyelempyiibil'à lire ꞑya ke, ka li i mpɛn pi e fo pi na ḡko: «ḡge ḡkèeḡḡi jùṅke ku ꞑye naha ye? ⁹ Mpe sìnmppe mpyi na sí n-jà n-péɛ wyéɛḡyahaga na, si ntaha fòḡfeebii tège.»

¹⁰ ꞑye mpe pi mpyi na yu ke, ka Yesu si mpa puru cè, maa pi pyi: «Naha na yii ꞑye na ḡge ceenji cêeḡe ye? Kacɛnne u à pyi mii na. ¹¹ Fòḡfeebii ꞑye naha ná yii e tèrigii puni i, ḡka mii wi ke, mii si n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de! ¹² U à mpe sìnmppe wu mii na, si mii cyeere bégele njaha fanḡke mɛɛ na. ¹³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká nɔ cyaga maha cyag'e ke, nde ḡge ceen'á pyi nijjaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si ḡkwôro sùpyire funḡ'i mɛ.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Marika 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ ꞑye wà na mpyi cyelempyiibii ke ná shuun-niḡi i, pi mpyi maha uru pyi Zhudasi Isikariyoti, ka uru si ḡkàre Kile sáragawwuubii jùṅufeebii yyéɛ,

* **26:6** Pii na sônḡi na tɛni i Yesu à kàre ḡge nàḡi yyéɛ ke, u mpyi a cùṅ'a kwò. † **26:7** Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mɛge ꞑye: «alibitiri».

¹⁵ maa pi pyi: «Mii aha yii tège, ka yii i Yesu cù, naha yii sí n-kan mii á ye?» Ka pire si wyérefyinji bejjaaga ná ke kan u á. ¹⁶ Mà l'wó lire t'eni na, ka Zhudasi si wá na pyinkanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni njyñi karigii ncwɔnrɔni kani
(Marika 14.12-21; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹⁷ Nyε bwúuruñi niñjirigembaañi kataanni canñcyiige, ka Yesu cyelempyiibii si mpa u pyi: «Taa mu la nyε wuu u sà bilereñkwoñi kataanni njyñi karigii cwɔnrɔ ke?» ¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii shà mucyinn'á kàñhe funñke e, na cyelentun'á jwo na uru t'èn'á byanhara, na uru la nyε si mpa kataanni njyñi lyí ná u cyelempyiibil'e u yyére.» ¹⁹ Nyε ka cyelempyiibii si li pyi bà Yesu mpyi a yi jwo mε, maa kataanni njyñi karigii cwɔnrɔ wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyañi wà sí uru le cye e

²⁰ Nyε yàkoñk'á pa nɔ ke, ka Yesu si mpa nt'èen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniñi i. ²¹ Mà pi yaha njyñi na, ka u u pi pyi: «S'èenji na mii sí yi jwo yii á, shin niñkin na naha yii shwɔhɔl'e, nge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii la, Kafoonji?» «Mii la, Kafoonji?»

²³ Ka u u pi pyi: «Ŋgemu cyεge ku naha ná mii woge e yalyire yaage e ke, urufoo kyaa li. ²⁴ Supyañi Jyañi ñkwùmbaa nyε mε, bà l'á séme u kyaa na Kile Jwumpe Semenji i mε. Ŋka Ŋgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'á k'ège! Urufoo zimbaañi mpyi na sí n-pwóro u zini na.»

²⁵ Zhudasi u mpyi na sí n-pa u le cye e ke, ka uru si u yíbe: «Cyeleuntuji, mii wí la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinji u à yi jwo!»

Wwojεεge njyñji

(Marika 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Kɔrenti Sh-inbii 11.23-25)

²⁶ Mà pi yaha pi i lyî, Yesu à bwúuruñji lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Yii ñge shwɔ a lyî, mii cyeere ti.»

²⁷ Lire kàntugo maa fùñcwokwuuni lwó, ερεzen sinmε mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á maa jwo: «Yii puni pi pà bya.

²⁸ Naha na ye puru pu nyε mii sìshange, tunmbyaare nivɔnnte Kile à le ke, tire sìshange ki, k'à wu shinnyahara kapegigii yàfanji kurugo. ²⁹ Mii sí yi jwo yii á, mii saha sì ερεzen sinmε bya mε, fo canñke mii sí nùru pu bya ná yii e mii Tunji Saanre e ke.»

³⁰ Nyε ka pi i Kile pèente myahigii cêe maa nta a fworobage e, maa ñkàre Olivye cire ñanñke ñun'i.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè

mε

(Marika 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

³¹ Pi à nɔ wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Ninjaa numpilage yabilinji i, yii puni sí n-fê si mii kanni yaha, ñaha na ye y'à séme Kile Jwumpe Semɛñji i: “Mii sí mpànahanji bô, mpàkuruñke puni sí n-caala‡.”»

³² Ka Yesu si nùr'a pi pyi: «Ñka mii aha ñè a fworokwùñji i tènì ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile

‡ 26:31 Zakari 13.7

kùluni i.» ³³ Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà mε!» ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo mu á, nijjaa numpilage yabiliñi i, ñkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na mu ñyε a mii cè mε.» ³⁵ Ka Pyeri si jwo: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sî n-sî n-jwo na mii ñyε a mu cè mε.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi taha.

*Yesu à Kile ñáare Zhetisemani cikəəge e
(Marika 14.32-42; Luka 22.39-46)*

³⁶ Ñyε ka Yesu ná u cyelempyiibii si ñkàr'a sà nò cyage k'e, kuru mege na ñyε Zhetisemani, ka u u pi pyi: «Yii tèn naha mà jwo mii u sà Kile ñáare mεyyere ke.» ³⁷ Ka u ñiñkarenji si ñkàre ná Pyeri ná Zebede jyaabii shuunniñi i. Ka yyetanhare ná funmpεεnre si sîi u á. ³⁸ Ka u u pi pyi: «Mii funñke naha a pεn fo na ñko si mii bò. Yii tèn naha, yii i ñkwôro ñyii na ná mii i.»

³⁹ Ka u u ñkàre yyaha yyére, maa uye wà ñiñke na, maa yyaha cyígile, maa Kile ñáare na: «Tu-foonji, kampyi mu sí ñεε, na shwə ñke kyaage lwəhe mbyañi na. Ñka ma hà na ñyii wuuni pyi mε, ma ñyii wuuni pyi.» ⁴⁰ Lire kàntugo maa núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ñwúuni. Ka u u Pyeri ñè, maa u pyi: «Yii ñyε a já a nde tēni ñiñkinji pyi ñyii na ná mii i mà? ⁴¹ Yii tèn ñyii na, yii raa Kile ñáare, bà yii si mpyi si fànha ta Sitaanniñi na, u àha ñkwò yii sòn ñgà kapii na mε. Nàkaana baa, sùpyañ'à bégel'a yaha kacεñkii mεε na, ñka u fàn'h'à cyére.»

⁴² Lire kàntugo ka u u núr'a yîri pi taan tozhənwogo mà sà Kile ñáare na: «Mii Tunji, kampyi

mii sî n-jà n-shwəŋke kyaage na mε, mu nyii wuuni li pyi.» ⁴³ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ŋóó, pi mpyi na sî n-jà nyiigii múgo n-yaha mε.

⁴⁴ Ka Yesu si núr'a yîri pi taan mà kàre Kile taparege e tontanrewogo, maa nûru jwumpe ninumpe kurugo. ⁴⁵ U à kwò ke, maa núr'a pa u cyelempyiibii cyage e maa pi pyi: «Yii saha na ŋwúuni la? Yii yîri, tèn'à nɔ, Supyaŋi Jyaŋi sí n-le kapimpyiibii cye e. ⁴⁶ Yii yîri, wuu a sî, ŋge u sí mii le cye e ke, uru naha a nɔ naha.»

Yesu ncùŋi kani

(Marika 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴⁷ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nɔ wani, uru na nyε cyelempyiibii ke ná shuunniŋi wà. U mpyi a pa ná shinnyahar'e, kàshikwəŋŋwəyi ná kàbiiyi mpyi pire cye e. Kile sáragawwuubii jùŋufeebii ná Yahutuubii kacwəŋribii pi mpyi a pi tun. ⁴⁸ Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á na: «Yii aha mii nya mii à sùpyaŋi ŋgemu pûr'a cù maa u shéere ke, uru wi. Yii i u cù.» ⁴⁹ Pi à nɔ ke, ka Zhudasi si file Yesu na, maa jwo: «Fwù pilaga na, wuu cyelentuŋi» maa u pûr'a cù. ⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Na cevoó, ndemu tapyige e mu à pa ke, lire pyi.» Nyε ka sùpyire sannte si file maa Yesu cù.

⁵¹ Ka Yesu cyelempyaŋi wà si u kàshikwəŋŋwəge òr'a wwû mà taha a sáragawwuubii jùŋufembwəhe báarapyiŋi niŋgeŋke kà kwəŋ a cyán. ⁵² Ka Yesu si cyelempyaŋi pyi: «Ma ŋwəŋni le li fwuuni i, naha

na ye ηgemu u ηye na kàshige kwùun ná ηwǎni i ke, ηwǎni li sí n-tège urufoo bò mú. ⁵³ Taha mu na sǎnɲi na mii sí n-jà na Tunji pyi u mèlekεε kàshicyeye κε ná shuunni tùugo naha mii á numε, pi i nte sùpyire tun me? ⁵⁴ Nka lire ká mpyi, ηje y'à jwo Kile Jwumpe Semɛni i ke, di yire sí n-fùnnɔ n-jwo ye?»

⁵⁵ Ka Yesu si jwo sùpyir'á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwǎnnwǎyi ná kǎbiiyi i mpa ηcù, mu à jwo kakuumpyi u ηye mii. Mii mpyi maha sùpyire kǎlali Kileηaarebage e canηa maha canηa, yii sí ηye a mii cù me. ⁵⁶ Nka nde mpyinji sí Kile tǔnnntunmpii jwumpe fùnnɔ.»

ηye ka Yesu cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha.

Yesu na ηye yukyaabii cye e

(Marika 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si ηkàre ná u e Kile sáragawwuubii ηùufembwǎhe Kayifu yyére. Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwǎnribii mpyi a bínni wani. ⁵⁸ Mà pi yaha pi i ηkèεge ná Yesu i, Pyeri à tèen laage e, marii sí pi fye e fo mà sà jyè sáragawwuubii ηùufembwǎhe pyεnge e, maa sà ntèen pyεnge saηcwǎnsigibii shwǎhǎl'e, si karigii sanηkii toronkanni ηya. ⁵⁹ Kile sáragawwuubii ηùufeebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na pyinƙanna caa si Yesu cèεge ná kafinare e, si u ta mbòš. ⁶⁰ Ali mà li ta shinηyahara mpyi a yà jwo, ηka pi ηye a ηùnnɔ sèe wogo ta ηkemu ku sí mpa ná l'e

§ 26:59 Mà tàanna ná Yahutuubii saliyani i, li mpyi a ηwǎ mà kyaa cwǎnrɔ numpilage e me. Mà bàra lire na, kani li mpyi na sí n-jà n-pa ná kwù i ke, lire mpyi maha yaha canmpyaa shuunni si ntòro. Tèni i pi à Yesu yíbe ke, pi ηye a tòro cyire kurigil'e me.

u bò mε. Ka shiin shuunni si ηkwò a pa jwo: ⁶¹ «ηge nàη'à jwo na uru sí n-jà Kilenaarebage jya, si núru ku faanra canmpyaa taanre funη'i.»

⁶² Ka sáragawwuubii ñùñufembwòhe si yíri maa Yesu pyi: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tí ná mu i ke, nahá mu u à cè p'e ye?» ⁶³ Ka Yesu si fyâha. Ka sáragawwuubii ñùñufembwòhe si u pyi: «Kile nyii wuñi mεge na, kâa wuu á, maa yi jwo wuu á kampyi mu u ñye Kile Nijcwənrəñi, maa mpyi Kile Jyañi?»

⁶⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nje mu à jwo ke, yire yi. Nka mii sí yi jwo yii á, mà lwó numε na, yii sí Supyañi Jyañi nintεεñi ñya Kile Siñi Punifoo kàniñe cyεge na. Yii mú sí u nimpañi ñya nahañyi i mà yíri nìñyiñi na.»

⁶⁵ Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii ñùñufembwòhe lùyiri wuñi si u yabiliñi vāanntinñke cwəñ*, maa jwo: «U à Kile mεge kèεge, wuu saha ñye a tíge wà ñwəjwumə kurugo mε. Yii à u Kile mεkεεge jwumpe lógo. ⁶⁶ Naha yii ñye na sòññi ye?» Ka pi i u pyi: «U à yaa u bò.» ⁶⁷ Lire kàntugo ka pi i ntilwòhe wà u yyahe e, maa kañkuruyo cyán u e, ka pi si kantawahii bwòn u e, ⁶⁸ maa jwo: «Kile Nijcwənrəñi, mu ñye a jwo na mu na ñye Kile túnntunñi mà? Nge u à mu bwòn ke, uru mεge yyere wuu á!»

Pyeri à jwo na uru ñye a Yesu cè mε
(Marika 14.66-72; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

* **26:65** Yahutuubil'á, sùpya ká jwumə jwo Kile na, mpemu ñye a yaa pu jwo u na mε, mpíi pi a puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi vāañyi cwəñ.

⁶⁹ Pyeri nintεenji mpyi pyenge e ntàani na, ka báarapyicwoŋi wà si file u na maa jwo: «Mu mú mpyi ná Galile kùluni shinji Yesu e!» ⁷⁰ Ka Pyeri si yi kyáala sùpyire puni nyii na, na: «Mii nàha à mu jwumpe yyaha cè mε.»

⁷¹ Lire kàntugo ka Pyeri si yîr'a kàre pyenge tajjijnwoge yyére. Ka báarapyicwoŋi wabεε si u nya, mpïi pi mpyi wani ke, maa jwo pir'á: «Ŋge nàŋi mpyi ná Nazareti kànhe shinji Yesu e.» ⁷² Ka Pyeri si núr'a yi kyáala na: «Mii à kâa na mii nyε a ŋge nàŋi cè mε!»

⁷³ Tère nimbiler'à tòro ke, mpïi pi mpyi wani ke, ka pire si file Pyeri na, maa jwo: «Nàkaana baa, mu na nyε pi wà, mu njini lwónkanni naha a li cyêe.»

⁷⁴ Nyε ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à ŋge nàŋi cè, Kile kà na yaha mε!» Ka ŋkùpoonji si ntíl'a mεε sú.

⁷⁵ Ka Pyeri funŋke si jcwō Yesu jwumpe nijjwumpe na na: «Ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nō tooyo taanre na mu nyε a mii cè mε.»

Nyε ka Pyeri si fworō pyenge e maa sà mεε sú sèe sèl'e.

27

Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére

(Marika 15.1; Luka 23.1-2; Yuhana 18.28-32)

¹ Nyèsəoge na, Kile sáragawwuubii jùŋufēebii puni ná Yahutuubii kacwənribil' à sà piye nya, maa jwo a bē Yesu mbòŋi na, ² maa u pwə maa ŋkàre ná u e fànhafoonji Pilati yyére*.

* **27:2** Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujinjì wà bò.

Zhudasi kwùṅi kani
(*Kapyiṅkii 1.18-19*)

³ Zhudasi u nyε Yesu lefoonji pi cye e ke, u à pa li nya na pi à jwo na pi sí Yesu bò ke, ka li i mpen u e, ka u u wyérefyinṅi beṅjaaga ná keṅi nùruṅo Kile sáragawwuubii nùṅufeebii ná Yahutuubii kacwənríbii na, ⁴ maa jwo: «Mii à kapii pyi, mii à sùpya kan kwùṅ'á, ṅemu u nyε u nyε a kapii pyi mε.»

Ka pi i u jwə shwə: «Wuu naha nyε pur'e mε, mu wuyo yi nyε yire.» ⁵ Ka Zhudasi si wyérefyinṅi wà Kileṅaarebage e, maa yíri pi taan mà sà uye pwə a bò. ⁶ Ka Kile sáragawwuubii nùṅufeebii si uru wyérefyinṅi kuu maa jwo: «Mà tàanna ná wuu Saliyaṅi i, wuu nyε a yaa wuu u le Kileṅaarebage wyérenṅi yalenke e mε, naha na ye supyibowye wi.» ⁷ Ka pi i jwo a bê li na si sà coge faanrafoonji wà keṅege shwə ná uru wyérenṅi i, si mpyi nàmpwuunbii fanṅya. ⁸ Lire na, pi à kuru keṅege mεge le: «Sishange Keṅege» mà pa nə ná niṅjal'e.

⁹ Lire pyiṅkanni na, jwumpe Kile túnntunṅi Zheremi mpyi a jwo ke, pur'à fúnṅo. U mpyi a jwo: «Pi à wyérefyinṅi tənmpyara beṅjaaga ná ke lwó. Izirayeli shiinbil'à uru tərə mà yaha supyibowye, ¹⁰ maa sà coge faanrafoonji keṅege shwə ná ur'e, bà Kafoonji Kile à yi jwo mii á mε†.»

Pilati à Yesu yíbe
(*Marika 15.2-5; Luka 23.3-5; Yuhana 18.33-38*)

¹¹ Ka pi i Yesu yyéenṅe fànhafoonji Pilati yyaha na, ka u u yíbe na: «Yahutuubii saanṅi u nyε mu la?» Ka Yesu si jwo: «Mu aha jwo amuni yo.»

† 27:10 Zakari 11.12,13; Zheremi 19.1-13; 32.6-9

¹² Ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwənríbii si ntíge Yesu na karií ñiñyahagil'e, ñka u ñye a yafyin jwo me. ¹³ Ka Pilati si jwo: «Ncyii karigii pi na yu na ntare mu na ke, mu ñye na cyi nùru mà?» ¹⁴ Yesu ñye a sàa yafyin jwo u á me, ka lire si fànhafoonji kakyanhala sèl'e.

*Yesu kataanmp'à cwənr'a yaha u mbòñi na
(Marika 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39--
19.16)*

¹⁵ Ñye li mpyi kalyee fànhafoonj'á, bilereñkwonji kataanni n'a mpyi a nə, sùpyire ká kàsujyinjì ñgemu ñáare u á ke, u maha uru yaha u à fworó. ¹⁶ Lire tènì i, wà mpyi kàsujì i, sùpyire puni mpyi a u cè. U mege mpyi Barabasi. ¹⁷⁻¹⁸ Pilati mpyi a cè na yiñcyege kurugo, Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'à Yesu Kirisita le uru cye e. Lire e sùpyir'à bínni ke, ka Pilati si pi pyi: «Jofoo yii la ñye mii i yige ye? Barabasi laa, Yesu pi maha mpyi Kirisita ke?»

¹⁹ Ñye mà Pilati yaha yukyaalabage e, ka u cwonji si túnnturo yaha a shà u á, na ñge nàñi u ñye ñcèege cyaga baa ke, na u àha ñkwò u ñwəge le u kyal'e me, ñaha na ye karií ñiñyahagil'à uru kànha ñəge e pílaga u kyaa na.

²⁰ Ñye ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwənríbii si sùpyire fəonñ'a ta na ti Barabasi ñáare, ti i Yesu yaha pi bò. ²¹ Ka fànhafoonji si nùr'a pi yíbe: «Mpii shiínbii shuunninjì i, jofoo yii la ñye mii i yige ye?» Ka pi i jwo: «Barabasi!» ²² Ka Pilati si pi yíbe: «Yesu pi maha mpyi Kirisita ke, ñaha mii sí n-pyi uru na ye?» Ka pi puni si jwo: «U kwòro cige na!» ²³ Ka Pilati si nùr'a pi yíbe: «Kapiini

ndire u à pyi mà sà nɔ u bò ye?» Ka pi i wá na ñkwúli fànha na: «U kwòro kworokworocige na!»

²⁴ Pilati à li ñya na uru jwumpe fàn'h'à cyére, tùmpe sí i ñyahage na ma ke, ka u u lwòhò lwó a u cyeyi jyé sùpyire ñyii na, maa jwo: «Mii à na cyeyi jyé a yige ñge nàñi kani i. Yii á li ñye numε.» ²⁵ Ka sùpyire puni si u ñwò shwò: «U kwùñi nùmpañke tugure ti pyi wuu ná wuu pyiibii woro.»

²⁶ Lire tènì i ka Pilati si Barabasi yige mà tàanna ná sùpyire ñyii wuuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsorigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

Sòrolashiibil'à cyàha Yesu na

(Marika 15.16-20; Yuhana 19.2-3)

²⁷ Nyε ka Pilati sòrolashiibii pì si ñkàre ná Yesu i pi tatεenge e, maa sòrolashiibii piiberii yyér'a pa u kwúulo, ²⁸ maa u v àanñyi wwú u na, maa v àanntinmbwòhò ñjyεga le u na, ²⁹ maa ñguro cîn mà pyi saanra ñuntoñò mà tò u na, maa kàbii le u kàñiñε cyεge e, marii ñiñkure sínni u taan, marii u fwóhàre marii ñko: «Yahutuubii Saanñi, wuu à mu shéere!» ³⁰ Marii ntilwòhe wàa u na, maa kàbiini shwò u na mà taha na u bwùun ñiñke e. ³¹ Pi à u fwóhàr'a kwò ke, maa v àanntinmbwòhe ñjyεge wwú u na, maa u yabilinji v àanñyi le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Marika 15.21-32; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)

³² Nyε mà sòrolashiibii yaha pi i ñkèεge ná Yesu i tabonke e, pi à círi ná Sireni kànhe shinñi w'e, u mege mpyi Simò. Nyε ka pi i u kárama u à Yesu

kworokworocige tugo. ³³ Nyε pi à sà nɔ cyage k'e, pi maha kuru cyage mεge pyi: «Nunɔkwɔɔge Cyage»
³⁴ maa yasorogo le sinm'e mà kan Yesu á, u bya bà u sεεge si mpyi si nɔɔ mε. U à ku néen'a wíi ke, u nyε a nen'a ku bya mε.

³⁵ Sòrolashiibil'à u kwòr'a kwò ke, maa nkyaanwooni tég'a u vāanɔyi taa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nāzhannɔ cè mε. ³⁶ Lire kàntugo maa ntéen wani na u kàanmucaa.

³⁷ Nyε ka wà si u mbòɔni nùɔnke sém'a taha kworokworocige na u nùɔnke nɔnyɔni na. Y'à séme: «NGE U NYE YESU, YAHUTUUBII SAANNI.»

³⁸ Nyε pi mpyi a nānkaalii shuunni kwòro kworokworociye na Yesu taan. Wà mpyi u kàniɔke na, u sannɔ sí nyε u kàmeni na. ³⁹ Sùpyire nintorore mpyi maha u fwóhɔre, marii nùɔnyi kwòre, ⁴⁰ marii nko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kileɔnaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u nyε amε la? Mu yabiliɔni u maye shwɔ. Kampyi Kile Jyanɔni u nyε mu, tige kworokworocige na may'á!»

⁴¹ Nyε ka Kile sáragawwuubii nùɔnufeebii ná Kile Saliyanɔni cyelentiibii ná Yahutuubii kacwɔnribii mú si wá na u fare marii nko: ⁴² «U à pi shwɔ, maa mpyi u nyε a jà a uye shwɔ mε. Kampyi uru u nyε Izirayeli saannɔ, u tige cige na numε, lire ká mpyi, wuu sí n-dá u na. ⁴³ U à u cyεge taha Kile na, maa jwo na uru nyε Kile Jyanɔni. Kampyi u kyal'à táan Kile á, Kile à yaa u u shwɔ numε.» ⁴⁴ Nānkaabii pi mpyi a kwòro u taan ke, ka pire mú si wá na u fare amuni.

Yesu kwùɔni
(Marika 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

⁴⁵ Nyε canŋke mpyi a nɔ nùŋɔ niŋi i, ka numpini si mpâl'a jyè k̀ini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkoŋke na. ⁴⁶ Lire tèni i, ka Yesu si jwo fànha na: «Eli, Eli, lama sabakatani†?» Lire jwɔhe ku nyε: «Mii Kilenji, mii Kilenji, naha na mu à kàntugo wà mii á yεS?» ⁴⁷ Mpii pi mpyi wani ke, ka pire p̀ii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile t̀untunŋi Eli yiri, na u pa uru t̀egε.»

⁴⁸ Lire tènuuni i, ka pi wà si fê a sà sìcogo fyinmε l̀utanhage k'e, maa ku nórɔ k̀abii na, mà yaha Yesu jwɔge taan, u u ku ta a shwɔɔnrɔ. ⁴⁹ Ka pi sanmpii si jwo: «Wuu a u wíi kampyi Eli sí n-pa u shwɔ.»

⁵⁰ Ka Yesu si núr'a jwo fànha na, maa u múnaani kan Kile á. ⁵¹ Lire tèni i, ka Kilejaarebage táataa v̀aannke si ntíl'a cwɔn niŋke e, mà lwó niŋyini na fo jwɔh'i. Ka niŋke si jcyêennε, ka kafaabwoyi si jya. ⁵² Ka fanjyi si múgo. Kile wuubii pi mpyi a kwû ke, ka pire p̀ii niŋyahara si j̀è, ⁵³ maa fworɔ fanjyi i. (Nyε Yesu à pa j̀è ke, ka pi i jyè Zheruzalεmu k̀anhe e mà piye cyêe shinjyahara na.) ⁵⁴ Nyε Ɔrɔmu s̀orolashiibii yyaha yyére shinŋi ná mpii pi mpyi na Yesu k̀aanmucaa ná u e ke, tèni i pir'à niŋke jya k'à cyêennε, karigii cyi à pyi ke, maa cyire jya ke, ka pi i fyá s̀èe s̀èl'e, maa jwo: «Nàkaana baa, ŋge nàŋi mpyi Kile Jyanj.»

⁵⁵ Cyee niŋyahamii mpyi a yyére tatɔnge e marii wíi. Pire cyeebii mpyi a taha Yesu fye e mà ỳiri

† **27:46** Yesu na ŋkwúli Aramēni shεenre e. Tire shεenre e, Eli jwɔhe ku nyε: «Mii Kilenji». Mpii pi nyε pi nyε na tire shεenre ńuru mε, pire mpyi na s̀ɔnŋi na Kile t̀untunŋi Eli Yesu nyε na yiri. Yahutuubii p̀ii na s̀ɔnŋi na ná Eli nyε a kwû mε, na s̀ɔpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwɔ (2 Saanbii 2.1-12). **§ 27:46** Zaburu 22.2

Galile kùluni i, marii u tère. ⁵⁶ Mariyama u mpyi na yîri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama u nyε Yakuba ná Yusufu nuñi ke, ná Zebede jyaabii nuñi mpyi pi e.

Yesu ntòñi kani

(*Marika 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42*)

⁵⁷ Yàkoñk'à nò ke, ka nàfuufoonji wà si mpa, u mεge mpyi Yusufu, Arimati kànhe shin u mpyi u wi. U mú na mpyi Yesu cyelempya. ⁵⁸ Ka u u nò Pilati na, maa sà Yesu buwuñi jháare u á. Ka Pilati si pi pyi pi u kan u á. ⁵⁹ Ka Yusufu si Yesu buwuñi lwó a sà mpwò vànntofónñi w'e, ⁶⁰ maa u le fanñke e, kuru mpyi a tùgo kafaaga nuñ'i, u mpyi a ku kwòn a yaha uye mεε na, bu mpyi na sàha ñkwò a tò k'e mà nyaa mε. Ka u u kafaabwòhò kùuñkul'a pa ntò fanñke jwòge na, maa ñkàre. ⁶¹ Nyε Magidala Mariyama ná Mariyamañi sanñi mpyi a tèn'n'a yyaha kan fanñk'á.

Fanñke kàanmuñcyañi

⁶² Kuru canña nùmpañña mpyi canñonñke, ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Farizhεεnbii si ñkàre sijncyani Pilati yyére ⁶³ maa jwo: «Nùñufoonji, l'à tige wuu funñ'i na ñge kafiniviniñi, mà u yaha nyii na, u mpyi maha jwo uru ká ñkwû, canmpyaa taanre uru sí jè. ⁶⁴ Kuru cyage e, mu à yaa mu u pii yaha pi a fanñke kàanmucaa fo canñyi taanrenji ká mpa fûññò. Lire ká mpyi li nyε a pyi mε, u cyelempyiibii sí n-jà n-pa u buñi yû, si jwo na u à jè a fworò kwùñi i. Tire kafinare kàntuge sí n-waha si ntòro niñcyiire na.»

⁶⁵ Ka Pilati si pi jwɔ shwɔ: «Kàanmucyafeebii na nyɛ wani, yii a sì, yii i sà pi pyi, pi a ku kàanmucaa pyiŋkanni l'à táan yii á ke.» ⁶⁶ Ka pi i ŋkàr'a sà fann̄ke yal'a tò, maa fyè bwòn kafaage na, maa kàanmucyafeebii t̄ɲɛ wani.

28

Yesu à jè a fworò kwùŋi i

(Marika 16.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

¹ Nyɛ can̄ŋɔŋk'à tòro ke, cibilaage can̄ɲcyiige* nyèsooge na, Magidala Mariyama ná Mariyamani san̄ŋ'à pa mpa fann̄ke wíi. ² Ka j̄ɲke si mpâl'a cyêenne sèe sèl'e. Kafoon̄i Kile mèlɛkɛŋi wà mpyi a ȳiri n̄ɲyini na, maa nt̄ig'a pa kafaabwòhe kùun̄kul'a láha a yaha ŋkere na, maa nt̄ɛn ku na. ³ U mpyi na j̄i kilejini bèenmpe fiige, u v̄aan̄nyi mú s'à f̄iniŋɛ weewee. ⁴ Ka san̄cwònsigibii si fyá na jcyêenni, fo mà sà j̄c̄irige.

⁵ Ka mèlɛkɛŋi si jwo cyeebil'á: «Yii àha raa fyáge mɛ. Yesu pi à kwòro cige na ke, mii à li cè na uru yii na j̄caa. ⁶ U nyɛ naha mɛ, u à jè bà u mpyi a yi jwo mɛ! Yii u buwuŋi tasinnage wíi! ⁷ Numɛ, yii a sì fwɔfwɔ, yii i sà yi jwo u cyelempyiibil'á na “U à jè a fworò kwùŋi i. U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u jya wani.” Yire yi mpyi mii á, mii u jwo yii á.»

⁸ Ka pi fyagara wuubii ná funntanga wuubii si fê a ȳiri fann̄ke na, na f̄i na ŋkèege fwɔfwɔ si sà yi jwo Yesu cyelempyiibil'á. ⁹ Ka Yesu si mpâl'a pi j̄n̄ŋò b̄è mà pi yaha kuni na, maa pi shéere. Ka pi i file u

* **28:1** Yahutibil'á cibilaage can̄ɲcyiige ku nyɛ kárin̄i.

na, maa nin̄kure sín, maa u cû tooyi na, maa u pêe.
 10 Ka Yesu si jwo: «Yii àha raa fyáge mε. Yii a sì, yii
 sà mii cìnmpyiibii pyi na pi a sì Galile kùluni i. Wani
 pi sí sà mii n̄ya.»

Sòrolashiibii ná sáragawwuubii kafinare kani

11 Mà cyeebii yaha kuni na, sòrolashiibii pi mpyi
 na fan̄ke kàanmucaa ke, ka pire pìi si jyè kànhe
 e, mà sà yi puni yyaha jwo Kile sáragawwuubii
 n̄n̄ufeebil'á. 12 Ka sáragawwuubii n̄n̄ufeebii si wwò
 ná Yahutuubii kacwónribil'e, maa jwo a bê li na,
 maa wyéεnyahaga kan sòrolashiibil'á, 13 maa jwo:
 «Yii a yi yu yii a ntùuli na u cyelempyiibil'à pa
 numpilage e, mà pa u buwuñi yû, mà yii yaha
 n̄ompe na. 14 Fànhafoon̄i ká yire lógo, wuu sí n-jà
 yi cwónrò ná u e, bà yii si mpyi si shwò kyaage na
 mε.» 15 Ka pi i wyéεñi lwó, maa li pyi bà pi à yi
 jwo pi á mε. Ka puru jwumpe si n̄caala Yahutuubii
 shwòhòl'e fo mà pa nò nin̄jaa na.

Yii sà supyishin̄i puni pyi mii cyelempyi

(Marika 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhana 20.19-23; Kapyiñkii 1.6-8)

16 Ka cyelempyiibii ke ná nin̄kin̄i si ñkàre Galile
 kùluni i. Yesu mpyi a n̄n̄ke ñkemu kyaa jwo pi á
 ke, ka pi i sà dùgo kuru na, mà u ta wani. 17 Pi
 à sà u n̄ya ke, maa u pêe, ñka pi pìi funyò mpyi
 na pi kyáali. 18 Ka Yesu si file pi na, maa pi pyi:
 «N̄nyin̄i ná n̄n̄ke sín̄i pun'à kan mii á. 19 Lire e yii
 a sì yii sà supyishin̄i puni pyi mii cyelempyi, yii
 s'a pi batizeli Tufoon̄i ná Jyafoon̄i ná Kile Munaani
 mεge na, 20 yii raa pi taanni karigii puni mii à jwo

a waha yii á ke, cyire na. Mii na nyε ná yii e canṅa
maha canṅa fo si sà nɔ diṅyεṅi téeekwooni na.»

**KILE JWUMPE SEMEŋI JWUMPE NINTANMPE
New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41